

ŞERBAN FOARŢĂ

ESEU ASUPRA POEZIEI LUI ION BARBU

EDITURA FACLA

ŞERBAN FOARŢĂ

ESEU ASUPRA POEZIEI LUI ION BARBU

ŞERBAN FOARŢĂ

ESEU ASUPRA POEZIEI LUI ION BARBU

EDITURA FACLA
TIMIŞOARA, 1980

Memoriei lui TUDOR VIANU,
marele exeget al lui Ion Barbu

PRELIMINARII (I)

De e al lui cu drept acest
[preambul...
(Mihai Eminescu, *Iambul*)

Suma neînțelegerilor din jurul unui nume, care — după Rilke — ar fi gloria, cît încă nu e... gloria, nu este alta decît suma însăși — fără glorie — a neînțelegerilor acestora : dogme, prejudecăți ori superstiții !

Se bucură, ce-i drept, de ea (ca vorbele, în poezie, de „norul" lor de conotații) mari nume — între care, și-acela de Ion Barbu, heteronimul lui Dan Barbilian, matematicianul de renume...

...Să ne mai mire, dar, că „faima"-i — parte dintr-însa — i se trage chiar de la matematici ?

Căci — nu-i așa ? — poetul nostru nu e tragic fiindcă e matematician [1] ; fiind matematician, e om de știință ; fiind om de știință, nu se poate să nu fie un *esprit fort* [2] ; fiind și poet, și matematician, Ion Barbu e-o figură de Renaștere [3], și cîte altele.

Dar, mai întîi de toate, a fost, oare, Ion Barbu om de știință ?...

...Noi credem că nici om al „științei numerelor" nu a fost, această cinste revenindu-i — pe de-a-ntregul — lui Dan Barbilian [4] și numai lui ! Ci fie, dacă vreți, și „practicant al matematicelor", Dan Barbilian/Ion Barbu poate că este mai puțin un om de știință în înțelesul ce-l dăm, astăzi, — noi — termenului acestuia, care derivă din acela de „știință" ce, la rîndu-i, privește nu maniera (mereu și pretutindenea aceeași) de-a practica o știință, fie și

una „calpă“ : magie..., alchimie..., cît chipul de-a concepe ştiinţa însăşi. Or, într-un fel („empiriocriticist“ [5]..., husserlian...), matematicile, ca „eidetische Wissenschaft(en)“, încap nu foarte lesne în definiţia ştiinţei dată, între atîţia alţii, de un poet, Paul Valéry, anume : „... la science est l'ensemble des recettes et procédés qui réussissent toujours.“ [6] Căci, dacă tocmai matematicile, ele, ca un oracol niciodată mincinos, au aerul că ne oferă astfel de veşnice reuşite, adică : postulate, axiome şi altele ca acestea..., chiar *aprioricitatea* şi „artificiul“ lor fac un nonsens din reuşita însăşi, de vreme ce — prin definiţie — aceasta le e dată ! Pe cînd suratele, avîndu-şi — ele — în probe, eprubete şi... probabilităţi temeiul propriu (şi care, cu cuvintele aceluiaşi Paul Valéry, „subordonează inteligibilul verificabilului“), ajung *a posteriori* (şi pleonasmul e inevitabil !) la astfel de succese : ale „reţetelor *cercate*“ (s.n.), care le şi constituie ca ştiinţe... În care caz, Dan Barbilian/Ion Barbu e numai matematician.

Şi, numai astfel, „Fizica“ respinsă [7], cu fenomenele-i cu tot, e :

Poate geometria...,

aducătoarea lui Ion Barbu (aşijderi : numai astfel *şi* matematician) la „generalitatea apodictică“ [8] sau, dacă vreţi, la aşa-zisele — de către Platon [9] — *Idei mixte* : „virgin triunghi“ ori „Dreaptă Simplă“...

... Ca şi în preajma unei trudnice, „rampante“ — si(n)gure, însă, — „soteriologii“ [10].

În matematici, tragicul — ei, da — „nu-şi află loc“-ul. Şi dacă, dintr-o astfel de premisă, o încheiere „inamabilă“, precum că nici în poezia lui Ion Barbu „nu-şi află loc“-ul tragicul (şi, dar, suprema „dimensiune“-a marii arte), e cu putinţă graţie numai unei „minore“ silnice, anume că poezia lui Ion Barbu e matematicile înseşi (ori, cel puţin, un „joc secund“ al lui Dan Barbilian), ca şi, desigur, trecerii în zbor şi sub tăcere a evidenţei — traghiceşti [11] — că ipochimeni ai unor „mascar(a)lîcuri“, *mistere* şi tragòdii, ca : *După melci* şi *Domnişoara Hus*, *Riga Crypto şi lapona Enigel*, „baladă“, *Nastratin Hogea la Isarlîk* şi *Falduri* („pentru William Wilson“), mor (tineri), sunt

nebuni, înnebunesc, se autodevoră, ba chiar se sinucid — fie și numai „în oglindă"..., nici bine-voitorul zel cu care unii, „amici" ai lui Ion Barbu, cred că-l înnobilează, făcînd dintr-însul o figură de Renaștere : *uomo universale*..., „umanist"..., nu-i, din păcate, mai blagoslovit!

Și trebuie că-i dulce „rinascitomania", de care G. Călinescu spera odată [12] să ne lecuiască, dacă, și astăzi, *bivalența* — oricît de rară ar fi ea — Poet-*și*-Matematician e, pentru noi, același lucru cu *programatica* universalitate a „prinților" Renașterii ori, baremi, cu aceea a mai tîrziilor romantici — și ei, spirite universaliste ori, cel puțin, violent-enciclopedice...

... Cu care ea, această „bivalență", dat fiind *accidentalu*-i caracter, n-are nimic comun — mai puțin... geniul!

Ion Barbu n-a lăsat *Fragmente*, ca Novalis ; n-a „experimentat", ca Leonardo ; n-a formulat proiecte fabuloase, irealizabile, „nebune"... Nimic mai *încheiat* (nici mai... „cuminte") decît un *Joc secund* (și decît niște scrieri matematice, finite — pe cît credem — și acelea!) De maldăre de ciorne, de încercări și de rateuri, rafturile poetului nu gem ; hîrtiile-i nu cunosc „haosul" caietelor lui Eminescu, nici, cel puțin, surpriza ineditelor sau indecizia mai-multelor variante. Ca și patima cititului fără metodă, ispita eruditiei, ca insațiabilă curiozitate de *tot* tabloul Lumii pînă la ultimu-i detaliu, pare să-l fi lăsat nesimțitor ; tot astfel cum se știe și disprețu-i — cam belferesc — de „autodidacți", adică tocmai de aceia care, prin ingenuitate și veșnic neastîmpăr, închid în ei un germene de Renaștere... Și, între altele, e numai o părere că, inițiat fiind în geografii [13], Ion Barbu evadează, precum Jean Paul, în Univers ; că-ncalță fermecatele ciubote ale lui Peter Schlemihl ; că — hărți, clepsidre, tomuri din „suta optspreze(a)ce" — l-ar face, ca pe J. L. Borges, să viseze..., visînd el însuși, cu Mateiu, un :

Vis al galeșei Floride și-al ostroavelor Antile!

Căci geografia-i e cînd nominală : „C'est un jardin d'épithètes [...], jardin dictionnaire et cimetière..." [14], cînd emblematică, precum aceea — în parte — de invenție, cu lacuri Auber și munți Yaanek, a lui Poe... ; enigma ei,

desigur, ne intrigă, tot astfel cum ne farmecă precizia unor „definiţii“ ca acestea : „pătrată Spanie“, „Anglie de var“ [15], „Islande caste“..., fără să ne invite „au voyage“, nici la alegorie (ca un *Pays du Tendre*) ; şi nu înseamnă foame (romantică) de spaţii ori exotism (baroc), nici (iniţiatică) citire în „saturat de semn, poros infoliu“-l Lumii... Iar pathosului (vrednic de un Nietzsche) şi panteisticei — a-tot-cuprinzătoarei — „dilatări“ [16], din aurora poeziei lui, a Eului, va să le ia, cu bună-ştiinţă, locul *retranchement*-ul [17] cel mai pur : poetul „existenţelor indefinite“ s-a definit pe sine, s-a „autodeterminat“ ! Şi, cum „determinatio est negatio“, de-limitarea, *limitare*, poetul-matematician, numai poet-*şi*-matematician..., se face că Ion Barbu, nu altul decît tocmai el, *rinascentistul*, disponibilul, „frivolul“, e omul unei singure vocaţii şi-al unei monotone deveniri, ba chiar — de unde şi intoleranţa-i, dar nu surîzătoare ca a lui Mallarmé — şi „homo unius libri“ : *Craii de Curtea-Veche, Cetatea de argint* (? !) ori... *Joc secund* !

Cît despre matematician, nici el nu... vrea universalitatea ! Căci, altfel, nu — cu calm — ar consimţi la „limitele“ inerente, ba poate că şi necesare, unei *specializări* novecentiste [18]...

... Or, cum nici „noul umanism“ ce ni-l vestea Dan Barbilian [19], la bătrîneţe, întemeindu-se — acesta — pe „Studia la matematica !“ şi opunîndu-i-se celuilalt printr-o „supunere la obiect“ (care era şi a lui G. Ibrăileanu) şi o anume „modestie a spiritului“ (care numai a Renaşterii nu va fi fost), nu e, de fapt, decît alt clasicism (nu fără realismul ce-l implică...), rămîne să ne punem întrebarea dacă „filosofia“ poetului, ea însăşi, are vre-o legătură cu aceea — aşijderea platonizantă — a Renaşterii... La care, unul dintre exegeţii (serioşi) ai lui Ion Barbu răspunde *negativ* [20] ; ba chiar *prea categoric* negativ, pentru a nu-şi zădărnici — într-astfel — o afirmaţie proprie [21], potrivit căreia (cu vorbele şi în interpretarea noastră) „filosofiile“ poeţilor, „claire(s) et distincte(s)“ ne(prea)fiind, cuvine-se a le trata ca *Dichtung*, mai abitir — oricum — decît ca *Wahrheit* [22]...

... Altminteri, cată să facem din Ion Barbu, iar unii [23] fac dintr-însul, un filosof *en titre*, unul „... venind în linia bărbaţilor divini (Parmenide, Platon, Porfir, Proclus)", fără ca, prin aceasta, să fim, însă, mai ... darnici cu poetul decît fuseseră „scientiştii" înşişi ! Căci, dacă poezia-i nu s-a ivit *ex nihilo*, prin nu ştiu ce „generaţiune spontanee", cauza ei (cea eficientă) nu se află nici în cei patru „P" (care sunt ... şapte — cu Pythagora, cu Plotin şi cu ... Philosophia !), nici chiar în „geamănul" Dan Barbilian, ci în Ion Barbu însuşi, *poetul*, şi, printr-însul, în Poezia însăşi, în marginile căreia el, unul, nu va fi fost, totuşi, un ... Gulliver la *Houyhnhnms* !

Cu toţii-i sunt nişte necunoscuţi ?...

... Pe Mallarmé îl recunoaşte, şi îl cunoaşte pe Paul Valéry ; „renaşte" prin Rimbaud (şi ... Moréas) ; Novalis, Poe, Nerval nu-i sunt străini. Admiră „puritatea aeriană" a poeziei englezeşti, sîngele alb-albastru al lui Rilke, „marea experienţă" a lui Proust, iar suprarealismul îl intrigă, numindu-se — el singur — un „infrarealist" ! Pentru *coaetanei*-i Blaga, Vinea, pentru mai junele Al. Philippide, are cuvinte de înaltă laudă. E matein ... E antiarghezian ... Şi aparţine unei epoci literare ; îşi are, şi el, *saeculum*-ul propriu, climatul, „ceasul" lui, tiraniei modei căruia nici nu s-ar spune că-i rezistă totdeauna, iar poezia-i poartă (şi) sigiliul anilor — „falnici" — '20-'30.

În 1930 apăru *Joc secund*. Paradoxală carte : atrage, însă ţine la distanţă — ca lumînarea, noaptea, fluturii naivi ! Impopulară, face epigoni (mai numeroşi decît oricare alta !) Poetul însuşi, ce s-ar vrea „hermetic", inabordabil, *fără soţ*, e om de cafenea şi de cenaclu : un fiu al Isarlîkului [24], oricum ... Iată-l la ordinea zilei, agitîndu-se, aruncînd mănuşa, trecîndu-şi vremea-n mari — şi mici — filonichii. E „prompt" şi, ca atare, vulnerabil : spaima confraţilor timizi, ca şi a criticilor slabi de înger, e victima facilă a d-lor flegmatici, cu ... umor. Desigur, autorul nu e omul, şi-i cu atît mai nobilă revanşa poetului asupra „tipului" său *impur* (adică : viu, adică : „prea-uman") : violent, polemic, numai toane, exclusivist (ca toţi poeţii),

de-o „inegalitate de umoare“ descumpănindu-l pe un E. Lovinescu [25], capabil a-şi huli pînă şi proprii — bine-intenţionaţii — exegeţi, care-l şi ţin, fireşte, de ingrat..., a nu te recunoaşte în portretul cel zugrăvit de dînşii, fiind... nerecunoştinţă ! Or, nu de ei se leapădă Ion Barbu, nici de o *anume* exegeză, ci — pare-se — de *exegeza* însăşi, căreia el — pe care gloria, ca sumă de *malentendu*-uri, nu-l amuză — s-ar zice că-i preferă *tăcerea*, „pacea-întîie“, contemplaţiunea pură a O(u)biectului poetic :

E dat acestui trist norod
Şi oul sterp ca de mîncare,
Dar viul ou, la vîrf cu plod,
Făcut e *să-l privim* la soare... (S.n.)

... Iese, cu tapaj, din poezie, nu fără să-i arunce de la uşă (ca dascălul de mîine, unei loaze) un „suficient cu scîrbă“ : *Pace Poeziei leneşe !*

Poet, însă, mai e..., tocmai *sarcasmul* (desscăunatului poet) : un mod al liricii, acest sarcasm, răscumpărînd cutare „in-dolenţă“ (a unui geometru restaurat) ; şi, cum întîiul este „scorţos ca Paşadia...“, „... molatec ca Pantazi“ [26], al doilea, „la unul era înverşunarea împotriva unei fiinţe iubite care-l trădase, la celălalt numai despreţul faţă de o rudă săracă“ [27]. Şi tot „despreţul“ e mai moale decît „înverşunarea“, cea care *facit versum* — ca şi, nu mai puţin, rimele date, „loisir“-urile poştei, albumele de ieri ori moda autografelor în versuri — *de circumstanţă*, bineînţeles..., poetul nostru fiind, cu Mallarmé, un as al genului acestuia galant şi — *sui-generis* — „hermetic“ :

Asemeni, după Euclid,
Proporţiei ce-şi plimbă mezii
Roteşte versul meu arid
Străinei scări a lui Arghezi. [28]

De altfel, nu evită nici acum (cînd, nemaifiind „în cauză“, ne-am aştepta, din parte-i, la o mai mare indulgenţă) „înaripata gintă“, cafeneaua, saloanele dispuse să-l asculte, într-o aleasă — *căutată* — franţuzească, despre

Moréas..., despre Rimbaud..., marele-i vis fiind, însă, „Clubul“ *lui* — mult ighemonicos, doct, matein...; iar Poezia-l urmărește pînă și-n cărțile-i de matematici : „Boschetul, caz particular de parc“ !

Moare (discret), lăsînd — „în sul“ — o dramă de Shakespeare, tălmăcită pînă la actul III, întîia scenă, cuvintele :

SWEET PRINCE

PRELIMINARII (II)
SAU
DESPRE HERMETISMUL LUI ION BARBU

Într-o epistolă a sa de bătrînețe (datată 16 iulie '59), cel care încetase de a mai fi Ion Barbu se mîngîia cu gîndul că, pe cînd propriu-i hermetism ar fi „canonic", al unui Mallarmé e „filologic" [1].

Se va fi vrut el, astfel, absolvit de o mai veche culpă, de un păcat (venial, la urma urmei), pe care criticii i-l aminteau mereu, avînd să i-l repete — în cor — și după moarte ?...

... Anume :

„... în aplicare, hermetismul lui I. Barbu e adesea numai filologic" (G. Călinescu), „un ermetism voit" (E. Lovinescu), „nu [...] de substanță, ci de procedeu" (Șerban Cioculescu), o „experiență de vocabular" (Nicolae Manolescu) ; el „este de origine pur formală" (Ion I. Cantacuzino), adesea el „rămîne strict formal" (Dinu Pillat), „dificultățile"-i fiind „pur formale" (Ov. S. Crohmălniceanu), fie și dacă el nu-i pe de-a-ntregul — „cum a apărut unora" — „pur sintactic" (Pompiliu Constantinescu).

Ș.a.m.d. [2]

Ceea ce este, totuși, excesiv...

... Cu-atît mai mult cu cît numiții critici nu vor fi fost, nici sunt, — cu toții — niște... hierofanți ai Trismegistului, tainele (și onoarea) căruia să le păzească — grijulii — de ne(p)of(t)iți precum... Ion Barbu !

Dar, lăsînd gluma la o parte, — și fără a tăgădui, desigur, că ceea ce un G. Călinescu numea, la epigonii lui Ion Barbu, „gramatică dificilă", „stil dodonic" ori „silni-

cie a formei“ [3] nu este, *ipso facto,* hermetism..., ne îndoim că o deviză ca aceasta :

OBSCURUM PER OBSCURIUS, IGNOTUM PER IGNOTIUS [4],

dînd glas celui mai intim crez hermetic, n-ar afecta *expresia* ca atare a hermeticilor celor „de substanță“...; ca și de faptul că, „în aplicare“ — în practică, *în scris* —, hermetismul unui *scriitor* ar putea să fie, el, și altfel decît — „numai“ — unul „filologic“.

Că, pe de altă parte, chiar Ion Barbu poate fi surprins adăugînd „un peu d'obscurité“ [5] scrisului său..., nu e nimic surprinzător într-asta, dacă, după același G. Călinescu [6], destui poeți „cultivă“ — asemenea lui Dante — și „teoretizează ocultismul“ :

Mirate la dottrina che s'asconde
Sotto il velame degli versi strani...

...De-a binelea surprinzător fiind, însă, faptul că înțelesul însuși dat de Ion Barbu hermetismului „canonic“, în epistola-i din '59, e unul nu tocmai *canonic* !

HERMETISM CANONIC ar fi, astfel, „reducerea expresiei la o formă canonică, cu cît mai puțini termeni parazitari, în sensul reducerii ecuației elipsei la forma canonică.“

Ei, da — pentru Ion Barbu — matematicile, la care ne trimite și acum, au, în cel mai înalt grad, un caracter *canonic*..., astfel fiind și „ermetismul“ unui Gauss, de care, undeva [7], vorbea poetul...

...Numai că *hermetismul* ca atare nu-i, totuși, matematică ; după cum și „reducerea *expresiei* la o formă [...] cu cît mai puțini *termeni* parazitari...“ (s.n.) — pe care, fie vorba între noi, un Mallarmé a profesat-o :

Donner un sens plus pur aux mots de la tribu...,

tot atît, baremi, cît poetul nostru —, pînă să fie „hermetism canonic“, este... „filologie“ (dacă nu chiar „toaleta“ unei scrieri încă în pregătire !)

Că, de altminteri, hermetismul lui Ion Barbu implică — în sens larg — „filologia“, ba chiar *sintaxa* însăși [8], se vede și mai limpede din niște *Note* — ale lui, din '32 — *pentru o mărturisire literară* [9] :

„. . . Cum se face că o poezie, care nu e o înșelăciune, poate fi sau poate părea ermetică.

O primă cauză trebuie văzută în punctul de criză în intersecția acestor două categorii : experiență și notație. Se poate foarte bine ca un șir de operații, de disociații mintale asupra evenimentelor tale sufletești să se găsească foarte bine consemnate într-o permutare a sintaxei (o permutare care, bineînțeles, nu contravine la păstrarea acelei permanențe, care este un anumit gen al limbei). Această înscriere a unei părți a evenimentului în chiar specialitatea sintaxei este suficient[ă] din punctul de vedere al enunțării lirice. Orice comentare, în textul însuși al poeziei, ar fi o procedare școlară, oratorică, în orice caz antipoetică.“

Acum, că poetul nostru nu e, totuși, precum confratele-i francez, un *syntaxier* (în teorie, cel puțin ; ori, numai, în aceste *Note*. . ., scrise cam fără chef și. . . pentru alții !), este aproape sigur. . .

. . . Altminteri, n-ar vorbi — pe bătrînește — de „experiență“, pe de-o parte, *și*, pe de alta, de „notația“ ei. . ., de „evenimente sufletești“ *și* „consemnarea“ — ulterioară — a acestora, ș.c.l.

Ceea ce nu se poate să nu ducă la ideea unui *referent*, fie — acesta — și abscons, „pierdut“, *ratat* (și-anume în măsura în care o „notație“ voit-eliptică [10] ori fatalmente-trădătoare l-ar face, tocmai ea, să fie astfel. . . ; de unde, dacă vreți, și hermetismul : un hermetism, desigur, derizoriu. . .) ; precum și la aceea — logocentrică — a dăinuirii unui Eu : centru al „enunțării lirice“ — altfel negat (în teorie, cel puțin) de tot antilirismul lui Ion Barbu. . ., pentru a nu-l mai pomeni pe Mallarmé — cu :

„L'oeuvre pure implique la disparition élocutoire du poëte, qui cède l'initiative aux mots.“ [11]

Or, singura rîvnă a poetului fiind, după aceste *Note*..., „tălmăcirea“ [12], *redarea* (?), în... „cuvinte potrivite“, a nu ştiu cărei „experienţe“ intime — şi, într-un fel, incomunicabile —, Retorica, Alegoria [13] reapar (în teorie, cel puţin), ca şi — hulita — „poezie cu obiect“ [14]...

... Care „obiect“, la limită, ar putea fi... *Corpus hermeticum* — el însuşi —, poetului („hermetic“) nerămînîndu-i alta decît — cu obedienţă şi virtuozitate — să-l transpună-n versuri... personale!

Ceea ce, totuşi, nu-l priveşte pe Ion Barbu.

Astfel încît — e timpul să conchidem —, fie şi dacă hermetism (ori, mai degrabă, „hermetisme“) se află-n scrierile multor autori aşa-zis *culţi*, hermetici puri — în poezie — nu există..., orice transpunere în versuri a doctrinei echivalînd, de altfel, cu anularea „unicatului stilistic“...

... Căci hermetismul nu-i o „şcoală literară“ ori vre-un *stil*, în marginile unei epoci date (ca goticul..., barocul...), nici *una* — chiar — dintre filosofii; este mai mult decît atît: [une] *science universelle*, [qui] *se formule en dogme parfait* [15], şi, dar, nu mai puţin impersonală (ca să nu zicem: *anonimă*), în principiu, decît aceea — „ghicitori, eresuri“ — pe care se întemeiază creaţia populară..., *Tabula smaragdină* — între altele — fiind opera unui... Zeu!

În ce, dar, constă hermetismul („filologic“) — şi, de aici, *dificultatea* unei lecturi a poeziei — lui Ion Barbu?...

... În — deocamdată — prevalenţa SISTEMULUI (a paradigmei) poeziei lui asupra propriilor ei CONTEXTE (ori sintagme).

*

Astfel, NU raportînd-o la cele două strofe ale *Din ceas, dedus*... -ului, imaginea „cirezi-lor agreste“, de acolo,

are să fie una motivată, iar nu întîmplătoare, absurdă, gratuită.

Ce sunt „cirezi“-le acestea ?...

... În orice caz, nu „simţurile“ (noastre) şi „anularea“ („*înecarea*“) lor [16], sau nişte — propriu-zise — cirezi „resfrînte în apă“ [17], nici, vai, „mulţimile osîndite la o existenţă materială, animalică“ [18], şi cîte altele... ; sunt, pur şi simplu, NORI : norii ivindu-se în aerul Pămîntului, din apele Pămîntului, pe care-l dau de veste (ca nişte *semne indiciale*), îl „evocă“... Aiurea, la Ion Barbu, „cirezi“-le acestea erau „*turmă*“ :

De nori molateci şi obscuri [19],

icoană *mai conformă*, într-un fel, mitului Berbecului de Aur (care, după unii, e chiar Norul), lîna de preţ [20] a căruia o căutară, cîndva, Argonauţii... ; nu — neapărat — şi *mai legitimă*, cîtă vreme — singură — Praecessia echinocţiilor va fi făcut ca, Taurului (echinocţial) din Zodii, să i se substituie — cu timpul — Berbecul limitrof (iar — în alt plan — Taurobolului mithriac, jertfa de Paşti a Mielului) ; şi, dar, „cirezii“ — la Ion Barbu —, „turma“.

De altfel, şi „... bătrînii povestesc că la începutul începutului, norii erau *boii soarelui*.“ [21]

De unde — între altele — şi încheierea că :

solar prin excelenţă, Ion Barbu nu este poetul norilor, cu toate că-i descrie, nu o dată, la modul pitoresc ori alegoric (în *Ixion*, în *Ultimul centaur*), ba chiar, în chip de intangibile „*Islande* caste“ (s.n.), de *ţări-de-gheaţă*, am putea spune că-i şi... iartă ! Şi, asta, nu numai fiindcă poetul nostru nu e unul al reveriei calme, vagi, pasive, ori al sugestiei (să-i zicem :) „nubigene“..., un Hamlet, un Baudelaire, un Geo Bogza (într-un celebru paragraf din *Cartea Oltului*), pe care „trîmba de vedenii“ ce-o nasc, pe cer, ei, norii, să-l facă a visa indefinit... ; dar pentru că aceştia, informi, moliî şi, mai cu seamă, proprii acestei „pete de infern“ [22], n-au a intra, în poezia-i făr' de... nori, decît ca elemente *negative*, de parte „femeiască“ : *pars hostilis* — căreia, în *Joc secund*, Ion Barbu are să-i

spuie NU, pe ultima, ca și pe-ntîia, filă [23].

*

Pentru a spune, însă, fie și doar atît : „cirezi agreste“ =*nori*, o trecere-n revistă a *toată* [24] poezia lui Ion Barbu (care ajunge, astfel, paradigma sintagmei respective !) este obligatorie..., nu altfel fiind, desigur, și apelul la altă „paradigmă“ — pe care am numi-o *personală* : acel „tezaur de memorie“ [25] (și ingeniozitate) al fiecărui cititor, al ei, în parte.

Or, cum această „paradigmă personală“ — prin definiție — este una *subiectivă* și felurită (de la ins la ins), Paul Valéry putea susține — la rigoare — că :

„Mes vers ont le sens qu'on leur prête...“ [26]

... La care, de altminteri, consimte și Ion Barbu — nu fără, însă, resemnare ; ba chiar un pic cam sastisit, visu-i... urît fiind tocmai *opera aperta* [27], — și anume :

„... Dacă o poezie admite o explicație, rațional admite atunci o infinitate.

O exegeză nu poate deci fi în nici un caz absolută.“ [28]

Și nu e astfel — zicem noi — și pentru faptul (care „garantează“ de aceasta) că *sistemul* poeziei lui Ion Barbu, „pădurea“-i de simboluri și de tropi, nu se comportă, totuși, ca un *cifru* — așa cum poate că am fi tentați să credem, fiind vorba de-un hermetic...

... Numai că *hermetismul* ca atare este — el însuși — prea puțin un cifru !

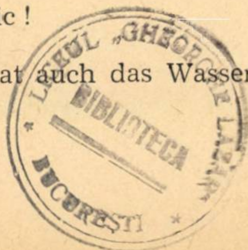
Oricum, un cifru — care... se respectă — nu știm cum ar putea îngădui *parazitisme* (și „bruiaje“) ca, între altele, *sinonimia*... De ce, să zicem, — în limbaj alchemic — *aqua philosophorum* („apa simplă“) ar trebui, ea, să se cheme :

„... *auch noch* Gift, Quecksilber (argentum vivum), Cambar, aqua permanens, Gummi, Essig, Urin, Meerwasser, Drache, Schlange“ [29] ? ! ...

... Și, încă, asta nu este nimic !

Căci :

„Wie die «materia prima» hat auch das Wasser tausend Namen.“ [30]

Or, nici-un cifru nu-i atît de generos, fiind — dimpotrivă — mizerabil şi meschin (ca nevoia însăşi care-l naşte), opus, prin propria-i *univocitate*, acestui „polisemantism“ aiuritor (în nota panteismelor, de altfel).

Pe urmă, des-cifrarea însăşi a aşa-zisului „cifru hermetic“ e, numai aparent, o *divulgare*, o „dare în vileag“ — în sensul că e, numai aparent, una „de uz extern“, una valabilă, adică, *în afara* conventului (hermetic) ca atare... ; iar acest — încurajator — *verbum magistri* : „Habentibus symbolum facilis est transitus“ [31], nu-i priveşte pe neiniţiaţi ! Dacă ai *cheia* vre-unui cifru militar, ai cîştigat — virtual — o bătălie ; în mîna unui ageamiu, „cheia“ arcanelor lui Hermes nu e decît literă moartă.

Ei, da — profanului putem să-i *explicăm*, cu G. Călinescu [32], cum „că spiritul universal se revelă în ou...“, că oul este o *imago mundi*, că lumea însăşi — potrivit multor mituri cosmogonice — s-a fost desprins din haos în chip de ou (de aur), că nava Argonauţilor va fi fiind, între atîtea altele, şi oul „... de la régénération divine“ [33], că *vas spagiricum*, faimosul „vas hermetic“ (athanor-ul), era de *forma ovi*, că :

... viul ou, la vîrf cu plod,
Făcut e să-l privim la soare !...

... Hermetismul NU e „explicaţie“ [34].

Ca Poezia însăşi, e *experienţă* ; e „participare“ [35]...

... E ceea ce, de altfel, îl şi îndrituieşte pe Ion Barbu — la 16 iulie '59 — să exclame (scîrbit de epigoni, dar triumfal) :

„Nimeni n-are dreptul să se lase influenţat de mine, dacă nu e geometru şi dacă n-a refăcut pe socoteală proprie (şi în acelaşi spirit auster [...]) experienţele esoterice care stau la temeiul poeziei mele .“

Să-i fi avut, poetul, în vedere şi pe bieţii lui... „hermeneuţi“ [36] ?

ISARLÎK (I)

Heureux qui, comme Ulysse,
[a fait un beau voyage,
Ou comme cestuy là qui con-
[quit la Toison...
(Joachim du Bellay,
Les Regrets, XXXI)

Ion Barbu nu este poetul „specificului național“ [1], nici al istoriei (noastre), iar pentru el „*lumea* lui Anton Pann“ nu e mai mult — nici mai puțin — decît un *mit* ; „mai dreapta ei cinstire“, cinstirea unui „basm“ — poate că al „finului Pepelei“, ori — cine știe ? — chiar al dumneaei Zincăi Șoiculeasca, „himerica tîrgoveață“ [2]...

... Un „tîrg himeric“, fie și dacă reperabil pe orice mapamond aievea, ca ultim „cat“ — al cîtelea ? — al vechii Troie, este, de altfel, Isarlîkul însuși : o Utopie, „simplă ipoteză morală“ [3], ale cărei coordonate *ideale*, „polii“ căreia, nu numai *etici*, nici nu sunt alții decît Binele [4] și Răul :

La vreo Dunăre turcească,
Pe șes veșted, cu tutun,
La mijloc de Rău și Bun
Pîn' la cer frîngîndu-și treapta,
Trebuie să înflorească :
Alba,
Dreapta
Isarlîk !

În idiom platonic, ne-am afla, dar, în inima *opiniei* [5], fiind, ea, opinia, linia de mijloc între știință și ignoranță, între — adică — Bun și Rău ; iar Isarlîkul este-și-nu-este !

Or, la acest m i j l o c (medie/mediu, „plasmă" şi *plăsmuire*, deopotrivă), *inima* lui Ion Barbu aderă *de la sine* şi ca la... propria-i inimă :

— Isarlîk, *inima mea*... (S.n.)

... De la sine, dar prin intermediul unui mijlocitor, al unui terţ ; unul de *dincoace* de Bine şi de Rău [6] şi *dintre* ele, deschis, neînsemnat şi şters pînă la transparenţă ! Şi-acesta e Selim : „biet turc legat de biete cleştare..." ; Selim este un *glas* [7] al Isarlîkului, „chemarea-adîncă" şi ispita lui..., după cum bietele-i cleştare : candel, rahat, alviţe, acadele, mai mult chiar decît filtrele vre-unei Lumini (în care, de altminteri, năluca Isarlîkului : „Idee însăşi şi suavă", se şi lăsă întrezărită, *atunci*, pentru întîiaşi dată), sunt — ele însele — ca o „*lumină* imanentă" [8] ; făgăduiesc „Visiunea", fiind doar *visul* :

Ca sculele-în sipeturi, aşa mi-aţi răsărit,
Alviţe rumenite, minuni de acadele
Sticloase — numai tremur, văpăi de ape — ca
Ochianele de limpezi, de mici : la fel de grele...

O rază prăfuită prin toate furnica !

Şi dacă-aceleaşi fi-vor evlavia şi fiorul fiilor albei Isarlîk, la trecerea — prin raza ei — a Hogii Nastratin, ca şi — după aceea — părerea lor de rău [9], le va lipsi acelora — sau lui ? — tocmai această nesilită „teneritudo cordis", singură ea-nlesnind participarea la un asemenea miracol (fără semnificaţie — nu, însă, şi absurd) : *diaphanie* [10] pură (fie şi ca *prin* ochiuri de „prăfuit" vitraliu, ca *prin* „ochiane limpezi"), „euscopie" fără... scop, kaleidoscop fe(e)rice, la antipodul *Panoramei* lui Bacovia :

Şi-n lumea ochenelor triste
Mă prinse sinistre gîndiri...

... Iar ei au parte de o jalnică viziune, de o privelişte — oricum — de nepătruns :

Sfînt trup şi hrană sieşi, Hagì rupea din el...

... Refuz al *transcendenţei* ?

Dar un asemenea refuz e chiar *Selim* ! Poema nu *invocă* :

Fulger *străin*, desparte această piatră-adîncă ;
Văi agere, tăiaţi-mi o zi ca un ochian ! (s.n.),

ci ea *evocă* numai :

Ca sculele-în sipeturi...,

născîndu-şi singură lumina-i proprie : *cu* ea, *din* ea — pînă la care nu a mai fost alt „răsărit" !

Refuz — ziceam — al transcendenţei, dar — deopotrivă — promisiune-a *revelaţiei*..., şi însuşi gestul lui Selim e o „descoperire" :

Şi trase mucavaua panerului turtit... ;

făgăduinţa ei... Căci ce *dezvăluie* Selim, dacă nu tocmai „... *vălul* de aparenţe şi încîntare, fîlfîitor deasupra lucrurilor" [11], ca un „poet" ce este ?... Un *făcător* de „poleieli" şi de iluzii, fie şi dacă între „mărfurile" lui, inestimabile şi ne-stimate, vor fi fiind (din întîmplare ?) şi „opinci pentru hagealîk"-ul vre-unui Hoge...

... Cît despre Hogea Nastratin, în fine, poate că, totuşi, propriu-i refuz al transcendenţei :

Sfînt trup şi hrană sieşi...,

e, deopotrivă, un apel la transcendenţă, fie şi doar ca *transparenţă* a sensului „închisului" său gest :

Vii, *vecinici*, din gingia prăselelor cumplite,
Albiră dinţii-în pulpă intraţi, ca un inel.

Că acesta nu transpare dintr-o dată (şi, poate, *niciodată*), el nici nu se semnifică — numai — pe sine, de unde şi *nesaţul* ce ni-l lasă (pe cînd „panerul" lui Selim... *satisfăcea*) ; doar dacă nu vedem în Nastratin, împărtăşindu-se din propriu-i „sfînt trup" — şi — „hrană sieşi", ca Şarpele alchemic Ouroboros, „ideograma panteistică a Totului, închis în el însuşi şi fără nici un factor transcen-

dent"[12]. Dar, atunci, de ce discriminarea — care se bănuie, oricum, — *între* („vii, *vecinici*") dinţii lui *şi* biata-i carne („pulpa") trecătoare ?...

... Cît despre *idealitatea* acelora dintîi, să spunem că decurge din chiar faptul că, la Ion Barbu, *dinţii* — ca şi la Edgar Poe, în *Berenice* — semnifică „Idei" : „Of Mad'-selle Sallé it has been well said, «*que tous ses pas étaient des sentiments*», and of Berenice I more seriously believed *que toutes ses dents étaient des idées*..." Şi, fie zis în treacăt, nu mai puţin „Idee" — à la Poe : spectru, „nălucă", *revenant* — e însuşi descărnatul — strigoiul — Nastratin ! Nu le lipseşte dinţilor, de altfel, — acestor sclipitoare stalactite, pe care Christ le admira, odată, la un biet cîine mort [13] — nici altă însuşire a Ideii : *virilitatea* [14] ca atare, mitologiile încredinţîndu-ne că din măselele balaurului celui răpus de Cadmus a răsărit o seminţie de războinici.

A reconstitui „dintr-un dinte de cal"/de... Nastratin, în acest caz, un „dinozaur" (cum, după G. Călinescu, proceda Hasdeu), nu ni se pare un metod incompatibil cu poezia lui Ion Barbu ! Şi, de altminteri, acest mit, al dinţilor-sămînţă, e unul din motivele *Chimères*-lor lui Gérard de Nerval, Antéros-ul căruia nici nu face alta decît tocmai să semene din nou, ca pe-o ofrandă, la picioarele Amalècytei-maici, „... les dents du vieux dragon" [15] ; să repete, care va să zică, una din faptele faimosului Iason, căpetenia Argonauţilor...

... Nu-i de mirare, dar, că, îmbarcat, şi el, pe un al doilea — dar „trist" — Argòs, Nastratin al nostru va să-i imite gestul („arhetipalu"-i gest), fie şi dacă brazda-nsămînţată — mai bine-zis : *negată* — de el e propria-i carne (şi ea, desigur, „fiară" şi *balaur* !)

Şi ce umor („pervers"), ce... demon, ce înclinare spre „caricatură" [16] — la un Ion Barbu —, sau, în fine, ce eşec :

Ce ruginiri de ape trezite şi ce brîncă...,

din Nastratin, fac, totuşi, un Iason, vai, mofluz :

În loc de aur, pieptul acelui trist Argos
Ducea o lînă verde, de alge năclăite... ;

și ce anume legătură poate fi între caicul ăsta „cu lemnul *buretos*..." și „... *buretoasa*, venerabila navă a Științei" [17], întristînd de moarte — amîndouă — apele poeziei lui Ion Barbu ?...

... Oricum, cu „ușuratul Hoge", nici poetul nu pare, deocamdată, să fie unul „qui conquit la Toison...", nici unul care, baremi [18], „a fait un beau voyage...", precum Ulysse ! Cu toate că, așa cum este nu știu ce „trist" Argonaut, același Nastratin răspunde (fără ca, totuși, să... răspundă) și la apelativul odysseic :

Coboară, *iscusite bărbat*, și ia din plin ! (S.n.)

El nu e, însă, mai puțin (cum nu erau nici Mr. Bloom, nici infundibulofilul domn Stamate [19], cu toată osebirea dintre tipar și copie) un alt Ulysse, un alt Iason. Or, Iason e războinicul, eroul [20] ; erou, fie și dacă, oarecum, *à contre coeur* și prea puțin marțial, fiind însuși Ulysse... Și nu doar „personajul" ori, dacă vreți, *persoana I* a ciclului „sburătorist" [21] fusese luptătorul, războinicul : „Iason", „Ulysse"..., ci, într-un fel, pînă și recuzita [22] și, mai cu seamă, tonul acelei poezii, „ifosul" ei și „dîrza-i trufie ostășească", erau — acestea — ale unuia părînd a fi descins de-a dreptul — și gata de bătălie — din brațele înseși ale „tatei Brahma" !

O poemă era *Cucerire* ; alta, *Înfrîngere* ; *Măcel*, a treia ; Nietzsche, un :

Războinic dur și aprig cuceritor de zări...,

iar pașnicul Pythagora, el însuși, ca o întruchipare a asprului „Duh al Spartei" : un *hoplit*, mai abitir decît un reculeș preot al Numărului [23], ș.c.l.

Ei, da — poetul nostru nu va fi fost un brav *miles gloriosus*, cum nu e „Bătălia de la Issos" totuna cu industria d-lor Philippoteaux, Detaille & Comp., iar nu despre fanfaronadă, cu toate marile fanfare de acolo, e vorba în poemele-i dintîi. Numai că el, Ion Barbu, era, la acea dată, „expansionist" și-aproape *expansiv*, această atitudine — ar zice Lucian Blaga — „anabasică" făcîndu-l să disprețuiască (să ignore ?) „lăuntrul", inima, iertarea, *chenoza*, la-

crimile — acest „har", topind contururile lumii, dîndu-i un sens mai cristalin... Oricum, metafora (să-i zicem :) *militară*, care-l va urmări mereu [24], precum şi clàmorul războinic şi fără nici-un echivoc, prezent în versuri — preasonore, nu şi, desigur, „musicale" — ca acestea :

De-a lungul nepăsării acestei reci naturi,
Spre nevăzutul unde arpegii de fanfare
Desfac în flori sonore o limpede chemare,
Vom merge în armură de fier, întinşi şi duri...,

în care *taina* însăşi, penumbra, „nevăzutul" erau — ce paradox [25] ! — de-o indiscreţie de alămuri, vor fi fost, ele, nu numai ecoul unor lecturi din Nietzsche, cu diapazonul căruia — cînd wagnerian, cînd altfel — se vor fi pus de-acord, dar şi expresia *locului* ce, după Ion Barbu [26], cuvine-i-se, în Cetate, Luptătorului — anume-al III-lea, în urma Preotului şi a Învăţatului, dar înaintea, totuşi, a Poetului (ca în Republica lui Platon, dacă într-însa el, Poetul, şi-ar fi aflat un loc, un strîmt ungher — *in angello cum libello* !)

Războinic : „Iason" ori „Ulysse"..., sau, dacă vreţi, „conquistador" şi cap de expediţie — cum Isarlîkul e şi Ilionul, în ultima-i variantă, *osmanlîie*, iar jalnicul caic, un alt Argòs..., şi-atît cît să se poată bănui că-i vorba despre unul şi-acelaşi ipochimen, în altă ipostază, însă, — Hagiul/Hogea Nastratin e, dintr-o dată, un *ascet* : Ascetul ca atare [27]...

...Şi totuşi, convertirea războinicului în ascet, a luptătorului în sfînt, e una minimă, *de nuanţă* ! Identitatea *de esenţă* (a demonstrat-o, între alţii, însuşi Nietzsche), a lor : ascet, războinic — pe care „raiuri" varii : Nirvane ori Walhalle, sunt singurii ce-i încăpeau —, îi caracterizează... Războiul e „asceză" ; asceza, „cucerire" ! „Călugărul-soldat", cruciatul, şi acel Sfînt în zale, şi dumneaei Jehanne de France, — aievea ori simbolic — îi vor fi „conţinut" pe amîndoi...

... Ci, mai cu seamă, Preotul din Eleusis, Hierofantul care coborîse „în rîndurile celor ce s-au bătut sub Miltiade..."[28], sinteză și acord — al lor — perfect :

Portalele trufașe, sfruntînd venirea *lor*,
Răsfrîng mînii de bronzuri sub tremurul luminii,
Pe templul ars, pe cerul topit al Salaminii,
Un fum gălbui înnoadă prelung, ca un fuior.

Am azvîrlit cununa, am desfăcut herminii
Bogatele-i podoabe de fir. Drept sfînt odor :
O lance, iar în dreapta, un gladiu lucitor...
— Aici, în glia greacă ce-și poartă dîrz măslinii,

Soldat al Demeterei, mă voi sădi adînc...

*

... Ce s-a schimbat în poezia lui Ion Barbu ?

HYBRIS

Er ist seelenlos, ein blosser, elementarischer Spiegel der Aussenwelt, der das Innere nicht widerzustrahlen vermag.

(De la Motte-Fouqué, *Undine*, XIII)

Poemul *După melci* — ca şi, de altfel, *Riga Crypto şi lapona Enigel*, „baladă", — e ceea ce Ion Barbu însuşi avea, odată, să numească, într-un *Cuvînt către poeţi*, un „basm al pădurii"..., o Fabulă : *Märchen* (novalisian), dar şi „moralitate" ! Eresuri, practici magice — fireşte — se-amestecă, aici, cu ipochimeni de *mythos* pădureţ, cu un „popor de joimăriţe şi mumi ale pădurii" [1] româneşti..., ca şi cu unele reminiscenţe de nu ştiu ce „crîng celtic" : fîntîni vrăjite, arbori vorbitori... Un duh eminescian, altul nemţesc-romantic vor fi vegheat, pesemne, la faptu-acestor „file din poveste" [2], şi n-avem a-i tăgădui poetului nici a sa *Lust zu fabulieren,* nici arta de-a ne evoca — întreagă — acea „bogăţie şi confuziune" [3] a pădurii, lăudată la Al. Philippide. Căci — pe deasupra — *După melci* nici nu e alta decît o *feerie* : visul unei nopţi... de Păresimi ! E vina imagierului din '21, învăţat — pare-se — cu cărţi pentru copii cuminţi, că n-a văzut mai mult în *După melci* ? Poetul zice numai că-şi dorea, să-i ilustreze „basmul", o mînă — baremi — „noduroasă,. de adevărat Troll" [4]. Ceea ce, desigur, nu înseamnă că *După melci* nu trebuie citit şi „printre rînduri" — într-altfel, însă, decît „gluma", paradoxală şi absurdă, ce-a scris-o Lewis Carroll de dragul Alice-i

Liddell... Căci *După melci* este și o „filosofie" (să-i zicem :) a Ideii [5] ; dar una foarte simplă, „bătrînească", *sadoveniană* [6] chiar...

... Pe scurt, ea e aceasta :

Străzile Sapienții și Pacienții, ca în *Căldură mare*, se confundă ! Ideea nu ne vine chiar de la fiul Fenaretei, dar *maieutica*-i va fi făcut și mai dihai, dintru filosofie, nu știu ce *ars spagirica* [7], o „fête de la patience"... Metalurgia însăși era un soi de „tehnică obstetrică" [8], Pămîntului lehuz (de zăcăminte, smulse cu fiarele dintr-însul și coapte,-apoi, într-o „matrice" nefirească) aducîndu-i-se, în schimb, ofrande ! Or, singura pe care filosoful o poate oferi Ideilor ce le „moșește", este că n-are-a le „moși" decît pe-acelea, „gestația" cărora e încheiată... ; aducerea pe lume a unei idei moarte, a unui *abortivus* de idee, fiind o depășire a măsurii, un trist exces : *hybris*-ul vechii tragedii — unul nu, neapărat, în sens moral (cu toate că o etică, aici, e totdeauna implicată), dar într-o accepție ideală. Astfel, unele „limite dé vîrstă", neîngăduind nici-o dispensă, erau în spiritul oricărei filosofii ce va fi presupus *inițierea* (și care, de nu-i o searbădă „materie de examene", n-o presupune ?...), nesocotirea lor putînd să dăuneze : Adevărului..., învățăcelului... ; Platon, celor sub un anume număr — treizeci — de ani, interzicîndu-le, precum bine se știe, accesul la dialectică...

... *Așteaptă de te coace* (s.n.),

este — acesta — ultimul cuvînt al înțelepciunii Enigelei : „Diotimă" ce convorbește cu un „Socrate", vai, *necopt* !

„Necopt" — dacă Ideilor/„speților" le concedem sensul de *vegetație* : „junglă intelectuală", cu voia lui Novalis, — tot el punînd problema „grădinăririi" lor, aducerii lor — adică — la starea de Eden (civilizat !) : „Im geistigen Natur-System muss man sie [die Ideen, *n.n.*] überall zusammen suchen, jeder seinen eigentümlichen Bodén,

Klima, seine beste Pflege, seine eigentümliche Nachbarschaft geben, um ein Ideen-Paradies zu bilden.“ [9]

Balzac, în *Louis Lambert,* nu zicea altfel, ideile — pentru el — fiind un alt „regn al naturii“, ca o „eflorescenţă“.

Un cuminte „arboricultor“ era — în *Palme* — şi Valéry, valorificîndu-şi, el, tăcerile active, „absenţa“ dirijată :

Patience, patience,
Patience dans l'azur !
Chaque atome de silence
Est la chance d'*un fruit mûr*... (s.n.) ;

ba chiar şi Mallarmé, la care, în poema *Prose,* ele, ideile, ajung — prin „etimologie poetică“, desigur, — o subîncrengătură a „stirpei iridee“ [10] :

Gloire du long désir, Idées
Tout en moi s'exaltait de voir
La famille des iridées
Surgir à ce nouveau devoir...

... Şi e — acesta — tîlcul faimoasei vorbe a lui Sadoveanu, cum că *lenea* însăşi (*id est* : „patience“ şi „long désir“) e „mama artei“ !

Nu altul e, de altfel, sentimentul poetului nostru — şi, bine-înţeles, vocabularu-i : „Ea [poezia, *n.n.*] nu cunoaşte decît ideile hrănite, ca nişte plante, din straturi avare îndelung grădinărite (*Gloire du long désir, Idées !*), idei manifestate mai mult prin cercul lor de absenţă, decît prin substanţa lor.“ [11]

În fine, — şi ca să punem punct acestor linii, ce nu se vor „stricta catagrafie“ a *topos*-ului de faţă, — îngerii înşişi, din *Legendă,* închipuie o floră aeriană de idei, „săditi“ — cum sunt — „în aer ridicat“.

Şi melcul ?...

... Închis, ca-ntr-un vestmînt *ostreic* [12], în cochilie, ca un *Hieronymus im Gehäuse* — pentru că încă nu-„i venise

vremea“ —, e/poate fi Ideea ostatecă la Lucruri : „în labirint“..., ceea ce orphicii, adică, vor fi numit : *Nous hylikos* [13]. Sigur că ea există „... comme *virtualité*, [...] comme potentialité sommeillante“[14], dar impacientul și *pre-cocele* „Socrate“ (căci — unul de la altul —, Obiect și Eu, se „molipsesc“ !) ține s-o „vadă“ *actualizîndu-se* sub ochii lui, s-o facă slobodă, să o „dezlege“ :

Vream să-l văd cum se dezghioacă,
Pui molatic, din ghioacă ;
Vream să-l văd cum iar învie
Somnoros, din colivie...

... Să nu ne mire, dar, dacă „moșitului“ Ideii, act implicînd — în termeni cavalerești — *fair-play*-ul (și, mai cu seamă, grija de firesc), i se substituie, aici, „minciuna“ practicilor magice, iluzia și seducția lor perversă... Melcul *iese*, da, „la un descîntec“ — numai că, surprins fiind de :

Prăpădenia de-afar',

el își dă sufletul ; moare-n surghiun — cum ar veni : *ostracizat* ! Descîntecului — dintr-un alt act al „tragediei“ — va să-i răspundă, în deznodămînt, jelirea mortului, ca în Dionysii, și remușcarea — în chipul unui *bocet* :

— Melc, melc, ce-ai făcut,
Din somn cum te-ai desfăcut ?
Ai crezut în vorba mea
Prefăcută...,

plin, el, — cum, de altminteri, se și cade — de toată ticăita dăscăleală, de lunga și blajina probozire a răposatului — pe care, de fapt, nici... nu-l privește reproșul sau „morala“ fabulei acesteia prea-triste :

Melc nătîng,
Melc nătîng...,

„reparația“ căreia — reală — va fi *Oul dogmatic* !

Cît despre „dionisianismul mai însumat“ [15] din *După melci*, să spunem că el este, aşijderi, şi *mai vag*, aproape nul; că dacă e, ca *fabulă solară*, şi o „dionisiacă“, poemul are-a face mai puţin cu marele Dionysos ca atare, decît cu-o „zeitate“ mai măruntă, bine *particularizată* şi foarte populară — să zicem : Baba Dochia a noastră, prototipul căreia — după Hasdeu [16] — ar fi Niobe a antichităţii ; şi, de fapt, Sfinţii Mucenici, cei prăznuiţi la 9 martie, pe care-i aminteşte, ca dată a isprăvii lui, poetul, cad în aceeaşi vreme cu zilele Babei şi... „nopţile vegherii“ ! Or, vina Dochiei noastre, ca şi aceea a Niobei : sfruntarea lunii Martie, respectiv a Latonei..., nu este alta decît *hybris* pur. (Baba, căreia nu-i mai păsa de Iarnă, pripindu-se, îşi lasă, unul cîte unul, cojoacele [17] prea grele. Aceasta, Iarna încă în putere, se răzbună cu un „ger pe neaşteptate“, împietrind-o cu oile ei cu tot...

... Nu alta e pedeapsa bietului nostru melc !)

Dar dacă aici, în *După melci*, vina tragică e a... subiectului cunoscător (căci a gasteropodei e doar o „non çavance“ !), dincolo, în baladă, aceasta nu-l priveşte decît pe *celălalt* : „obiectul“ cunoştinţei, înălţat, însă, ca-n orice *apologos*, la treapta unui Eu — inocenta şi suava cryptogamă... Şi tot umorul lui Ion Barbu, care *plîngea* la moartea unui cîine [18], căruia-i ticluia şi epitaful, ca lordul Byron unui iubit terrier al lui..., nu e în stare să-i ascundă compasiunea, nesfîrşita-i milă [19] de făpturile acestea „mai firave“, respinse de Idee [20], făr' de minte ori smintite — ca d-şoara Hus... Iar dacă *Aşteaptă-de-te-coace* era, ziceam, — acesta — ultimul cuvînt al înţelepciunii Enigelei, el nu e mai puţin micu-i *şantaj* ori, dacă vreţi, minciuna ei „pioasă“, una hrănind o-nchipuire vană, căci regele-ciupearcă, el, n-are a se coace niciodată !

El, regele-ciupearcă, „văr drept“ al melcului nătîng, e un... *bovaric* al condiţiei noastre, s-„ar închina“ — adică — „la soarele-înţelept“, de care-l *despart*, însă, o dată pentru totdeauna, nu ştiu ce :

Visuri sute, de măcel... ;

iar inocența, „clar-obscurul“, *pacea* lui, cuvine-se a nu fi „otrăvite“ de acest — pentru el : nociv, „exotic“, *fără noimă* — fruct oprit ce, într-o altă poezie, se cheamă „mărul-soare“ !

E vorba de *Increeat* :

Cu Treptele supui văditei gale
Sfînt jocul în speranță, de pe sund,
Treci pietrele apunerii egale
Subt văile respinse, ce nu sunt.

Ți-e inima la vîrste viitoare
Ca șarpele pe muzici înnodat,
Rotit de două ori la mărul-soare,
În minutare-aprins — și încrestat.

În minutare-aprins SAU încrestat — citi-vom, deocamdată [21], acest vers ultim, noi, pentru care poezia lui Ion Barbu, o „laudă“ a Increeatului fiind, e una, însă, la modul... *dilematic* [22] ;

— ci nu doar fiindcă-i vorba de o poezie a *opțiunii* ; a uneia, în planul existenței : a-fi/n-a-fi *sub sole*, i l u z o r i i, căci nu de noi atîrnă „întruparea“... ; a d e v ă r a t e, însă, în plan intelectual, stîndu-ne în putință să optăm pentru *una* dintre cele *două* „fețe“ [23] ale Soarelui :

În minutare-aprins — *și* — încrestat... [24] (s.n.) ;

— dar *dilematică* („ambiguă“, oricum), și fiindcă este un poem al Treptelor..., Trepte ce se pogoară și, deopotrivă, se *și* urcă !

Cei ce le văd *numai* pogorîtoare [25], vorbesc de *trecerea* (fără întors, desigur) din „neființă“ înspre „creațiune“ (și poate că mai drept ar fi să zicem : dinspre *esență* înspre *existență*..., dinspre „putere“ înspre „act“..., căci melcul-în-cochilie nu e, totuși, mai *i-real*, mai puțin „ființă“ decît acela *exprimat* !) ; drept care, între altele, din *Increeat*, aceștia și fac „geneza unei poeme“..., cu care, însă, și poema ia sfîrșit, și încă de la prima-i strofă !

Or, ea mai are una ! Și nu e, totuși, vorba de-un „sbor invèrs“ într-însa ?... Unul, desigur, „prin oglindă“ ; căci — de aceea — Treptele-i *se frîng*, „retro-gradează“, nu

duc — în monotonă, continuă regresie — *ad inferos* :

Subt văile respinse, ce nu sunt... ;

„nu sunt" — fiindcă ajunge... *un* Infern [26] ; şi-aşijderi, *prin* „oglinda" (care e Sufletul, desigur), devine anticipare aducerea-aminte ; şi mîine, ieri ; şi „sfînt joc în speranţă", nostalgia :

Ţi-e inima la vîrste viitoare...

...Or, riga Crypto, el, este *proscrisul* al — tocmai — unei astfel de Speranţe [27].

Altminteri, *rege* la un „vecinic tron" şi *împărat* „peste bureţi"..., *născut* [28], dar neindividuat, numit — cum e — cu numele spiţei lui *crypto*-game, şi, dar, nemuritor..., el zice-s-ar că ne cam duce dorul, fiindu-ne (cu vorbele lui G. Călinescu, despre Geniu) „superior şi inferior totdeodată" [29] : „mai fìrav" decît noi şi, deopotrivă, *mai crăiesc*... ; şi care, numai „carne" (adică „somn") fiind, nu poate să îndure botezul focului solar, ba chiar mînia lui Apollo — cum nu putură nici odraslele Niobei, nici însuşi Hölderlin —, şi se sminteşte... Zis mai pe şleau : *se frige* — ca şi, la urma urmei, „menestrelul", ce-şi cîntă, pare-se, fabula-i proprie (care şi e, de fapt, o *cantafabulă*) :

— Nuntaş fruntaş !
Ospăţul tău limba mi-a fript-o,
Dar, cîntecul, tot zice-l-aş,
Cu Enigel şi riga Crypto.

Acest motiv, al „nupţiilor ratate", folclorul nostru îl cunoaşte bine, iar faptul că balade în care el apare, precum a Soarelui şi-a sorei sale Luna, se cîntau tocmai pe la „mîndre cununii", nu trebuie să ne intrige [30]... Cît despre menestrelul nostru, este el însuşi unul din nuntaşi ; unul *păţit*, desigur, şi carele s-au „fript", odată, jucîndu-se *cu focul* (Soarelui), poate „acum o vară", — „azi" (un *azi* de-a pururea !), fiind el în stare-a-şi zice fără pathos, fără *foc* : „stins, încetinel", cîntecu-i „larg" ! Ceea ce e, pesemne, cu putinţă graţie *alibi*-ului ce-l oferă singură Arta...

... *Riga Crypto și lapona Enigel*, „baladă“, ar fi, dar, — vorba finului Pepelei — „povestea ăluia“ ori, dacă vreți, — ca *La jeune Parque* — o „autobiographie dans la forme“ ; ca și, de altfel, alte poeme de Ion Barbu, cu toate că se vor „impersonale“ și chiar de nu evocă — ba tocmai de aceea [31] — avatarurile unui Eu empiric... Una din ele, *Ritmuri*..., e, în sfîrșit, un veritabil *hymeneu*, ritmînd, în partea-i ultimă, triumful Nunții împlinite. „Evenimentul“ va să aibă loc în '26, urmînd ca-n '25, pe vară, menestrelul, la cererea „nun-tașului fruntaș“ (*id est* : a Soarelui, „*nun* și stea“, s.n.) să zică — „trist“ — tot cîntecul :

Cu Enigel și riga Crypto...,

căruia el, poetul, îi supraviețuiește... nesmintit ! Să fie, dar, balada lui Ion Barbu *Luceafărul* întors ?... Se poate..., dar — pare-se — numai în măsura în care Eminescu, salvîndu-l pe Hyperion, înnebunea el însuși..., pe cînd poetul nostru — doar astfel mai „impersonal“, mai om-de-litere — *pe sine* se salvează, cu prețul nebuniei lui crai Crypto (?), acesta, precum știm, frigîndu-și *inima* [32], el, menestrelul, numai... *limba* !

Cît despre lapona Enigel...

... Dacă crai Crypto „e“ Hyperion [33], ea, Enigel, cine să fie, oare, decît, firește, numai Cătălina ? Și, atunci, de ce, totuși, balada lui Ion Barbu e un *Luceafărul* „... cu rolurile *inversate* (s.n.)“ ?

Ei, da — poetul însuși vorbea odată, într-un interview [34], de „sensul feminin al Luceafărului“... ; dar asta va să zică NU *Luceafărul* lui Eminescu, ci... „f e c i o a r a L u c i f e r“, din *Ritmuri*... ; și de *această* poezie era, acolo, vorba ! E altceva, desigur, că Ion Barbu pare să fie, totuși, *de partea* noii Cătăline — ce, de altminteri, nici nu e o „Cătălină“, cum nici balada-i nu e, ca *Luceafărul*, o poemă — mai ales — de dragoste (fie și dacă Erosul „tronează“ în numele : și-al Menestrelului, care și e un *Minne-sänger*..., și-al tristei Crypto-game, *id est* : „mariage secret“...) De fapt, misoginismul Luceafărului nostru, cu tot aeru-i de grea fatalitate, poate că este numai o... „decepție“ : *încheierea* unor amare (și pretimpurii)

trăiri şi încercări eroticeşti — sub zodie Schopenhauer ; el are, între altele, şi un sens *idealist*-romantic [35], străin misoginiei (strict teoretice) a lui Ion Barbu — care e una *apriorică*, „străveche", vizînd *natura* însăşi a feme(l)ei : „invaginată" [36], *stîngă*, negativă... Cînd nu-i „uite o fată" ori „inutil pachet", ea, Femina lui Ion Barbu, nici nu mai e femeie ! Domniţa Hus e *fosta* curtizană ; Geraldine, „fecioara Geraldine" ; „Monica", din *Statură* [37], abia de e nubilă..., „mică" fiind însăşi lapona noastră... Iar purtătoarea de cuvînt a lui Ion Barbu este, desigur, *ea* : „copil al Soarelui", *ein Sonnenkind* — aidoma Diotimei lui Hölderlin ; şi — ca ace(a)sta, ca Ion Barbu însuşi —, o adoratoare a lui Helios... Între ea, dar, şi regele-ciupearcă, umedă fiinţă a Pămîntului obscur, incompatibilitatea este maximă (ca şi starea de *hybris* — care devine, astfel, iminentă...) : una de *sens* [38], de regn, de „zonă" ; şi, mai cu seamă, una de DESTIN ! *Contemporani,* de fapt, ei nici nu sunt — cum nu este Hyperion co-etern, congenial, congèner cu Cătălin, cu Cătălina ; sunt numai „simultani"..., un vers-„capcană" ca acesta (o *antifrază*, poate) :

Pe-acelaşi timp trăia cu el...,

abătîndu-ne, cu bună-ştiinţă, luarea-aminte tocmai de la — să zicem — „contratimpul" şi *di-sonanţa* lor...

...Din care perspectivă, acest distih de Blaga (din *Cîntec pentru anul 2000*) :

Pe-aici umbla şi el şi se-ntorcea mereu,
contimporan cu fluturii, cu Dumnezeu... (s.n.),

cu toată frumuseţea-i, devine un non-sens !

Căci:

În „filosofia" lui Ion Barbu — o dată pentru totdeauna —, el e „ciupearcă", ea e *om* — „fiară bătrînă" : una *însingurîndu-se*, adică, de un amar de vreme în albia ce-i e proprie... Poetul e un „evoluţionist", poate că-n sensul vre-unei *antroposofii* — potrivit căreia Omul de azi ar fi urmarea (nu şi capătul !) unor mari cicluri planetare, anume III la număr, încheiate..., al IV-lea — terestru — fiind

în curs ; de unde, „corpurile“ (comune, în ordine crescîndă, cu : Piatra, Planta, Animalul) fizic, eteric și astral..., pe urmă Eul (ne-împărțit cu nimeni), care — subordonate Sufletului și unindu-se, pe diferite trepte, cu el — dau „sufletele“ : al senzației, al rațiunii, al conștienței, acestuia din urmă fiindu-i dat să participe la realitatea Spirit...

... Or, regele-ciupearcă, el, e captivul unei epoci revolute, căreia-i supraviețuiește..., văduv, cum e, de *suflet rațional* și fără șansa de-a avea, odată, unul..., Nunta cu „noi“, vai, nesărbătorindu-se — ca și în cazul galeșei Sirene pe care a cîntat-o Andersen, tînjind — și ea — după amorul „nostru“ și după fericirea de a avea un „suflet făr' de moarte“. Căci *sufletul vegetativ*, al rigăi Crypto, ca și acela *al senzației*, la stadiul căruia se află nătîngul melc, cîinele Fox, ba chiar — prin involuție — și d-șoara („noastră“) Hus..., acestea [39] două nu durează veșnic... Cît despre *Duhurile elementare* : Sylphi, Salamandre, Gnomi..., și-așijderea : Ondina lui De la Motte-Fouqué, straniul Mandragor al lui von Arnim, Sirena pomenită deja, și celelalte..., cărora romantica nemțească nu s-ar prea spune că le duce dorul și-n care oameni mari ca Paracelse, ca Jakob Böhme ori ca d-l d'Astarac (al lui Anatole France) *credeau*..., poezia lui Ion Barbu numără cel puțin unu :

Rotundul, scund în palmă, *duh simplu*-în chip de nap... (s.n.),

din *Suflet petrecut* [40]...

... Căruia i se adaugă *Driada*, din poezia cu același nume : un soi de *După melci* mai „cu noroc“..., pe care-o mîntuie, „cu Novalis“ [41], de colbul și uitarea mitologiilor bătrîne, același inspirat Ion Barbu :

Miresme calde, lîncezi, se revărsau, cascadă,
De sus, din ce crezusem că e frunzișul lui...
— Atunci, silindu-mi ochii să suie și să vadă,
Zării, rîzînd sub maldăr de foi și păr gălbui,

Zării, în loc de arbor, străvechea lui Driadă... ;

care (ca și, de altfel, micul nap de hoffmannescă amintire) trebuie că este, cu vorbele „undinei gote“, și ea, numai „ein blosser, elementarischer Spiegel der Aussenwelt...“, u.s.w.

...Şi să mai spunem că nu, totuşi, *oglinda* asta „oarbă", dar cealaltă : „sufletul-fîntînă", e toată gloria şi orgoliul laponei Enigel ?

Ca şi a „albei" Isarlîk — această *Civitas solis* a lui Ion Barbu —, filiaţia ei e una nemijlocit-solară şi, devenită *plantă* (spre-a ne apropia şi mai dihai de regele-ciupearcă), ea ar rămîne-o... *clorofilă*, ba chiar o... „filocloră" [42] : o iubitoare, dar, de *verdele* „talerului scump" — cercetîndu-i, el, pînă şi visele !

Zadarnic, însă, orice gest de apropiere, cîtă vreme el, biet cryptogam [43] limfatic, „sintetizează" anapoda, iar „sucul dulce" (*mustul* Soarelui), la el, nu numai că nu trece-n „vin", dar se şi *oţeteşte* [44] :

Că-i greu mult soare să îndure
Ciupearcă crudă de pădure,
Că sufletul nu e fîntînă
Decît la om, fiară bătrînă,
Iar la făptură mai firavă
Pahar e gîndul, cu otravă...

...Aceasta-i încheierea fabulei ; de fapt : „premisa"-i nemărturisită, ilustrarea căreia — *discretă* — e cîntecul :

Cu Enigel şi riga Crypto...

P.-S. (I)

Parte din rimele din *După melci* (remarca e banală) sunt de tipul : „bine"-„albine" („uzi"-„ursuzi", „gînd"-„alergînd", „Iene"-„poiene", „ieri"-„îmbieri", „ei"-„bordei"...) E vorba, dar, de aşa-zisele *rime-ecou* : rima e un cuvînt („complect") cuprinzîndu-se pe de-a-ntregul în cuvîntul (mai lung, desigur) cu care consună. Ba mai mult : ea devine însuşi *radicalul* — adică... „etimonul" — lui poetic..., restul cuvîntului (care-o „încape") constrîns fiind, de către ea, să se comporte ca o *syncategoremă* — să zicem : ca un simplu *prefix*. Astfel, *al-* (din „albine") este un (fals) prefix pe lîngă rima/rădăcina „bine"... Pe de altă parte, faţă de „al-bine" (ca şi de „cara-bine", „ru-bine"

ori „dul-bine"..., existente, ele, — ca posibilitate — în ceea ce se cheamă *paradigmă*), „bine" se poate defini (nu doar la figurat vorbind) drept : d e s i n e n ţ ă z e r o, *id est* : „invariantul" respectivului grup de rime. Şi dacă adaosurile acestea : *al-, urs-, aler-, po-, îmb-, bord-* ... sunt, totuşi, nişte pseudo-prefixe, detaşabile din context numai — aşa-zicînd — *in vitro*..., iată unul (tot în *După melci*, şi comportîndu-se identic) veritabil : *des(z)-*. E vorba de perechile de versuri :

a) Vream să-l văd cum se dez-ghioacă
Pui molatic, din ghioacă... ;

b) — Melc, melc, ce-ai făcut,
Din somn cum te-ai des-făcut ?...

şi

c) Ai crezut [...]
Că alunul e un cîntec...
— Astea-s vorbe şi des-cîntec !

Nătîngul melc, dar, se „des-cîntă" — ca să se „des-facă" [45] şi „dez-ghioace"..., într-un cuvînt : *să se exprime* [46]. De altfel, singura-i *constantă* e, graţie fatalului descîntec, tendinţa asta „centrifugă" (sau... *excentrică*) : desfăcîndu-se, melcul s-a des-centrat... Şi cum poemul *După melci* propune o alternativă, anume : Increeat/Creaţie, numi-vom Increeatul : tot elementul ăsta fix şi monoton, prezent în rimele-ecou : „bine", „ieri", „gînd" şi celelalte..., *desinenţă zero* — în *declinarea* (cazul/„căderea") melcului ! Cît despre Creatură, fie ea forfota aceasta de cuvinte-rimă, *derivate* (cum se zice :) „progresiv" [47], prin veritabile ori pseudo-prefixe : *ele*, între altele, dîndu-i relief, culoare şi — fiindcă este vorba de Ion Barbu — poate că numai *aparenţa* realităţii ; ca şi, desigur, „levogiritatea" ! Iar „tot făcutul" fiind ireversibil, melcul, odată „prefixat", n-are-a se mai *de-prefixa* şi... moare. Căci, văduv de Psyché cum este, lui — moartea înţeleasă, dimpotrivă, toc-

mai ca o „deprefixare" : „timp retrograd" ori „sbor invèrs" în care Sufletul se „scutură", se des-face de toate *predicatele* sau — de ce nu ? — prefixele-i antume, redevenind — cu vorbele lui Valéry — un „minim logic" [48] : Eu pur (ori... *cuvînt* pur), lui, dar, i se refuză... Din melc, ce mai rămîne (nici-un „încîntec" — cum zicea Heliade —, leac la descîntecul dintîi, nemaislujindu-i), este DESchiderea-i spre lume : DESfacere, DEZghiocare..., particula aceasta : *des(z)-* scriind un oarecare „brîu de bale" : o dîră, o inscripţie [49]... (ca şi, desigur, falsele prefixe ce, finalmente, o impun întreg sistemului de rime al poemei...) ; ceea ce, dar, în rimele-ecou [50] : „cîntec", „făcut", „ghioacă"..., *tace* (dintotdeauna) — ele, reprezentante ale Increeatului (în *După melci*), fiind tocmai elementul „silenţios", zero-sonor, Tăcerea — cazul căreia (particular) e, bine-înţeles, Creaţia : lume..., poezie...

P.-S. (II)

„Cuvîntul-cheie" al aceluiaşi poem (remarca e, aşijderea, banală) e verbul : A IEŞI. El e şi magicu-i vocabul — în virtutea căruia :

Hai, *ieşi*
Din cornoasele cămeşi... (s.n.),

pretimpuriu, melcul se *des-primăvărează*/IESE „de la iernat"... E, între altele, ceea ce ne evocă un vechi Cîntec al Soarelui [51], unul, însă, de mai bun (mai „pur") augur, zis pe la spartul iernii, altădată ; astăzi, naivă piesă de folclor ludic, infantil, — anume :

— *Ieşi*, Soare,
Din 'chisoare... (s.n.) ;

ceea ce, la rîndu-i, ne evocă — dintr-un noian de datini şi eresuri în legătură cu Zintîi-a Primăverii — pe acelea ale Paphlagonienilor, care — Soarele — „... le supposaient aux fers en hiver, et chantaient au printemps l'heureux

moment où il était délivré de sa captivité.“ [52]

Or, ceea ce e Iarna pentru Soare, e (între alții, și la poetul nostru), pentru Suflet, trupescu-i înveliș :

E *temnița* în ars, nedemn pămînt... (S.n.)

Dar Sufletul e însuși Dionysos — ori, cel puțin, „împărtășește aceeași soartă“ [53] cu a lui...

...

Drept pentru care, *După melci* — ziceam — e o „dionisiacă“, dar numai/tocmai în măsura în care e o *fabulă solară*...

... O „fabulă solară“ putîndu-se numi mai toată poezia lui Ion Barbu — sau, dacă vreți (cu un cuvînt prețios) : o *heliosofie*..., dacă nu chiar (cu unul imposibil) : o ELGAHEL-iosofie !

ISARLÎK (II)

Ducite ab urbe domum, mea [carmina, ducite Daphnim!
(Vergilius, *Bucolica* VIII)

Femeia care fusese nebună din iubire părea să fi murit fericită...
(Mateiu I. Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*)

Cînd *Domnișoara Hus* — în '24 — apărea-n „Contimporanul" lui Ion Vinea, Mateiu I. Caragiale, cu tot magnificu-i *Remember* ce tocmai îi ieșise de sub teascuri, nu era încă „marele Mateiu"..., nici dumneaei Pena Corcodușa, „sora mai mare"-a eroinei lui Ion Barbu...

...*Envoi*-ul [1] de pe urmă, o critică pentru care cronologia e un moft, „cochetăria" lui Ion Barbu, jocul de-a *hrysmele* rău-tălmăcite [2], dar și *evlavia*-i de autorul *Crailor*..., tot cultul matein de mai tîrziu, nu știu ce „Club" închipuit și-un *Protocol* — al lui — real..., vor fi făcut, acestea toate (*et quibusdam aliis*!), să treacă de livresc, „după model", *d'après*, ceea ce, de fapt, era spontan ori, numai, pură întîmplare... Dar, la urma urmei, „înstrăinînd" — el singur — dreptul de *primogenitură* (sau, cel puțin, de „geamănă") al d-șoarei sale, „retrocedîndu-i" Penei calitatea de-a-i fi premers acesteia dintîi, Ion Barbu nu era, de fapt, decît *același* poet (să-i zi em :) *à rebours*, în „sbor invèrs"/„timp retrograd" și... „prin oglindă"!

Cu care, nu facem decît să îngroșăm „cazierul" — oricum stufos — al d-șoarei..., al poemei...

... Care poemă, după Tudor Vianu, se caracterizează prin : *erotism, grotesc, magie* [3], treime ce decurge de la sine din „trivalența" eroinei noastre — ce-a preacurvit, este „nebună din amor" și *vrăjitoare* ... Și e, aceasta, — deși pare incredibil — o sursă de încurcături !

I) CUM, în virtutea cărei logici („pudibonde" ?), se poate face, totuși, caz de *imoralitatea* Curtizanei [4], e, pentru noi, o veșnică enigmă ... Cu-atît mai mult cu cît frumoasa Hus e/va fi fost : nu o profesionistă oarecare, una cu sînge rece, a ritului veneric, ci o biată *victimă* a lui : o „posedată" ! Și, dar, și o „unealtă" în mîinile Liubovului celui „legat la ochi" ..., căreia dacă,-n (tandră) deriziune, i se dă numele de *domnișoară* (ca „demoazelelor" de Bienfilâtre), cuvine-i-se și mai abitir acela de *domniță*, „aleasă" fiind, și ea, precum *crai* Crypto (ori Pena, femeiescul *pendant* al unor „Crai", *ursita* unui os domnesc ...) Or, prin firescu-i *farmec*, una ca ea e, fatalmente, „vrăjitoare", chiar făr' de-a face farmece și vrăji (ca Loreley a lui Apollinaire) ; ingenua credință, cum că *Sorcière*-le erau puse pe rug „à cause de leur beauté" [5], împărtășită fiind și de savanți ! Iar dacă frumusețe, farmec, nuri — în toate sensurile — sunt niște *pr(a)estigii*, pierderea cărora, ea însăși, putînd să ducă la magie — ca expresie-a unei „refulări" : un tîrg cu Diavolul de dragul unei ignobile revanșe ...

II) ... NU tocmai ăsta-i cazul d-șoarei ; și numai *pitorescul* lui Ion Barbu, ieșit din scrupulul (aproape *etnografic*) și zelul cel cu care descrie *faptul* [6] însuși :

Sună noaptea, fund de tuci.
Tu ajungi, încaleci zidul,
Scoți din traistă trei lăptuci,
Pîinea oacheșă, cu blidul ...,

dintr-însa pot să facă o neagră magiciană : malignă zînă Circe de Fanar, precum Kera Duduca, „rea putere" ..., Canidie ori Denisă, de care se cutremură poeții : Horatius ori Ronsard ... Ceea ce ea — la Isarlîk și „șuie" [7] fiind — poate că este, totuși, mai puțin, fie și dacă practică, la miezul nopții, *goeția* : „vrajea carea se face asupra trupurilor moarte" [8], tulburînd liniștea Lemurilor ..., sau „les envoû-

tements", la „ceas de ceară", — la mare preţ, acestea, şi-n zilele Catherinei de Médicis... ; şi încă mai puţin — ba chiar deloc — o „doftoriţă la moşnegi", o *Pezevenghe* : ţinîndu-se de codoşlîcuri..., slujindu-i (pe arginţi) sinistrei Lilith..., ducînd — adică — vorbe :

...la cadîne,
Vorbe dulci ori *leac spurcat*
Cum ştii tu, *de lepădat*... (s.n.) ;

ea, una, fiind — cel mult — o vrăjitoare (ca şi, pe vremuri, o hetàiră) d i n v o c a ţ i e ! Şi dacă juna, veritabila [9] *Sorcière* era o *singuratică*, şi ea, — dar numai „fizic" („socialmente" [10] nefiind astfel), nebuna d-şoară Hus, hazlie Spaimă, e *de-tot-singură* — ca Pena, cealaltă „Folle qui passe..." [11] : o „Evă" — a lui Baudelaire — „octogenară" :

Eponine ou Laïs [...], aimons-les... ;

romanţul ce-l trăieşte ea fiind, vai, acela al Curtizanelor în decădere...

III) ...ROMANŢ pe care Barbu-Villon [12] nu face, totuşi, decît să ni-l aducă — vag — aminte. Dar nu fiindcă n-ar avea destule lacrimi, „cuvinte de îmbărbătare" sau *inima* s-o plîngă pre această — altă — „la belle Hëaumiere"..., o „floare a Bosfòrului" [13], odată :

Este — Domnişoara Hus
(Carnaksi, Maşala !)
Cu picioare ca pe fus
Largi şalvari
Undeva...,

astăzi, o „iederă de zdrenţe"... ; ci fiindcă n-o... compătimeşte, *con-pătimind*, însă, cu dînsa : Domniţa Hus, „c'est moi" ! Şi anume *întru* Poezie — în vechiu-i înţeles : entuziast, *frenetic*, „hrăpitor", ca Dragostea, Magia, Dansul...

...„Danţul" domniţei Hus, pe care-l trecem — prea lesne — cu vederea (poate că unde nici nu e nevoie să ne-ntrebăm : *Est-elle Almée ?*...), cînd galeşa, nurlia

d-șoară e și o dansatoare — ca Pena (în închipuirea lui Ion Barbu [14]) : m e n a d ă — și la propriu ; și vrednică, dar, să facă parte, *prin* Dans și sacra-i nebunie, din marele alai dionisiac — lîngă gitana lui Arghezi, Rada..., lîngă aprinsa Carmen, de care se îndrăgostise însuși Nietzsche... Căci „danțul" ei, fie acesta și doar o prea-lumească polkă, un valț „ușor", evropenesc, ca și — „numai în meși" — vre-un *alla turca*..., el nu-i timid *attouchement* ori „flirt" monden, nici chiar *monom* de amorezi, ci... „experiență și transfigurare" [15] :

Ea danța
Acanà
Cu muscalii și cu turcii :

Pași agale
Cu pașale
Pași bătuți
Cu arnăuți.
Sprinteni, spornici,
Cu polcovnici
De tot sprinteni
De tot sus
De strigau, pierduți, ibovnici :
— Ișalà, Domniță Hus !

Și să mai spunem că tot astfel are să-i fie și vrăjitoria, cu farmece continuîndu-i „danțul" ?...

... Cuvintele descîntecului ei suie, oricum, la cer, la *propriu*-i cer [16], ca fumul unei arderi-de-tot primite !

ISARLÎK (III)

Christ follows Dionysus...
(Ezra Pound)

Părerea unora [1] cum că, de la „Țara veghea turcită..." la „La vreo Dunăre turcească...", cromatic (dacă nu și altfel), poezia lui Ion Barbu a suferit o *limpezire*, o „subțiere", nu e fără temei ; ba chiar, între acest din urmă *Isarlîk* (apărut în „Contimporanul", IV, 60, 1925) și cel dintîi („scris în mai 1921"), am putea spune că ecartul e acela dintre cetatea lui El Greco în(tr-o) proiecție celestă și aceea(și), nu mai „reală" — ea —, nu mai puțin... tablou, rămasă jos. E vorba, dar, despre un „salt calitativ" — unul nu, desigur, în valoare (căci, astfel, „Paradisul" le-ar fi, prin definiție, esteticește superior : și „Purgatoriului", și — cu atît mai mult — „Infernului"), ci numai *în viziune*...

...Care viziune fi-va chiar aceea — „de sus" — a ciclului „spiritualist" [2], pe care-l prevestește (nu doar prin punerea-i în pagină — aceeași cu a dublei stanțe [3] papadiamantopouline) tocmai o poemă ca *Păunul* (mai '24), adică una d i n t r e *Isarlîk*-uri și mult deosebită de acelea — de n-ar fi, totuși, „temeneaua" ce le-apropie, ca și culoarea dulce „d'oriental zaffiro", în care se desfată cîteși trei :

Se ploconea răsăritean și moale,
Mălai din mîna ta să ciugulească.
Albastru pîlpîia și cald, la poale,
Ca pînzele alcoolului în ceașcă.

Pe buturǎ, nebunul tău cu scufă
Ochi inegali grozav de triști rotea,

Și mîna ți-a sucit, cum storci o rufă,
Și-a rupt și gîtul păsării, care bătea.

Poemă de amor [4] sau „acuarelă“ [5] : *pastel*, adică . . ., nu e, deopotrivă, un „bun-rămas“ — *Păunul* —, din partea lui Ion Barbu, de la un *fel-de-a-fi* al poeziei și, dar, și al poeților din veac ? . . .

. . . Păunul cel albastru e pasărea Junonei, zeiță-n sarcinile căreia va fi căzut — se știe — și aceea de a înfățișa *aerul* dens, apăsător și „. . . cald, la poale,/Ca pînzele alcoolului . . .“, *id est* : „nubila“ [6] noastră atmosferă . . . ; și astfel se și face că Junona îi este „soeur-épouse“ lui Jupiter — adică : mai nobilului aer de deasupra, *etherului* [7] cu care acesta se confundă . . ., precum și că lui Ixion, cel care „zămislise“ nebună „poftă vinovată“ [8] pentru ea, i se dădu în chip de Nour mincinos !

În care caz, a „rupe gîtul păsării“ Junonei — act „nebunesc“, desigur, — e poate că același lucru cu a te rupe însuți de atmosfera asta pămîntească, de aerul — „abur“/ *pîclă* — ce-l inspiră, cu ale cărui „alcooluri“ se îmbată, în care se . . . îneacă și, nu o dată, pier fără de urmă, mai toți poeții „sublunari“/*lunatici* și, dar, și poezia — și „melodia“ — lor cea muritoare : *a mortel melody* . . . ; e poate că a te desprinde de acest „fund al mărilor de aer“ [9], ,carele e Pămîntul . . .

. . . Or, față de așa-zisul „ciclu balcanic“ (1921-1924), tocmai aceasta-i *noua* perspectivă, prezentă în poema *Isarlîk*, ea însăși o „balcanică“, — și anume : într-o icoană — propriu-zis — patibulară, nelipsită de . . . *Galgenhumor*, nici — mai ales — de „strangulofobie“, de *Angst*-ul ca atare, dacă vreți :

La fundul mării de aer
Toarce gîtul, ca un caer,
În patrusprezece furci,
La raiale :
                    rar, la turci !

La care „fund al mărilor de aer“, în elementul însuși al „poeziei leneșe“, Ion Barbu, el, este un soi de . . . pește

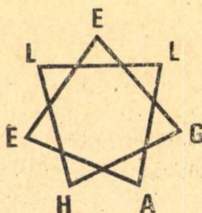
pe uscat : o... „suliţată cegă" ! Nu altfel fiindu-i poezia [10] proprie — căreia, însă, îi e dat să-l „prelungească", să-l reprezinte (ca o „chrismă" !), să *năzuie* la „zonele de aer... ridicat" : ale Etherului..., ale Eternităţii... Căci despre *el* — şi despre *propria-i poezie* — e, totuşi, vorba în acest „psalm de taină" :

Inegală creastă, suliţată cegă,
Lame limpezi duse-în ţara *lui* norvegă !
Răcoriţi ca scuţii zonele de aer,
Resfiraţi cetatea norilor în caer,

Eu, sub piatra turcă, luat de Isarlîk,
La o albă apă intru — bîldîbîc !...

...În acest „cînt de lebădă" [11] al lui Ion Barbu : *ultima verba* şi *exegi monumentum*, cu care va să-i spună adio Poeziei — în care tot mai... crede :

Fie să-mi clipească vecinice, abstracte,
Din culoarea minţii, ca din prea vechi acte,
Eptagon cu vîrfuri stelelor la fel,
Şapte semne, puse ciclic :

— în *Încheiere*-a, dar, a *Joc*-ului *secund*.

*

Volumul *Joc secund* numără 34 (treizecişipatru) de poeme...

... Şi e un „amănunt" — acesta — ce n-avea, totuşi, cum să-i scape din vedere tocmai unui Ion Barbu, poet al cărui singur — mare — scrupul, pînă la urmă, este : un

„anumit efect", acela „al întregului" [12] ; iar piese „onorabile", precum *Selim, Maria Spring* ori *Convertire*, de au rămas pe dinafara cărţii, e, între altele, şi fiindcă i-ar fi clintit, fie şi doar numeric, perfectul — „tetraedric" — echilibru... O *Commedia* în 101 sau în 98 de „canti", poate că n-ar mai fi *divină* !

Or, 34 se desface — de la sine — în III și IV ; iar 3+4=7 („şapte semne"), după cum 3·4=12 („doisprezece turci").

Iar dacă — mult prea simplă — această „contabilitate" nu are, încă, darul de-a convinge, să spunem că *Apocalipsa* [13] însăşi „joacă" (mai puţin „cifra fiarei" [14] şi alţi... infiniţi mari) pe — numai — numerii VII și XII [15], un oarecare „douăzecişipatru" fiind un multiplu al acestuia din urmă.

Astfel :

ş a p t e erau, acolo, bisericile, sfeşnicele daurite, pecetiile mistuitei cărţi, îngerii şi trîmbiţele lor, pocalele mîniei, plăgile și pedepsele de-apoi ;

d o u ă s p r e z e c e — porţile noului Ierusalim şi *pietrele*-i de temelie (s.n.), cu cele douăsprezece nume — într-însele — înscrise : ale seminţiilor lui Israel, ale apostolilor lui Christos.

Ba mai mult — în temeiul aceleiaşi mistice numărători —, VII se făcea XII..., șapte-*stelele* (s.n.) din dreapta Fiului omului fiind, în diàdemul „Femeii care naşte" [16], douăsprezece...

... La care, dacă mai adăugăm că şi *Apocalipsa* „sărbătorea" o Nuntă : a Mielului cu (noul) Ierusalim-„mireasă" [17], *obţinem* — aşa-zicînd — nu numai această primă strofă :

Stinsă liniştirea noastră (și aleasă)
Isarlîk încinsă, Isarlîk mireasă !
Dovedeţii, mie, doisprezece turci,
Între poleite pietre să mi-i culci...,

dar poate că şi — întreagă — *Încheiere*-a, acest „Apocalips" al lui Ion Barbu !

Cu care, „poleirea cărnii" este „stinsă" [18], iar *veacul* [19] nostru însuşi, abolit...

. . . Bine-înţeles : în *Joc secund*, în 34 (treizecişipatru) de poeme, *id est* : în „şapte semne"/„doisprezece turci" — singurii care, de fapt, *mărturisesc*, ca nişte „dovedeţi" [20] : *martori*/„martiri" ce sunt, întru aceasta !

Cît despre cele „şapte semne" înseşi, numite — de la stînga spre dreapta — E, L, G, A, H, E, L . . ., fie că ele prelungesc ecoul şi suvenirea „scandinavei" [21] *Helga* . . ., ori că sunt numele arab al „ignorant"-ului (legii mahomedane [22]) . . ., tîlcul lor se lămureşte numai graţie unei anume proprietăţi a „eptagonului" — pe care-l şi notează . . . E vorba de „construcţia fără sfîrşit" [23], de infinita-i exhau[s]ţie [24] — aşadar.

(Şi, de altminteri, numai astfel : *la infinit* citit, adică : „ciclic", *El Gahel*-ul se „aude" *Helga* . . .)

. . . Fapt pentru care şi vedem într-însul, în [h]eptagonul însuşi, un „model" al înseşi poeziei lui Ion Barbu, adică : *al lecturii* acestei poezii . . . ; ca şi ironicul avertisment al lui Ion Barbu că *ignoranţa* noastră — „El Gahel" —, faţă cu propria-i poezie, poate fi, totuşi, una infinită !

... Bine-înţeles : în *Joc secund*, în 34 (treizecişipatru) de poeme, *id est* : în „şapte semne"/„doisprezece turci" — singurii care, de fapt, *mărturisesc*, ca nişte „dovedeţi" [20] : *martori*/„martiri" ce sunt, întru aceasta !

Cît despre cele „şapte semne" înseşi, numite — de la stînga spre dreapta — E, L, G, A, H, E, L..., fie că ele prelungesc ecoul şi suvenirea „scandinavei" [21] *Helga*..., ori că sunt numele arab al „ignorant"-ului (legii mahomedane [22])..., tîlcul lor se lămureşte numai graţie unei anume proprietăţi a „eptagonului" — pe care-l şi notează... E vorba de „construcţia fără sfîrşit" [23], de infinita-i exhau[s]ţie [24] — aşadar.

(Şi, de altminteri, numai astfel : *la infinit* citit, adică : „ciclic", *El Gahel*-ul se „aude" *Helga*...)

... Fapt pentru care şi vedem într-însul, în [h]eptagonul însuşi, un „model" al înseşi poeziei lui Ion Barbu, adică : *al lecturii* acestei poezii... ; ca şi ironicul avertisment al lui Ion Barbu că *ignoranţa* noastră — „El Gahel" —, faţă cu propria-i poezie, poate fi, totuşi, una infinită !

OVOSOFIA

> Glücklich preiss' ich diesen Sohn, diesen Liebling der Natur, dem sie verstattet, sie in ihrer Zweiheit, als erzeugende und gebärende Macht, und in ihrer Einheit, als eine unendliche, ewig daurende Ehe, zu betrachten.
>
> (Novalis, *Die Lehrlinge zu Saïs*)

E cunoscută afirmaţia lui G. Călinescu [1], cum că Leibniz, cu monadele lui, „continua" Renaşterea...

... Iar dacă o asemenea opinie pare să fie „aplicabilă" şi la Ion Barbu, cu al său *Ou dogmatic*, — între : „Toute substance *est comme un monde* ENTIER *et comme un miroir* DE DIEU OU BIEN DE *tout l'univers, qu'elle exprime chacune à sa façon*..." [2] şi :

Om uitător, ireversibil,
Vezi Duhul Sfînt făcut sensibil ?
Precum atunci, şi azi — întocma :
Mărunte lumi păstrează dogma... (s.n.),

fiind mai mult decît un ce comun..., vrednic de luat în seamă e tocmai *dezacordul* dintre universal-valabilul, realul şi permanentul caracter al afirmaţiei lui Leibniz şi acela — numai „secular" („Precum atunci, şi azi..."), simbolic („Acest ou-simbol ţi-l aduc...") şi *de excepţie* („Mărunte lumi...") al sensului poemei lui Ion Barbu... Şi e — acesta : *de excepţie* — sensul „mărunte"-lor pe

lîngă „lumi“, *puţinătatea* [3] căror „lumi“ e RARITATE (şi „preţ“ — ori *garanţie* — a rarităţii lor), iar NU m i c i m e ; căci altfel, cum „mărunte [=*mici*] lumi“ nu vrea să fie decît — pe româneşte — pluralul de la *microcosm* (şi cum poetul nostru, după unii, este nu alta decît... „umanist“ !), ar fi să i se nege (şi, încă, tocmai de un... umanist !) chiar MICROCOSMULUI — care e OMUL însuşi — însuşirea-i cea mai de preţ, aceea de „(comme un) miroir DE DIEU/OU BIEN...“ de *cosmogramă* — pe care i-o recunoştea Renaşterea (prin panteistica unui Giordano Bruno) sau „armonia prestatornicită a lui Leibnitz (*sic* !) la veacul al 17-lea“, care şi face — din aceasta — un „fel de panteism“ [4], chiar fără să-l (răs)tălmăcim prin *alias* — în loc de *aut* — pe „ou bien“..., cu care şi „principiul indiscernabilelor“ ar conteni, iar Lumea, cu spendidele-i monade, ar fi din nou ce era, ea, pentru Spinoza : un *atribut* — vremelnic — al Substanţei... Şi „cea mai bună lume cu putinţă“ nu poate fi aceea *echivocă* (şi, *ipso facto*, „de prisos“, ca Biblioteca din Alexandria faţă cu Alcoranul) a „îndoitului“ Pascal : „La nature a des perfections pour montrer qu'elle est l'image de Dieu et des défauts pour montrer qu'elle n'en est que l'image...“

... *Amfibologic(ă)* e şi Natura : Lumea — şi — Omul („şters, uituc“) a(l) lui Ion Barbu ?... Oricum, ea/el : „monedă calpă“ ori *ilizibilă* efigie, nu pare să-i inspire : nici optimism, precum lui Leibniz ; nici nu ştiu ce extază, ce „cabalistic“ entuziasm, ca lui Nerval (în *Memorabilele*-i îndeajuns de... leibniziene) : „Le *macrocosme*, ou grand monde, a été construit par art cabalistique ; le *microcosme*, ou petit monde, est son image réfléchie dans tous les coeurs.“

În ciuda lui Novalis, cu care — cîteodată — va fi pornit „la drum“, Ion Barbu nu e, totuşi, un „Liebling der Natur“..., drept pentru care *Oul* său *dogmatic* nu e — nici el — poemul cosmogonic la care, într-un fel, ne „aşteptam“ [5], vre-o „Rugăciune-a unui dac“ ori vre-o „Scrisoare I“, eminesciană, necum vre-o erudită — pedantă,

însă, — inițiere în mitul ca atare al Oului celui cosmic, ca a cutărui parnassian — să zicem —, gravul și „academicul“ Leconte de Lisle :

Dans le Vide éternel interrompant son rêve,
L'Être unique, le grand Taaroa se lève.
Il se lève, et regarde ; il est seul, rien ne luit.
Il pousse un cri sauvage au milieu de la nuit :
Rien ne répond. Le temps, à peine né, s'écoule ;
Il n'entend que sa voix. Elle va, monte, roule,
Plonge dans l'ombre noir et s'enfonce au travers.
Alors, Taaroa se change en univers :
Car il est la clarté, la chaleur et le germe ;
Il est le haut sommet, il est la base ferme,
L'oeuf primitif que Pô, la grande Nuit, couva ;
Le monde est la coquille où vit Taaroa... (S.n.)

... De fapt, nici el, Leconte de Lisle, nu cîntă — *anti-romantic* fiind, și „impasibil“ — Geneza ca atare, transpunînd — numai — în cuminți alexandrini o *Genèse polynésienne.*

În ceea ce-l privește pe Ion Barbu, poet al zilelor Genezei n-a fost, el, decît în epoca-i „sburătoristă“, cîntînd — atunci — grozavele seisme ale materiei încă în formare, spasmele Munților și clocotele Lavei..., și, ca un corolar — poate — al acestora, extincția finală ori încheierea — numai — a vre-unui „mare an“, a vre-unui ciclu cosmic :

Curînd, sub faldul umbrei, nu vei mai desluși
Nici recea Astartee, nici încruntata Gee...
Doar spuza sidefată, în depărtare — și
În preajmă, goana unor năluci opiacee.

Vultùri de flăcări, aștrii spre tine s-or purta.
Vîslirii lor solemne deschide-atunci ferestre
Și bea din plin vîrtejul stîrnit în preajma ta
Cum, altădată, boarea pădurilor terestre.

Va fi fost vorba, dar, de un Ion Barbu copleşit de greul şi desimea unor materii-n cantităţi enorme, fie şi dacă „presimţind un cer...", şi care, într-un rînd, împrumuta — pare-se — faimoasei ipoteze cosmogonice a lui Kant şi Laplace unul din termenii „ecuaţiei" Lumii : această *nebuloasă*, iar Evangheliei după Ioan, pe celălalt, Cuvîntul :

Te-înăbuşai în pîcla încinsei atmosfere
O ! tu, noian de lavă ce-aveai să fii pămîntul :
Făptura nu sunase din trîmbiţi de cratere,
Nu fulgerase încă, în noaptea ta, cuvîntul...

... Şi trebuia ca înseşi toate aceste clocote să contenească, materiile telurice să treacă prin alambicuri şi retorte de aşa-zisă „poezie pură", iar linia scrisului barbist să se simplifice — şi ea —, pentru ca celălalt Ion Barbu, poetul „jocului secund", să-şi poată, în sfîrşit, înlocui „noianele de lavă" cu limpezile — inodore şi insipide — ape „fără stuh", scoase din Cartea Facerii (cu care şi efluviile olfactice, pathosul materiei primitive, mişcarea însăşi fost-au abolite...), şi, mai cu seamă, să contemple taina Nunţii prin străvezimea unui Ou, a unuia — bine-înţeles — „dogmatic".

Că, dar, poetul nu ne iniţiază în mitul ca atare al Oului dintîi, e lucru sigur ; tot astfel fiind şi faptul că nici „cosmogonii" nu vrea să facă...

... De altfel, nici nu poate !

Romanticii, să zicem, — ei, da — erau *sincronici* cu întreg alaiul cel de secoli, „legenda" cărora — precum Hugo — o şi scriau. Geneza, dar, ţinea, ea însăşi, de Istorie — *cum tempore*, iar nu *in tempore*, începînd („decide" [6] sfîntul Augustin) Creaţia —, un regres (cu gîndul) la origini şi întoarcerea — *ab ovo* — îndărăt fiindu-le, oricînd, la îndemînă...

... Unui Ion Barbu, însă, poet „fără istorie", — un *regular*, adică —, nu-i prea e... ; iar dacă poema-i are, totuşi, un aer iniţiatic, e că, de-a binelea, ea *e o iniţiere* — poate că în gîndirea (aşa-zicînd :) *dogmatică*, ori poate că-n

aceea „în simboluri“ (iar nu în simbolistica — istorică, și ea — a Oului !)

Ceea ce și face, din aceasta, o *meta-poezie* . . .

. . . O poemă — într-un fel — a *semnelor* : valide/invalide (ca, între altele, chiar „oul roșu“ al datinei creștine — pe care-această meditație pascală, datată fiind : „Ajunul Paștilor 1925“, va să-l respingă, tocmai ca *rău-inițiator* în Dogmă, ca simbol, dar, ne(mai)simbolizînd, într-o anume ordine, nimic . . .) ; o poemă a *funcționalității* — semnificanților, *mitemelor*, „magiilor“ . . .

. . . E ceea ce a înțeles — singur — Ov. S. Crohmălniceanu (în defavoarea, însă, a poetului !), și anume : „. . . simbolurile corespund numai parțial, căci atunci cînd «plodul» a apărut, nunta s-a săvîrșit.“ [7] Și e, oricum, o propoziție — aceasta — asupra căreia cată să zăbovim.

Primo :

Reproșul (grav) ce i se face lui Ion Barbu, cum că simbolurile-i „corespund numai parțial. . .“, ar mai avea o noimă de ar viza *natura* însăși a simbolului ! Numai că — prin definiție — un simbol nu-i (poate) corespunde pe de-a-ntregul obiectului celui simbolizat, pe care nu-l „repetă“, *aproximîndu-l* numai . . .

. . . Pe lîngă „oul roșu“, simbol . . . sleit (zero-semnificant), *opac* și „de mîncare“, acesta — zis „dogmatic“ — funcționează „corespunzător“ (fiind, baremi, *translucid*), dar CA simbol — de unde, fatalmente, între el și *semnificatul* (care ?) al poemei, o anume necorespondență — poeticește, însă, productivă, dînd naștere unei „derute“ ca aceea pe care o surprinde G. Călinescu la autorul *Cimitirului marin*, unde „. . . poetul nu simbolizează universul prin mare, ci gîndește în același cuvînt amîndouă aceste realități concentrice, fugind cînd spre centru, cînd spre margini.“ [8]

Așijderea, Ion Barbu ; și-n sensul ăsta e „sașie“ [9] poezia-i !

De altfel, el, poetul, — „încă o dată“ — nu cîntă, ca Leconte de Lisle ori Eminescu, Geneza ca atare (pe care o

amînă *sine die* !) ; nici nu o ia, ca, în *L'Esprit et l'Eau*, un Paul Claudel, drept termen de comparaţie pentru *geneza* „marii ode“, a poemei... Şi nu pune semnul „egal identic“ între Ou şi Lume, lăsîndu-ne — „în cumpănă“ — *între* două şiruri analoage, inter-sectîndu-se — din cînd în cînd — acestea. Căci Oul e-şi-nu-e Lumea..., şi *între*/„inter“ poate fi semnificatul *Oul*-ui *dogmatic* !

Secundo :

„... căci atunci cînd «plodul» a apărut, nunta s-a săvîrşit.“

Ei, bine — apariţia „plodului“, a orişicăruia, presupune „săvîrşirea“ unei nunţi..., a uneia, însă, — aşa-zicînd — *galinacee* ! Dar oul ca atare implică — în lăuntru-i —, el însuşi, *hymeneul*, adică fecundaţia (fie şi doar simbolică), de către „plod“, a „albuşului în hialin“..., fiind el, desigur, un :

Palat de nuntă...

... Iar nupţiile dintr-însul („la cloşcă“, de „nu-l pui“ !) n-au a se „săvîrşi“, totuşi, vreodată, fiind vorba — şi-i, acesta, privilegiul unor „mărunte lumi“ — de „eine unendliche, ewig daurende Ehe“... Or, o asemenea veşnică Nuntă e, pentru poetul nostru (pentru care „fulguraţia“ divinului în Lume e un proces — se pare — revolut...), cu putinţă numai... *ca putinţă*, adică : „in potentia“. Nupţiile lui, aici, sunt potenţiale, tot astfel cum „latente“ vor fi fost naşterile Vocalelor rimbaldiene... ; de ajuns fiindu-i, pare-se, unui Ion Barbu că rarele „mărunte lumi“, Oul („dogmatic“), dar, pot să răsfrîngă Lumea mare, *macrocosmul* ; că nunta Duhului cu apele chaotice ni se dezvăluie în Ou :

Precum atunci, şi azi — întocma :
Mărunte lumi păstrează dogma... [10],

el, Oul, evocîndu-i — numai — tîlcul unei străvechi Geneze, la care el, poetul, *nu* (mai) *participă* de fapt...

... Şi dacă, luîndu-i *sintagmatic* („în prezent“) : „*Şi* ou *şi* lume...“ (s.n.), drept nişte co-semnificanţi ai interdependenţei lor secrete, ni se relevă un *signatum* vid, un

„inter-val“..., luați *diacronic* : Oul de „azi“ ca un simbol al Lumii celei de „atunci“ :

> Cum lumea veche, în cleștar,
> Înoată, în subțire var,
> Nevinovatul, noul ou...,

dăm de — așa-zicînd — alt *gol*, unul... „istoric“! Absența este dublă ; ci nu orice absență — una „plină“, ca prezență veșnic nemanifest(at)ă, adică : *Increeat.*

Nunta e, dar, lăsată — grație, desigur, Oului („dogmatic“ și, cum se vede, „... celui sterp la fel“) — în „rezervă“, în *expectativă*..., poetul nostru — pare-se — făcîndu-și, și el, precum Rousseau, o teorie „de l'*inneité* comme *virtualité,* [...] comme potentialité sommeillante“ [11]. Și, de altminteri, *adormită* e și „mireasa“ *Oul*-ui *dogmatic* : suavă — brâncușiană — „chrysalidă“ dormindu-și somnul càndid, virginal [12] :

> Din trei atlazuri e culcușul
> În care doarme nins albușul
> Atît de galeș, de închis,
> Ca trupul drag, surpat în vis.

„Dar plodul?“

Să fie el, neapărat, urmarea cutărei nunți de fapt?... În realitate, da ; în poezie, însă, dacă „albușul“ este sinonimul chaoticelor ape dintîi, ale Genezei, atunci el, „plodul“, *trebuie* să fie numele celălalt al Spiritului însuși :

> Om uitător, ireversibil,
> Vezi Duhul Sfînt făcut sensibil ?

Or, potrivit cu Dogma, Duhul „purcede“ de la Tatăl, din carele ia naștere și Fiul (desigur, fără nupții) : *ei* alcătuind, de fapt, Treimea...

... Pe cînd Logodnica — materii hialine ori „vii“, strălimpezi ape „fără stuh“ — mai doarme, ca Frumoasa lui Perrault, „ninsă“ și „galeșă“, la antipozi, în așteptarea — și speranța — izbăvitorului sărut !

OGLINZI : „SPECULOCLAȘTI" ȘI „SPECULODULI"

> Vit-il celui que dans „*Zanoni*" Bulwer Lytton appelle „le gardien du seuil du mystère" ? Je l'ignore, mais...
>
> (J.-K. Huysmans, *Là-bas*)

„Mitul oglindei", cum numise Tudor Vianu [1] deasa frecvență-n poezia lui Ion Barbu a motivului (așa-zicînd :) *catoptric*, e încă unul ce se cade „suspectat"..., cu toată neteda, răsunătoarea (și, de fapt, anti-argheziana !) profesiune de credință a poetului „jocului secund" :

„Versul căruia ne închinăm se dovedește a fi o dificilă libertate : lumea purificată pînă a nu mai oglindi decît figura spiritului nostru.

Act clar de narcisism..." [2]

... Căci (din capul locului, s-o spunem :) Oglinda îl atrage și-l respinge, deopotrivă, pe Ion Barbu : cînd „speculoclast", cu William Wilson, cel din poema *Falduri*..., cînd alt Narcis și — mai ales, *în teorie* —, cu Mallarmé, Paul Valéry și ceilalți, hierofant al cultului Oglinzii..., el amintindu-ne, oricum, îndeajuns de acel Platon „în dilemă" al lui Jacques Derrida [3], un Platon care : „... *il lui a fallu tantôt condamner la* *m i m e s i s* [și, dar, Oglinda/«oglindirea» ca atare] *en elle-même, comme procès de duplication, quel qu'en soit le modèle* [între altele, însăși «figura spiritului nostru»], *tantôt ne disqualifier la* *m i m e s i s* [și, dar, Oglinda] *qu'en raison du modèle «imité»* [între altele, «lumea» *întinsă* și ne-«purificată», «chipul indife-

rent al lucrurilor» [4] ei], *l'opération mimétique* [și «oglindirea»] *restant en elle-même neutre, voire recommandée.*“ E ceea ce a remarcat un singur critic, numai că despărțind prea net — acela — aceste două atitudini divergente..., cea dintîi fiind categoric limitată la epoca debuturilor lui Ion Barbu, de înrîurire nietzscheiană, „anti-intelectualistă“ — după unii — și, *ipso facto,* „spărgătoare de oglinzi“ :

Castelul tău de ghiață l-am cunoscut, Gîndire !
Pe netedele dale mult timp am rătăcit,
De noi răsfrîngeri dornic, dar nici o oglindire
În sloiuri, în poleiuri, în scuți n-a întregit
Răzlețul gest, cu gestul cel așteptat...

...Și, de ar fi cu totul astfel, am putea spune, între altele, că el, poetul nostru, l-a re-parcurs, dar *à rebours,* pe... André Gide — anume : dinspre *Les Nourritures terrestres* (1897) înspre *Le Traité du Narcisse* (1891) ; „anti-intelectualismu“-i, însă, — ce, la Ion Barbu, este, mai degrabă, un *hiper-intelectualism* —, sub un alt chip, a cam rămas același..., și, în plin „ciclu hermetic“ : *Edict* (1926), o să-l surprindem pe poet rupîndu-se — cu... André Gide — tocmai de secolu-i „*cefal* și apter“ [5], conform unei romantici *sui-generis*...

... Acum, cît despre poezia *Falduri,* ca una ce datează din același an, ’26, cu programatica — mai „explicita“ — *Ritmuri...* :

O, select
Intelect,
Nunta n-am sărbătorit...,

n-avem s-o bănuim — cu dinadinsul — de „intelectualism“ !

Să fie, oare, William Wilson numai „sosia“ lui Ion Barbu, geamănul său de taină ori, baremi, purtătoru-i de cuvînt — cum știe toată lumea..., sau și un „alt eu-însumi“ al Fratelui Mercur ? Era, acesta, „înclinat pe ape

caste"..., „cast hidrofil", întîiul... Ori poate că e, totuşi, vorba, aici, de-o potrivire şi atît..., *apa* „stufosului bostonian" fiind, mai cu seamă, una *speculară* ; iar fratele „mai mare" al hidrofilului barbist rămîne — deocamdată — tot straniul ipochimen al lui Poe... De altminteri, nimeni n-o ignoră ! Şi — cine ştie ? — tocmai de aceea comentatorii lui Ion Barbu uită că şi bucata asta, nu mai puţin decît *O înşurupare în Maelström* ori *Veghea lui Roderick Usher*, e, dacă nu o „parafrază", oricum, un... *joc secund* ; şi astfel se şi face că, socotind *etic* semnul sub care stă nuvela, şi „cogitală", zodia poemei lui Ion Barbu, comentatorii noştri, ei, dezinteresîndu-se de cea dintîi, sunt gata să le scape chiar sensul cesteilalte ! Cum, altfel, „clima Edgar Poe" scaldă nu puţine din poeziile lui Ion Barbu, s-ar cuveni, pesemne, ca exegezele barbiste să apeleze mai frecvent şi... cu încredere la scrierile — şi „filosofia" — marelui bostonian. Altminteri, nu are-a se băga de seamă nici, între altele, că *Veghea*... „parafrazează" nu numai *The Fall of the House of Usher*, dar şi poema „Corbul", *The Colloqui of Monos and Una*, faimoasa — şi necitita — *Eureka*, *Ms. Found in a Bottle*..., din aceasta din urmă provenind, pe lîngă „zidurile universului" (*the walls of the universe*), şi „porositatea" [6] lemnului Navei Ştiinţei, şi „cuvîntul complect : DISCOVERY" [7], „semnele de gudron (corbi întorşi în ghirlande)" — imagine pe care, „infidel", Ion Barbu nu ezită s-o strecoare în mult măiastra-i tălmăcire a „visului lui Clarence" :

Pluteam în larg, în cercul mult al undei,
Din Turn scăpat, tăind către Burgundii,
Cu Gloster printre funii, căngi, *catran*.
De-acolo el mă ridică la punte,
Cu faţa către-o Anglie de var.
Privirăm lung, bătuţi de gînduri multe
— *Ghirlande* grele, *corbi ce se întorc* —
Din vremea luptei Lancaster şi York... [8]

... Acum, cît despre *William Wilson*, comentatorii, unul după altul, se mulţumesc a constata o... evidenţă : anume că Edgar Poe (şi, cu el, Ion Barbu, cel din poema

Falduri) face apel, aici, la romanticul motiv al Dublului ! Ce-i, totuşi, acest Dublu, ei nu spun...

...Ne-o spune, însă, — între alţii — un *Geheimwissenschaftler* ca Rudolf Steiner [9], după care Dublul e un „*paznic* al pragului" (s.n.) dintre Eu şi lumea suprasensibilă, un soi de materializare-a perceperii de sine (iniţiat fiind, încă din viaţă) a Eului — el însuşi —, ca icoană exterioară sieşi, „liberă de figura umană ca o sperată poartă...", cu voia lui Ion Barbu [10], icoană graţie căreia *karma*-i proprie, adică „germenii *destinului*" (s.n.) individual se fac „lizibili" :

Înaltă conexiune
Gardă eficace nunţilor,
Drum şi *Carte*... (S.n.)

...Or, pare-se că acest Rudolf Steiner (fie şi dacă, între timp, discreditat în pretenţiile-i de om de ştiinţă mistică), în epoca-i praghează, a aşa-zisei „Loji Bolzano", l-ar fi înrîurit — întrucîtva — pe Kafka. Criticii noştri neagă [11] această influenţă, căci Steiner era, vai, antroposof, iar Kafka, literat ! N-au, însă, cum să nege prezenţa Paznicului (cel „din faţa Legii") în *Procesul*... Că el pare tiranic şi absurd, cominatoriu, dacă nu şi punitiv, zădărnicindu-i calea spre supraconştienţă celui fără chemare ori prematur venit, este, desigur, altă vorbă..., *Procesul* însuşi putînd fi o „procesiune", o *iniţiere*, dar, parodică şi vană... De altfel, sentimentele ce le inspiră el sunt, mai cu seamă, *echivoce* (Dublu/„dubiu"), ba chiar numai de „scîrbă şi [de] spaimă"..., iar rîndurile din Huysmans, puse de noi în fruntea *Oglinzi*-lor de faţă, sună — în continuare — astfel : „... mais ce qui est avéré c'est qu'il s'évanouit d'horreur et revint en France épuisé, à moitié mort." [12] Dar groaza Fratelui Medardus (al lui Hoffmann), lupta lui „corp la corp" cu propria-i Umbră şi strigătu-i (în pustiu) : „Tu nu eşti eu, ci Diavolul !" [13] ?...

... Lui William Wilson, Dublul, „ceţos", însă, şi-*n şoaptă* („whispered"), ca imagine a lui *în alb* („habited in [...] white"), ca n e g a t i v — adică — a ceea ce este el în realitate, i se dezvăluie „pe pragul" conştiinţei lui morale (doar morale ?) : „As I put my foot *over the threshold*,

I became aware of the figure of a youth about my own height..." (S.n.)

... Încă şi mai limpede se desluşea ideea de „paznic al pragului" la Gérard de Nerval, în *Aurélia* : „Au moment où je franchissais la porte, un homme vêtu de blanc, dont je distinguais mal la figure, me menaça d'une arme [...]. *Il semblait qu'on eût voulu m'empêcher de pénétrer le mystère de ces retraites.*" (S.n.) Omul-în-alb e tocmai Dublul [14] lui Gérard...

... Multiplicîndu-l cu o cifră ce tinde către infinit, Kafka, dar, dă impresia că proclamă, prin Paznicu-i „infam", ca şi prin liota forfotitoare de subalterni (ai cui ?) de la *Castel*, infinita — noastră — ignoranţă, şansa infinitesimală (nulă, poate) de acces la „Lege"..., la *esenţă*..., ori, cel puţin, la D-zeul ăsta zadarnic, *birocrat* şi „în vacanţă", cîtimea căruia — de divinitate — se apropie, pare-se, de zero..., ca şi a Umbrei impostorului lui J. L. Borges, cea guvernîndu-ne din cel din urmă cer : al 999-lea ! De unde, mult prea trista încheiere a unei şi mai triste Theodicee, că : „La terre que nous habitons est une erreur, une parodie sans autorité. Les *miroirs* et la paternité sont chose abominable, car ils la confirment et la multiplient..." [15] Iar cea dintîi „poruncă" a Decalogului lui William Wilson, cel din poema *Falduri*, pare a fi, cu voia bunului Anselmus (al lui Hoffmann) : „Zerbrecht den (Metal)spiegel !" [16]

Adică :

Un glas din ceruri, cere : — Dacă
Ai face-oglinzile să tacă ?...

... Şi orice „speculoclastie" e şi o iconoclastie [17] ; oroarea de miraze, oroare de *miraje* ; după cum tema Dublului, ea însăşi, e şi... teama de Dublu !

Teamă de Dublu (nu, însă, din nu ştiu ce superstiţie) pare să aibă şi poetul nostru — ori, numai, purtătoru-i de cuvînt ?... „Speculoclast", deocamdată, e şi el — ori, baremi, William Wilson... Cît despre „hidra" : monstrul/hi-

mera lui (a lor), ea e „chilocefală“ (*id est* : indefinită..., infinită...)

... Ei o provoacă, o „desfid“ — ca Hercule, Hydra din Lerna :

La ţărmul apelor de gală
Strig hidra mea chilocefală...,

răpunînd-o :

De şase ori, în ape grele
Sting fier aprins, pînă-în prăsele...

... Toate acestea, într-un *tempo stretto*, de epic quasi-baladesc, numai elipse şi elan :

Fulger cedat, just unghi normal,
Cad reflectat, croiesc cristal...

... Să fie gestul ăsta „demonic“, cum s-a spus ? Chestiunea e cu totul *relativă* la... „punctul de vedere“ ! De fapt, „eretici“ absoluţi nici nu există... Şi cum Demonul, el, *prin definiţie*, e impostor, proteic, calpuzan, meşter în farse şi în falsuri, făcînd să curgă vin din mese şi gata să prefacă piatra-n pîini..., e de mirare dacă *este luat drept* realitatea însăşi ?! Mult prea dubioasa lui esenţă va fi constînd, se pare, într-un enorm ALS OB..., şi cîţi bieţi „inspiraţi“ fără prihană nu vor fi fost decît — *Ecclesia dixit* — nişte daemoniaci „ce se ignoră“ (cum nu ştia musiu Jourdain că face proză !)

Şi nu e, oare, simptomatic că Ion Barbu, „trădîndu-şi“ marele model [18], — pe William Wilson — îl... îngheaţă într-un de-a pururea :

Student stufos, bostonian... (s.n.) ?

Or, e — acesta —, veşnicul student, învăţăcelul Evului de Mijloc ori junele romantic învăţat, ahotnic — precum e — de absoluturi şi beat de metafizică sublimă, ba poate că şi... „slab de înger“ : Fratele Medardus, Herr

Anselmus, Ivan — şi chiar Aleoşa — Karamazov, ba pînă şi bătrînul doctor Faust [19]..., „dedulcele" şi *trufandaua* Demonului!

Să fie, oare, William Wilson robul unei iluzii, victima unei farse, miza unei prinsori?...

... Oricum, el *crede* — baremi — că suprimă :

Multipla aparenţă şi vecinica schimbare...,

la o sugestie „de sus" :

Un glas *din ceruri*, cere... (S.n.)

... „Un glas" ce-l agrăieşte — e drept — numai *în somn* : studentul nostru doarme, văzîndu-se dormind..., visîndu-se — pe de altă parte — treaz :

Somn mult, din pluşuri. Vid în stal.
Vegherea sticlei, drept cortină... (S.n.)

... Iată, dar, *două* perspective : una lăuntrică, cealaltă exterioară ; *Falduri*-le (cute, pliuri) se complică ! Şi cum anume se explică faptul că Dublul însuşi este : cînd un... „duplicat" (un *unul* singur), cînd — la infinit — multiplicat?... Şi de ce, oare, *singularul* replicilor şi suplicaţiilor wilsoniene :

— „Întemniţate William,
Cast hidrofil, *te* aşteptam..." (s.n.),

nu se pliază, totuşi, pe un prim titlu al poemei — şi anume : *W i l l i a m   W i l s o n   şi cele 1 000 (o mie) de feţe ale lui*?...

... Dublul eroului poesc — acela — era *unul* (sau doar o „jumătate") ; iar împreună — cu perechea-i — făcea(u) *doi* (adică un „întreg"). Pe cînd Dublul acesta, cel din poema *Falduri*, e : cînd un „millenarius", cînd — vorba lui Arghezi — „pîn' la şase" !

Şi, mai ales, DE CE, asasinîndu-şi Dublul (în oglindă), el, bietul William Wilson, nu are-a se alege decît cu o... oglindă spartă şi cu un derizoriu *tain* [20] (al ei) :

Piei chip ! Rămîi, *cortină spartă*,
Pătrată Spanie pe-o hartă,

Răpus, în mîini, pumnalul tras,
În *fund ursuz, de zahăr ars*... (s.n.),

în loc de vre-o „mirabilă visiune“ ?

Cu care, cată să abandonăm, ca fără nici-un viitor, şi dubla perspectivă amintită..., din tot acest „joc specular“ — ce mai rămîne — fiind ideea însăşi de *spectacol* : „teatrul“ [21] acesta cu un singur actor-şi-spectator, deopotrivă, — „la conscience consciente“ (a Junei Parce) :

Je me voyais me voir...

... Dar William Wilson, nu ştim să-l fi... citit pe Valéry, necum pe Hegel (cu „misteriosu“-i *Vorhang* [22]), iar disperarea şi deruta : „perplexitatea“ [23] lui, faţă cu mizerabila-i viziune, e prea puţin... livrescă :

— Ce gînd tîrziu mă suflă-acu ?
Să vîntur nopţii „Bu-hu-hu“
Ca la un cîntec, altădată ?

Şi fiindcă Duhul — „Bu-hu-hu“ — al d-şoarei („noastre“) Hus se află iarăşi printre noi, să spunem că şi William Wilson a întrecut măsura — *hybris*-ul său fiind *intelectual* ori, dacă vreţi, „noetic“. De fapt, nu era „copt“, nu era gata — încă — să-şi întîlnească Dublul. În idiom antroposofic, dar, „Paznicul pragului“ nu (i) se *obiectivase*, „obiectul“ anulat de el (într-o oglindă) fiind — numai — propria-i „umbră“ : *fantasma*-i ca atare, multiplicabilă şi cu 1 000 (una mie) şi fără nici-o *realitate* — alta decît iluzia „sticlei“ speculare ! Pe cînd (spuneam :) Dublul e *unul* (singur) şi *exterior*, desigur... Or, al „ceţosului“, „stufos bostonian“ mai e — încă — ascuns, „disimulat“, *captiv* ..., idee noncartesiană, nici rilkeian Narziss („der klare“, „der gelöste“) :

— „*Întemniţate* William...“ (S.n.)

... O „fabulă“ e şi poema *Falduri* :
În *graba* lui, erou-i se comportă ca un mic „seelenlos“, de teapa rigăi Crypto !

Acela, baremi, s-a pripit şi s-a... pripit, dar *în afara* fiinţei lui fără Psyché. Sin-ucigaş — fie şi numai în oglindă — el, bietul, n-ar fi fost, lipsindu-i tocmai *sinea*... Şi Soarele făcea restul :

De zece ori, fără sfială,
Se oglindi în pielea-i chială...

... Cît despre William Wilson, Eul său *poate* să ajungă la o percepere de sine *ca icoană* (a lui) *exterioară*, să se obiectiveze ; obiectivarea asta, însă, trece — numai — *prin sine*(a lui). Cum ar putea să fie altfel în cazul unuia, sufletul căruia „este fîntînă", în stare, dar, „das Innere wider(zu)strahlen" ?!

Ea e, de altfel, un „proces" în *şase* trepte — lăuntrice, desigur —, *a şaptea* — exterioară — fiind tocmai (a) Dublul(ui) ; acelaşi VII fiind „hieroglifa ce a slujit lui Dionis spre a se separa de eul empiric" [24]. Iar, după cei vechi, „... l'âme du monde était renfermée dans le nombre sept" [25] : sacrum septenarium ; şi tot al VII-lea, cum în subordine-i se află *şase* spirite superioare de rang secund, vine că este şi Ahuramazda al Perşilor de odinioară...

... De prisos — desigur — să mai spunem că, spre a-l face „liber" pe al VII-lea, — fie şi numai iluzoriu, *în oglindă* — se cade să :

Sting[i] fier aprins, pînă-în prăsele,
De şase ori, în ape grele... [26]

*

... Că Ion Barbu nu e, totuşi, William Wilson, se vede şi din faptul că, în acelaşi an, '26, recunoscîndu-şi propriu-i... „Paznic" (ba chiar *non-sensul* „speculoclastiei" :

În scrisul apei caut drept...),

pe cei „exteriori" [27] — adînc-protocolar, dar entuziast —, el are să-i întîmpine într-o poemă.

Numele ei e... *Paznicii* !

ALTE „OGLINZI"

Magia oglinzilor e veche, sufletul lor e demoniac.
(Dan Botta, *R. M. Rilke : „Ferestre"*)

Oricît de „antiseptizată" — prin însuși tîlcu-i alegoric — de spaime fără nume și miasme, va fi fiind Grota lui Platon, ea nu poate să nu trădeze toată oroarea de cavernă a omului ieșit — nu prea demult — dintr-însa...

... De un „complex al grotei" suferă și Ion Barbu ; și cînd taxează poezia lui Arghezi — fie și dacă pe nedrept — de „tristă de însăși tristețea materiei" [1], n-o face chiar la voia întîmplării. Va fi auzit el însuși, ca Bacovia, „materia plîngînd" ? A presimțit, oricum, ca nimeni altul, că — piatră-humă-undă — i-„ar trebui un cîntec", care să o „încapă", *izbăvind-o* (poate că prin însuși „timbru"-i unic !)

Un Bacovia — mult prea retoric, însă, — se bănuie, de altfel, într-o poezie din '920 : *În ceață*..., între rarele de citadină/cotidiană inspirație ale lui Ion Barbu și, pînă la un punct, și cea mai „tristă", am zice chiar un *Plumb* :

Murea prin seară strada și zilnicul ei muget...
Asemeni unei rîncezi îngrămădiri de seu,
Un nor se prăvălise pe streașini ; iar pe cuget
O bură de-înnoptate tristeți cădea mereu.

Se-amestecase ceața din noi cu cea din slavă...
Și, silnici, pașii noștri trezeau — o, cît de rar ! —
Ecouri fără nume, prin liniștea puhavă
Din acel trist și umed sfîrșit de Făurar...

... Poema continuă astfel, la acelaşi lînced diapazon (dîndu-ne „cheia" nu a vre-unei muzici, dar a... zgomotului însuşi), întristată de tristeţea însăşi a materiei, a *întinderii* (în înţeles cartesian), la amorfia şi neantul : „ostil abis"-ul căreia, cu resemnare, ea trebuie să consimtă :

Dar întrebînd pustiul şi liniştea şi ora
Ce străbătea prin lucruri cu-un şopot de vîlcea,
Am înţeles că între iubirea mea şi Sora
Întinderea abisul ostil îşi adîncea.

Ne prăbuşeam ... (S.n.)

... O „pată de infern" e, dar, decorul Amorului acestuia pe care, ca un ecran opac ce este, îl şi face, el, cu neputinţă ! Şi să mai spunem că poema, adevărat „tableau parisien", fiind una lirică, va fi fost văduvă — cu vorbele poetului — de orice „principiu liberator" [2], la care n-avea nici-un drept să năzuie..., cînd :

... iată că, înclinînd privirea,
Acolo, jos, pe crusta de caldarîm şi lut,
Zărirăm două umbre unite : contopirea
Sălbatecă, informă, a marelui Sărut.

Păreau a nu cunoaşte nici piedici, nici osîndă.
Zăgazuri pămîntene n-aveau ... Alt Demiurg
Le stăpînea, desigur, cu-o pravilă mai blîndă
Făptura lor ciudată şi vecinicul amurg.

O, simpla înfrăţire, pătrunderea lor oarbă !...
— Cînd, cînd, interioarele mări vor izbuti
Ca ele să se-îmbine, ca ele să se soarbă ?
Cînd, învălită-în caldul sărut, te vei topi ?

O, spune-mi : deşi drumul e astăzi sulf şi zgură,
Din depărtatul şipot îmi va fi dat să beau ?
— Şi-om prelungi povestea, ce-în lumea lor obscură
Imaginile noastre de umbră începeau ?...

... În plină „noapte“ a lui Dionysos, dar, cînd luminosul „mit“, cel „al Oglindei“, părea să-și fi pierdut toate prestigiile, se face că un altul, colateral acestuia (dacă nu însuși... „fratele-i mai mare“), dar mai obscur, mai primitiv, mai „simplu“ și mai aproape de... pămînt, și le dobîndește pe-ale lui. Umbra — ca *stihie* — o mai cînta (o „descînta“ ?) Ion Barbu și în alt poem din acea vreme..., în opoziție cu Lumina, cu — dacă vreți — Ahuramazda (și nu altminteri o să facă Arghezi, peste ani, — quasi-„manicheist“, acesta, după opinia lui Tudor Vianu [3]) :

Ai biruit ! O dungă-în miezul zilei,
O mare de cenușă-în asfințit,
În surda războire-ai biruit :
Stăpînă ești pe vînatul argilei...

... Numai că un „principiu liberator“ — ziceam — intervenea, pînă la urmă, și aici ; unul — e drept — „de dincolo“ : transcendent și transfiguratoriu..., pe „lucrurile“ poeziei lui Ion Barbu ivindu-se și nălucind, poate că pentru-ntîiași dată, „roua harului“, *aura* și „poleiul charismatic“ [4], anume în — încă frumos — catrenul ultim :

Te uită ; zările se împreună.
Un ocean, talazul tău cernit ;
— Cînd, Umbră, sub zenitul poleit,
Te vei preface-în mistic clar de lună ?

*

Și, scriind „istoria materiei“ [5], la epoca-i dintîi, „sburătoristă“, putem să spunem că, de fapt, Ion Barbu scria un soi de *preistorie* a propriei lui poetici, dacă nu chiar „*prepoezia*“-i însăși — domeniu pur empiric, ținînd de competența și de zelul „arheologilor“ literaturii, cărora nu ne mirăm că le oferă o seamă de obiecte de... „silex și granit“ !

*

Oricum, dacă e vorba despre o *re-interpretare* a lui Platon [6], în poezia lui Ion Barbu, *În ceață*..., pare-se, iar nu — neapărat — *Din ceas, dedus*..., ne-o sugerează !

E, cea dintîi, „Mitul Cavernei“ *răsturnat* ?... Tot ce se poate, căci — din perspectiva (calpă) a anti-„Demiurgului“ (manicheist — aşa-zicînd — „unipolar“ fiind, o dată, şi poetul nostru), precum şi din aceea a Troglodiţilor lui Platon, — singure umbrele au/pot avea o *realitate*, o „noimă“ ontologică ! Interogîndu-şi Umbra (şi dîndu-i, ei, iniţiativa), poetul făcea — numai — o metaforă : una nu mai puţin, însă, „revelatorie“..., şi, între altele, poate că nu fără temei, diformul, „strîmbul“ Gloucester, întorcînd spatele oglinzilor, va să-şi contemple umbra cu nesaţul unui... *Aesthetiker des Hässlichen* :

Dar eu, croit ce nu sunt pentru tumbe
Şi nici menit să-alint oglinzi deşarte,
[...]
Eu timp nu aflu, loc, nici desfătare
În ciripitul slab al păcii tineri,
Decît pîndindu-mi umbra lungă-în soare,
Visînd la strîmba mea alcătuire.[7]

Nu mai puţin „veche“ — dimpotrivă ! — decît aceea a oglinzilor, va fi fiind însăşi „magia“[8] Umbrei..., ea — cea dintîi — inculcîndu-i insului sentimentul propriei lui *alterităţi*... ; iar Juna Parcă[9] a lui Valéry, Faunul lui Mallarmé, îngînduratul, şi alba-i Erodiadă, — pe rînd — au să-l încerce, nu fără nu ştiu ce perplexitate... Aceasta din urmă, baremi, trăi-va zi de zi întru oroarea părului ei — oricît de rece, el, şi de metalic —, resimţindu-l, pare-se, ca *altul* ; braţele-i însele, în relativa lor autonomie, prefigurînd ispita „celuilalt“ ! Tot astfel Faunul — în dupăamiaza-i — vede :

Des dormeuses parmi leurs seuls bras hasardeux...,

după cum Juna Parcă simte că :

Au milieu de mes bras, je me suis faite une autre !

(Şi nu rîvnise, oare, Maurice Scève la „fericirea“ asta, a braţelor iubitei ?...

...Et elle nue entre ses bras se couche !)

În ceea ce-l priveşte pe Ion Barbu, singura-i „Erodiadă“ rămîne, totuşi, Hogea Nastratin, cel desluşindu-se — în „spornica“ turcime — ca o Cuminţenie-a-Pămîntului ori, mai curînd, aşijderi unui *foetus* :

Cu mîinile şi gura aduse la genunchi...,

legănat de apele materne şi respingînd orice contact cu „ce-i afar'“ ! Va fi făcut — el însuşi — o „expérience de l'ennui“ : „l'ennui parfait...“ [10], „le clair ennui...“ [11], cum, după Charles Mauron [12], exsangua, in-tacta Erodiadă ?... Cu toate astea, ceea ce-i lipseşte eroului barbist e tocmai „suficienţa“ mallarméenei creaturi, *id est* : superbu-i narcisism. El, altfel-anxiosul, nu poate fi, oricum, o :

Triste fleur qui croît seule et n'a pas d'autre émoi
Que son ombre dans l'eau vue avec atonie... ;

nu are, dar, mirajul mirazelor — pe care, cu William Wilson, pare-se că le-ar sparge... Iar dacă Valéry — prin Juna-i Parcă —, el, unul, era „doi“, pentru Hagiul nostru — Héautontimoroumenos, NU Narcis, în de sine idololatrie —, „aproapele“, Dyada, *diferenţa,* alteritatea, DOI — fie şi doar în apele Oglinzii — nici nu există încă...

... DOI, între numere (din care UNU/„unitatea“ se exclude), este, de fapt, întîiul — *cu el* numărătoarea începînd.

Şi-i de mirare că Narcis — să zicem — nu înţelege să o ducă mai departe, spaima-i de „celălalt“, de DOI, convertindu-se în chiar opusul ei — a fi „singur cu sine“ fiind, totuşi, un non-sens...

... La alţii, însă, — la un J. L. Borges, dacă vreţi, — ea tinde către infinit (de unde şi prea-desele-i *enumerări* baroc-„eterogene“).

Nu credem să ne înşelăm văzînd — într-însul — un „pluralist“ cu nostalgia Unului..., a „simplului“..., ce vrea, desigur, să *închidă,* să *cuprindă* („enclore“) într-„*un seul* instant *tous les détails* de l'univers...“ [13] ; şi e — acest „instant“ — *Aleph*-ul însuşi : unghi-de-vedere, „ochi“ în

Absolut..., dacă nu chiar vre-un „gest închis", precum acela asupra căruia — înfiorat — se întreba, în *Grup*, poetul nostru :

Atîtea clăile de fire stîngi !
Găsi-vor gest închis, să le rezume,
Să nege, dreaptă, linia ce frîngi :
Ochi în virgin triunghi tăiat spre lume ?

Ca întrebarea-i, însă, să ajungă — odată — certitudine deplină, şi ca poetul, el, să poată face „[les] preuves nuptiales de l'Idée" [14] : „Cunoaşterea era aici locuire, canonică deplasare în Spirit. Verificare a gîndurilor iubite, pe căi închise şi simple ca *lăncile* unui triunghi..." [15] (s.n.), Ion Barbu trebuia să fie — de astă dată — (şi) geometru [16], iar geometria-i :

[...] Poate geometria
Săbiilor trase la Alexandria... (s.n.),

cu alte cuvinte : una a „dimensiunii, două", a *Suprafeţei*, dar, care în prima ei „... determinare [*închidere*, n.n.] reală este TREI" [17] ; de unde şi preeminenţa („virgin") Triunghiului, între figuri : întîia..., pe cînd Cercul nu-şi are marginile ca atare în el însuşi...

... Şi cum „atîtea clăile" (*razele* Soarelui, adică) nu ne ajung decît *curbate*, „stîngi" [18], ca unele ce au — mereu — a trece prin „levogirul" aer al („ars, nedemn") Pămîntului, Ion Barbu, el, nu e poetul Cercului [19] ; iar Curbelor (lui Valéry) :

O Courbes, méandre,
Secrets du menteur,
Est-il art plus tendre
Que cette lenteur...,

scrierii (sale) „ronde", *dilatorii*..., el le opune... „direptatea" şi *viteza* căii celei mai scurte, adică tocmai acel :

Vis al Dreptei Simple...,

acest, cu voia lui Balzac [20], „presentiment al Cerului“ !

Și cum — pe de altă parte —, față de-a Dreptei Simple ori a („virgin“) Triunghiului, ecuația Cercului — a Curbei — se *complică* (anume : „de un grad“), „ca o greșală“, urmează ca poetul s-o *corecteze*, s-o *rectifice*, el singur (anume : „de un grad“) ;

Să nege, dreaptă, linia ce frîngi... ;

să „nege“, dar, frîngerea „liniei drepte“ : s-o *reîndrepte* (poate că printr-o — infinită — „exauție“, invèrsă celeia prin care Platon, în zilele lui Eudox din Cnid, își va fi visat Dodecaedrul strict în-globat în Sferă [21]) ; s-o re-îndrepte, dar, — act numărînd, oricum, DOI timpi —, ca într-un „joc“ de-al doilea, poate... „secund“ ! Și să reducă, astfel, din însăși ne-dreptatea („greșala“ ori... *păcatul*) Lumii („stîngi“) ; să *urce* la origini, la „izvoare“ (Ideile „captîndu-și-le“, precum Gauss [22], la cel mai „direct“ — mai... *drept* — dintre acestea), la ora Energiei ne-„de-gradate“ [23] încă, „în sbor invèrs“/„timp retrograd“ : să-și *amintească* !

„Înapoi la... Dreaptă !“, s-ar zice că proclamă — ca un al doilea Jean-Jacques — poetul nostru..., „Paradisul“ căruia :

Cer simplu, timpul. Dimensiunea, două...,

e *Lineland*-ul [24] însuși :

Înaltă-în vînt te frîngi, să mă aștern
O, iarba mea din toate mai frumoasă !...

...În care, lui, *Aleph*-ul — „gest închis“ — la ce să-i mai slujească ? ! Vederea ca atare :

De vue et non de vision(s),

fiindu-i dintr-o dată suficientă : „Știe-te, singur Ochi, prin toată această spiritualitate a vederii...“ [25], „triunghiul“ (Ochiului) este redus la „unghi“-ul contemplațiunii slobode și pure :

Și ochiul, unghi și lumea-aceasta — nouă...

... Acum, cît despre J. L. Borges, poet nostalgic-sceptic al *Aleph*-ului, pare-se că, totuşi, — după el — „*atîtea* clăile de fire stîngi..." (s.n.) s-ar cuveni, fără excepţie, *adunate*... Ceea ce, desigur, nu înseamnă că, între altele, „vecia", pentru el, ar fi, ea, „suma" însăşi a cîte toate clipele trecute, prezente, viitoare..., iar *Istoria eternităţii* va să zică : istoria *ideii* de eternitate ! Cu toate astea, o părere de rău stăruie încă — la unul care ne-a „descris" *Aleph*-ul —, anume după fiece minută, după cîtimea ultimă de univers rămasă, vai, pe dinafara ochiului său „sinoptic"... De unde, „speculofobia" — căci oglinzile (nu mai puţin acelea „de cerneală"), ce alta fac, acestea, decît să înmulţească un infinit cu altul, sporind incalculabil — astfel — sarcina... scriitorului ! Oricum, teroarea miilor de amănunte şi de nimicuri ale lumii ajunge, într-un fel, să se confunde cu prea-ciudata lor idolatrie..., căci fiecare-n parte e poate că o şansă mai mult a Infinitului, a unuia (aşa-zicînd :) „în act"... ; iar erudiţia (să) i se substituie culturii..., ştiinţei înseşi (în înţelesul ei mai vechi).

Or, amîndouă presupun, desigur, o mare parte de *uitare* „ordonată" [26]...

... Şi e acesta : „exauţia *prin uitare*" (s.n.), unul dintre cuvintele de ordine ale „filosofiei" lui Ion Barbu, ba poate că şi *cheia* „metodei" lui poetice — una prin care se „conferă" (cu propria-i expresie :) „... existenţă străină şi transferată [adică : *transcendenţă*, n.n.] extremelor pulverizări" [27] mundane :

Extremele cămărilor de bură
Mirat le începea, în Dumnezeu.

URMAREA PRECEDENTULUI

Et le soleil n'est point nommé, mais sa puissance est parmi nous...

(Saint-John Perse, *Anabase*)

Într-o hibridă punere-în-pagină (melanj de „ciorne" [1] şi de *ne varietur*), poema liminară a *Joc*-ului *secund* arată după cum urmează :

Din ceas, *adîncul* *calme*
dedus *acestei* *creste,*
Un cer văzduhul arse
Intrată prin oglindă în mîntuit
azur,
Reluată mîntuită într-un sperat
Tăind
pe înecarea cirezilor agreste,
Legînd
În grupurile
apei, un joc secund, mai pur.
Invers, în ceasul

Nadir latent! Poetul ridică
însumarea
Văzduh clădit! Pămîntul gîndeşte
Olimp vibrat proclamă
reluat veghează
sunat vesteşte
resfirate ce-în sbor invers
De harfe *le pierzi*
ridicate pe care-în veac

Şi cîntec istoveşte : ascuns, cum numai marea,
Meduzele cînd plimbă sub clopotele verzi.

Mai puţin, dar, cele două versuri ultime, *Din ceas, dedus*... va fi avut o naştere de-a dreptul *silnică*...

... Şi să fie chiar o întîmplare că nu alta decît tocmai imaginea din urmă : a Mării sieşi suficiente [2] şi, dar, „hieroglifă“ a Marelui Tot, el însuşi, i se va fi impus poetului *din capul locului* [3] şi într-o formă ultimă ?

Or, Marea : „consistenţă“ şi, deopotrivă, „nedeterminare“ [4] ; Geneză veşnică şi Leagăn („mitologic“) ; perpetuă metamorfoză : vaporizîndu-se (în „mări de aer“) ori solidificîndu-şi „statuile“ *latente* („coagulînd“ — ici, colo — în... *meduze* !) ; „desfăşurînd“ — şi ea, precum *metafora* — „structura identică a universului sensibil...“ [5], ea, Marea,-i va fi fiind Cîntecului *model* şi, totodată, „omolog“ :

Ar trebui un cîntec încăpător, precum
Foşnirea mătăsoasă a mărilor cu sare...

... Şi, după cum ne asigură un Jacques Lecompt (glosînd pe marginea cutărui „fragment“ novalisian — anume : „Ein Alkahest scheint über die Sinne der Menschen ausgegossen zu sein...“ [6]), „... l'homme est dans la Parole comme dans une Eau-Mère, l'*Alkahest* des Alchimistes. Liquide transparent, non formé mais capable de formes, un jour peut-être condensé, révélateur et révélé, telle est la Parole : une virtualité liquide, mère potentielle de la verité, comme l'a été longtemps l'eau des Neptunistes.“ [7]

Or, o asemenea viziune asupra Verbului comun ca „matcă“ *potenţială a adevărului* (poetic), este valabilă şi pentru noi, cei cîţi nu profesăm — cu dinadinsul —, „cu Novalìs“, *logologia*...

... Căci, dacă „apele“ Cuvîntului celui de toate zilele sunt *străvezii* (fie şi dacă... „verzi“) şi fără formă : un *mediu* şi un „mijloc“..., şansa — şi însuşi sensul —, în Cîntec, a(l) cuvintelor obşteşti e să (se) „meduzifice“, adică : să se *obiectualizeze*..., cîştigînd — într-astfel —

în „corporalitate" ceea ce, fatalmente, vor fi pierdut în străve(r)zime! „Și cîntec istovește..." — Poetul — *din* Cuvînt, așa cum apa Mării „încheagă" în meduze...

... Aceasta trebuind, de fapt, să fie :

Donner un sens *plus pur* aux mots de la tribu. (S.n.)

Cu care, cată să lăsăm în urmă „parterele" poemei, urcînd la „caturile"-i cele de deasupra :

Din ceas, dedus adîncul acestei calme creste,
Intrată prin oglindă în mîntuit azur...

... Și fie „calma creastă" (din motive, baremi — și deocamdată —, euristice) Soarele însuși.

Ion Barbu nu-l *numește* ca atare ; „puterea"-i, însă, este „printre noi" !

Ori poate că, de fapt, Soarele, el, va fi ajuns cu timpul, pentru poetul nostru, un soi de „innommable".

De altfel, la Ion Barbu, el n-a (prea) fost nicicînd chemat pe nume ori arătat... cu degetul, ci — „temător", cu luare-aminte, ba chiar *ceremonios* — „aproximat" (prin mijlocirea, dar, a unor adevărate *criptonime*).

El era — astfel — „nun și stea", în *Ritmuri*..., „sfînt", în *Uvedenrode*, „fulger străin", în *Înecatul*, „greu taler scump cu margini verzi", într-o „baladă", „mărsoare", în poema *Increeat*, ori, în *Legendă*, „Taur astru", ca și „inel și munte" [8], în *Suflet petrecut*, ba poate că și „inegală *creastă*" (s.n.), în *Încheiere*-a [9] *Joc*-ului *secund*...

... E drept că, în mai vechile-i variante [10], Ion Barbu are — încă — în vedere Pămîntul ca atare :

Din văi părute, cerul dedus acestei Fețe :
S-o prindă mîntuită, într-un reluat azur,
Un ceas invers să lege, gătita-i frumusețe
Trecînd în scrin de ape un joc secund, mai pur.

Văzduh clădit ! *Pămîntul* gîndește însumarea
De harfe ridicate... (s.n.) ;

dar, între altele, tocmai în lepădarea asta de „mitul“ şi *motivul* său dintîi : Pămîntul [11]..., va fi constînd faimoasa *convertire*, „întoarcerea“ lui Ion Barbu, şi — implicit — p u r i f i c a r e a („de un grad“) a propriei lui poeme...

... A propriei lui poetici !

Poetul însuşi are grijă să noteze, în *Index cronologic* [12], în legătură cu *Din ceas, dedus*... (şi *Înecatul*) : „Inedite, compuse în toamna lui 1929, utilizînd un material poetic din 1920...“

... Care să fie „materialul“ ăsta — cît despre cea dintîi —, n-avem ştiinţă [13] ; ştim, însă, că, la anii '20, în plină epocă „sburătoristă“, adică *panteistico-dionisiacă*, era firesc — şi *necesar* — ca el, poetul, să tindă — cu o expresie a lui Mallarmé — la o „explication orphique de la Terre“ ! Numai că, între timp, — ba chiar : *estimp* —, va fi avut loc convertirea amintită, Pămîntului substituindu-i-se Soarele...

... Şi e *acesta*, în *Uvedenrode* („scrisă în Mai 1921“ [14]), însuşi „Pegasul“ inspiraţiei lui Ion Barbu :

La soarele sfînt,
Egal — acest cînt :

Ordonată Spiră,
Sunet
Fruct de liră,
Capăt paralogic,
Leagăn mitologic,

Din şetrele mari
Apari :
O *cal* de val
Peste cavală
Cu varul deasupra-în spirală ! (S.n.)

C ă c i :

Pînă să(-şi) „concureze“ [15] Demiurgul dintr-un „nadir latent“, poetul va să facă o „imitatio Solis“ (tot astfel cum, pe vremuri, — în felul său : *funambulesc* şi „în doi peri“ — un Jules Laforgue [16] făcuse o *Imitation de Notre-Dame la Lune* !)

Iar *să(-și) „concureze“ Demiurgul* nu va să zică alta decît : să se constituie în *vis-à-vis*/„opus“ al lui, *id est* : n a d i r [17] ; care „nadir“ — se înțelege de la sine — nu poate fi, desigur, decît *numai* „latent“ (atîta timp cît Soarele — din perspectivă, evident, *heliocentrică* —, mereu și pretutindeni, e numai *la zenit* !) ; „latent“ și *în*/„prin oglindă“...

... Care „oglindă“ („sufletul [...] fîntînă“) NU e, totuși, aceea a bietului zugrav de *umbre* și „fantasme“, de ieftine còpii-ale-unor-còpii, îndepărtatul — de „natură“ — cu TREI grade [18] ; fapt pentru care, Filosoful îl și ostracizase din Republică.

Și, după cum „oglinda“ pomenită nu e, neapărat, una *aievea* („intrată prin oglindă“ vrînd să zică, de fapt, „*ca prin* oglindă“ : *la modul specular*...), tot astfel nici poema nu e, neapărat, o replică la „concepția platoniciană“ despre artă (cum este de părere Tudor Vianu [19]) ; căci, fie și dacă, pentru poetul nostru (în opoziție cu Platon), tocmai „răsfrîngerea[-i] secundă“ (de fapt : „terță“ [20]) face ca arta, „în procesul de transfigurare [...] a lumii“ — „ideală“ —, să se „depărteze“ și „... mai mult de substratul [...] material“ [21] al ei..., cum „material“ e antinomicul lui „ideal“, urmează că Ion Barbu e un *idealist*, cînd el (o spune însuși Tudor Vianu [22]) e un r e a l i s t (în sens platonic).

De altfel, Platon însuși — prin gura lui Socrate — vorbind de acea *parte*-a poeziei ce e curat imitativă [23], urmează că o *altă* „parte“-a ei e poate că „mai pură“ (anume : „de un grad“) ; cu care, și poetul (poetul „jocului“ acestuia : s e c u n d) e poate că, din nou, un Demiurg !

Or, „... le démiurge de tout ce qui s'est fait c'est, suivant le *logos* pythagoricien, le grand géomètre et arithmète, le SOLEIL : il est fixé dans l'ensemble du monde comme l'âme dans le corps, d'après Platon. Car l'âme, comme le soleil, est feu, et le corps est terre.“ [24]

E [...] ars, nedemn pămînt...,

cu voia lui Ion Barbu.

Şi „concurîndu-şi" Demiurgul, constituindu-se — ziceam — în *vis-à-vis*/„opus" al său, poetul — implicit — îl *re-gîndeşte* în puritatea lui dintîi, „în absolut", ca Soare — dacă vreţi — ***inteligibil***[25], abstras din timp („din ceas"), din „contingent"[26] (şi din „nubila" noastră atmosferă[27]), din care — şi pe sine însuşi — poetul năzuie să se abstragă..., dacă „nadir latent"-ul se referă — deopotrivă — la catrenul prim, pe care îl „rezumă", şi la Poetul cel pe care-l *defineşte* !

Aşadar :

Nadir latent ! Poetul ridică însumarea
De harfe resfirate ce-în sbor invers le pierzi
Şi cîntec istoveşte : ascuns, cum numai marea,
Meduzele cînd plimbă sub clopotele verzi.

Iar certitudinea deplină a „tetracordului" acestuia solemn poate că e umbrită de — numai — nostalgia acelui *Timbru* „apropiat"[28] : şi precedent, şi următor — adică — poemei în discuţie..., după cum însăşi ordinea *Joc*-ului *secund* e una „retrogradă", r e g r e s i v ă, succesiunea — în volum — a poeziilor fiind *inversă* cronologiei lor *de fapt*...

... Ca şi, desigur, evoluţiei înseşi a Ideii !

Cît despre „apropiatul" *Timbru*, „harfele"-i rămas-au „resfirate" ; sonetul, care se vestea[29], fără terţine ; iar Cîntecul, ce-„ar trebui", ne-„istovit"... Şi, mai cu seamă, Dionysos, el, *îmbucătăţit* („morcellé dans le paysage"[30]). E tocmai ceea ce se cade a se reţine din poemă, şi ea o tentativă — eşuată — de „explicaţie orfică a Pămîntului" :

Cimpoiul veşted luncii, sau fluierul în drum,
Durerea divizată o sună-încet, mai tare...
Dar piatra-în rugăciune, a humei despuiare
Şi unda logodită sub cer, vor spune — cum ?

Şi ce haină ironie face ca oful şi aleanul „fiecărui"[31], lirica, dar, „durere divizată", — prin fluiere, cimpoaie şi altele ca acestea — să se exprime totuşi..., pe cînd „*ma-*

rea durere" (s.n.), anume cea „originară" [32] : DIONYSOS, el, *unul*, să rămîie fără glas, adică : fără „timbru" ; *signatum*-ul suprem, inexprimabil ; iar „Opera impersonală" [33], ea, din nou, ne-„istovită" ? !

Or, iată că poetul visează, ca pe vremuri, la o *panteistică* : una a-tot-„încăpătoare", prin marele-i „timbru" ùnic :

Ar trebui *un* cîntec încăpător, precum
Foşnirea mătăsoasă a mărilor cu sare... (S.n.)

... Ceea ce, dar, — fie şi numai ca „enunţ" —, pe contra-pagină, devine fapt :

Şi cîntec istoveşte : ascuns, cum numai marea,
Meduzele cînd plimbă... ;

ba chiar (într-una din variantele poemei) :

[...] *Pămîntul* proclamă însumarea
De harfe ridicate... (S.n.)

... Şi dacă apelăm la o variantă, în care mai e vorba de vechiul Dionysos, e fiindcă el nu este, totuşi, altul decît Soarele însuşi [34], în altă ipostază, fiind raportabil — dimpreună cu acesta — la „suflet", care este — pentru ambii — un *tertium comparationis* : „L'âme subit le même sort que Dionysos ; elle a d'abord vécu de la vie indivisée [*ne-«divizată»*, n.n.], puis elle a été partagée [*«resfirat»*, n.n.] dans la matière et enfermée dans le corps qui est une prison [*«E temniţa în ars, nedemn pămînt...»*, n.n.] ; une fois qu'elle a subi le châtiment, elle se ramasse en elle-même, c'est-à-dire prend conscience d'elle-même, et redevient un Dionysos..." [35]

...Şi dacă o atare „încheiere" poate să pară prea *spiritualistă*, să spunem că nu altul fi-va sensul, adică : „treptele" oricărei Fenomenologii... „des Geistes" ; şi că, la urma urmei, ea decurge din însăşi poezia lui Ion Barbu !

Acum, cît despre „sbor invèrs"-ul însuşi, fie — acesta — chiar „căderea" Sufletului...

... Dar cum (într-una din variantele citate) :

> [...] Pămîntul proclamă însumarea
> De harfe ridicate pe care-*în veac* le pierzi... (s.n.),

şi cum „veac"-ul poate fi, deopotrivă, *saeculum* şi *vecie* (dovada, între altele, fiind făcută prin cutare vers al lui Arghezi [36]), nu-i vom atribui acestui „sbor" alt predicat decît acela pe care i-l conferă chiar poetul..., fără să spunem, noi, *faţă de ce* e, el, „invèrs"... ; şi tocmai spre-a menţine — într-astfel şi printr-însul — sensul Oglinzii înseşi şi semnul ei *ambiguu* — sub care stă, întreg, *Joc*-ul *secund*.

Şi numai astfel, „prin oglindă" ori, cu un termen tehnic, prin „simetria *P*" [37], *Din ceas, dedus*... e, deopotrivă, *cea dintîi* şi *ultima* poemă din volum !

„CELE TREI HAGIALÎCURI"

Or in the chamber of the East,
The chambers of the Sun...
(William Blake)

Poezia *Joc*-ului *secund* nu e, în nici-un chip, de înțeles fără o anume „inițiere", iar inițierea însăși, potrivit vechilor doctrine, este un fel de „moarte" [1] ; moartea, cînd un *divorț* al trupului de suflet, al sufletului de trup (și e, aceasta, „moartea" filosofilor), cînd o „cununie", o *comuniune* — franciscană — cu elementele fraterne, o „nuntă", dar, — în „spațiu mioritic" — cu „sora nostra matre terra", cu „sora nostra morte corporale" :

Să le spui curat
Că m-am însurat
Cu-o mîndră Crăiasă,
A lumii mireasă... ;

și nu pentru-a sa „taille de guêpe" — se pare — e „tras printr-un inel" Păstorul nostru : ca „fidanțat", însă, al Morții — al uneia, desigur, *non omnis*, nu de-tot..., fapt pentru care resemnarea-i e, deopotrivă, o speranță, iar nunta-i însăși, numai în parte una „în efigie", *fictivă*, ne-aievea :

Să le spui *curat*... (S.n.)

... Cu Moartea (ca mater-ie/„carne", „somn") va să se „logodească", la Isarlîk, și Hogea Nastratin ; numai că el — *ascetul*, „filosoful" — nu din... dragoste (fie, aceasta,

şi un „amor fati"), ci, dimpotrivă, tocmai spre-a nega-o (ca într-o „negare a negaţiei") :

Vii, *vecinici*, din gingia prăselelor cumplite
Albiră dinţii-în pulpă intraţi, CA UN INEL... (s.n.) ;

„svîrlit în sus, CA UN INEL..." (s.n.) fiind, de altminteri, şi Soarele Enigelei, „mireasa" căruia se vrea — şi este —, fie şi numai pentru că *rimează* (ca şi „ciobănelul" din baladă) cu-acest — prin excelenţă — nupţial simbol : *inelul*...

—·—

... Şi sunt acestea : „Nunta Subterană" şi apollinicele Nupţii, marile, „adîncile mistere" ale poeziei lui Ion Barbu.

Secretă şi obscură, cea dintîi fusese, ea, solemna temă a ciclului „sburătorist" :

Mă vei urma... Cuvîntul va legăna domol
Povestea fără nume a Nunţii Subterane ;
Uimit îi vei cuprinde supremele arcane
Din culmi nebănuite şi limpezi, de simbol.

Iar cînd, topit în apa adîncilor mistere,
Zeiţei chtoniene întreg te vei fi dat,
Cu mîini îngemănate şi gînd cutremurat
Îţi voi aduce iarba culeasă în tăcere...

... Şi vor fi fost, fireşte, „zeiţa pămînteană", Demeter-Ceres, dar, ca şi odrasla-i Persephone, „Fecioara" (ori *Sămînţa*), divinităţile acelei poezii... ; pe urmă, „calda" şi „impudica" Cybelă, „biruitoarea" Brimo, Geea cea „încruntată" — într-un cuvînt : Pămîntul-mamă/*Magna Mater*... ; hierophantele ei, un Eumolpid... ; protagonistu-i, „... neofitul care merge să se iniţieze în tainele nunţii subterane" [2] ori, dimpotrivă, iniţiatul însuşi : *epopt* sau *holocler*...

... Nu numai „din instinct", desigur, poetul nostru va fi preferat — în genere — zeiţele Pămîntului zeilor lui : pe Ceres, lui Dionysos..., adică : „marile" Eleusinii, Bac-

chanaliilor ... La acestea din urmă, luau parte — mai ales — femeile, bărbaților fiindu-le hărăzite cele dintîi ; și poate că e mai în firea lucrurilor (și mai în ton, desigur, cu vederile lui Ion Barbu, cele dintotdeauna) ca Pămîntul, el, să fie personificat de zeități de parte femeiască..., urmînd ca, de „înalturi", să se bucure ori — numai — să le reprezinte așa-zisa *pars nostra* !

Oricum, la epoca aceea :

La anii falnici, douăzeci...,

cînd grav și ceremonios ca „preotul din Eleusis", cînd extatic ca un Corybant, poetul nostru va fi fost „însuflețit", cu o expresie a lui N. Iorga, „... de un frenetic avînt sacru" [3], la modul grec, „păgîn", *dionisiac*...

„... Înrîurirea lui Nietzsche se recunoștea" [4] :

Smulgîndu-ne din cercul puterilor latente,
Vieții-universale, adînci, ne vom reda ;
Iar nervii noștri, hidră cu mii de guri, vor bea
Interioara-i mare de flăcări violente.

Nastratin Hogea — dintr-o dată — e... „creștin" ! Mortificarea-i, un refuz al Morții (*id est* — cît despre el — *neantul cărnii*, Răul și „fiara" misticilor...) ; o șansă, dar, mai mult la „viața vecinică"...

... Și va fi avut loc, acum, în poezia lui Ion Barbu, ceea ce doar în secolii din urmă ai Păgînismului agonic avusese : puzderia de zeități — terestre și de apă, cerești și chtoniene — se contopesc cu toatele, treptat, în una singură, anume *Deus Sol*... Heliogabal, între atîția alții, fusese, de copil, preot al Soarelui, și-n numele-i se regăsesc — deopotrivă — și tainicul Baal din Răsărit, și limpedele Helios al cerului elen ! Aurelian, la Roma, va să-i repună pe-amîndoi în drepturi, așezîndu-le, cu mare pompă, simulacrele în noul templu... Misterele lui Mithra :

E rana Taurului astru... [5],

erau la modă chiar şi-n Dacia felix...

... Un Păgînism falimentar făcea eforturi să-şi lichideze criza pe socoteala unor zei, vai, *în inflaţie*, „stabilizîndu-i" fără nici-o milă! E ceea ce savanţii — mult prea tehnic — numesc *henoteism*.

Şi, în *Saturnaliile* sale, Macrobius diserteaza „... despre faptul că *toţi* zeii [nu mai puţin, dar, Liber Pater, care va să zică Dionysos, *n.n.*] se reduc la Soare" [6], fiind una cu acesta..., cu care toate doamnele Olympului, „reduse" — ele însele — la una singură, la o *zeiţă-mamă* (Afrodita-Venus/Adargatis, adică Astarteea), nuntesc „la curtea[-i] galbenă", acum!

Şi nu era — după *Apocalipsă* — chiar Agnus Dei „mirele" Ecclesiei?...

... Stinsă liniştirea noastră (şi aleasă)
Isarlîk încinsă, Isarlîk mireasă!
Dovedeţii, mie, doisprezece turci,
Între poleite pietre să mi-i culci:

Inima — raiaua, osul feţii spîn,
Ţeasta, nervii torşi în barbă de stăpîn,
Clatină-i la Ciprul Negru, în albeaţă
De sonoră vale, într-o dimineaţă!

Or, ni se dezvăluie, aici, — mai netă, pare-se, decît aiurea, la Ion Barbu, — tendinţa „sincretistă" [7] a poeziei lui...

*

Mes bouquins refermés sur le
[nom de Paphos...
(Stéphane Mallarmé)

... Căci, iată, „Ciprul Negru" nu e alta decît tocmai òstrovul Venerei:

O Venus, regina Cnidi Paphique
Sperne dilectam Cypron... [8],

și al amorurilor sale cu veșnic junele Adonis : „stăpînul“/ Domnul (Adonai), acest legitim *omolog* — prin moartea și prin resurecția lui periodică — al Soarelui, al egipteanului Osiris, al lui Attis, „soarele“ Cybelei, al îndureratei Persephone și al lui Liber Pater, ca și al Domnului Iisus..., mort — ca și ei —, jelit și căutat fie de către-o :

[...] *încinsă* [...] mireasă (s.n.),

numele căreia, la Sadoveanu, e Vi(c)toria..., fie de către-o *Mater dolorosa* : „(bîruitoare) Brimo“, Demetèră, ș.a.m.d., în lungă pribegie ori, dacă vreți, patetică „anchetă“ — ca în balada Mioriței noastre :

Măicuță bătrînă
Cu brîul de lînă,
Din ochi lăcrămînd,
Pe cîmp alergînd,
Pe toți întrebînd
Și la toți zicînd... (S.n.)

...Și trebuia, desigur, ca Ion Barbu, poet — așa-zicînd — „de parte dreaptă“, predominat — ar spune C. G. Jung — de *animus* și adorîndu-și tatăl [9], potrivit căruia nici-o potență feminină nu ar înrîuri, de fapt, creația [10], s-o vadă-n îndoita-i ipostază de *negativitate* și *negație*, pentru ca ea, „Venere-inîmă“/planetă Venus („Luceafărul“ nostru, dar), în *Ritmuri*..., să devină „Fecioara Lucifer“ !

Or, între ea aflîndu-se și Soare, pe cer și în... poema amintită, urmează că Mercur e :

Conceput din viu mister
Și Fecioara Lucifer...;

de unde și natura *dublă*, ambiguă, inter-mediară a lui — a „intelectului“, adică, — dacă nu chiar — în termeni plotinieni — a Inteligenței celei participînd, deopotrivă, la Unul, din care purcede, și la Sufletul pe care-l naște...

Numai *în termeni,* însă, plotinieni ; căci, pentru Plotin (ca şi, de altfel, pentru alţi „emanatişti"), această Procesiune-a Ipostazelor :

U n u,

I n t e l i g e n ţ ă,

S u f l e t,

este un soi de „parthenogeneză", o naştere pasivă (şi „suprasexuală") : de-curgerea necontenită a uneia din alta, a... Altuia din Unu(1) ! Şi pare-se că numai în măsura în care — altfel — e inexprimabilă, „treimea" plotiniană — *perihoretică,* de fapt, — ni se înfăţişează drept o „procesiune".

Pentru poetul nostru, de altminteri, „selectul intelect" nici nu e — pe de-a-ntregul — *Intelligentia* lui Plotin ca atare, dar — altfel decît în *Aura* [11] — „capul" însuşi :

Cap clădit
Din val oprit
Sus, pe Veacul împietrit... [12],

ba chiar şi... d-l Teste („testa", „tête") al lui Paul Valéry, *id est* : gîndirea discursivă, mediată, în... „chipuri şi icoane" (şi nu Mercur ar fi, de fapt, „iconoclastul" !), adică *dianoia*... Tot astfel cum, la filosoful grec, nu va fi fost, desigur, vorba nici de negarea Unului în sine, ci doar de „treptele" acelui Unu(1), de — pleonasm ! — treptatele lui *de-gradări* „în veac"... ; şi numai Sufletul, ca ultim ipostaz al marelui principiu de la care — prin interpuşi — emană, el/ea : „Venere-inimă", se „divizează"-n lucruri şi „luturi pieritoare" [13], „nunteşte" cu Mater(ia), participînd — în chip de *Nous hylikos,* să zicem, — la :

An al Geei, închisoare...

... Îndeobşte, se cam trece cu vederea acest al IV-lea (ori cel dintîi) :

An al Geei, închisoare...,

cu toate că nu altul decît el este „aleanul" însuși al poeziei *Grup* :

E temnița în ars, nedemn pămînt...,

vers amintind faimosul — orphic — „calambur" : *sêma* („închisoare")/*sôma* („trup").

Or, cum această „închisoare" [14], e închisoarea Soarelui (din „noi"..., din *macrocosmos*...) :

— Ieși, Soare,
Din 'chisoare...,

vorba descîntecului pomenit aiurea..., să scriem (în virtutea unui joc „paronomastic", pe care-l practică Ion Barbu însuși, nu o dată [15]) :

An al Geei, închis-soare... ;

și să mai spunem că, fie și dacă „nunțile" acestea — trei la număr — sunt reductibile la schema triadelor lui Hegel [16], și dacă — realmente — cunoașterea i-mediată din „roata" Vinerii revine, la alt nivel al „ordonatei Spire", întru „cămara" Soarelui, „a(b)urul" căruia e „verde", verdele fiind culoarea Venèrei [17] celeilalte : *celesta* [18] ce, la rîndu-i, e însăși Astarteea, cea invocată de poet ca „Zauberwort" tocmai al celei de a treia „porți" : a Soarelui [19]..., *nu trebuie* (fie și, baremi, ca să nu stagneze însuși procesul nostru dialectic) să-l trecem cu vederea pe acest al IV-lea (ori cel dintîi) :

An al Geei, închisoare... ;

al II-lea (ori cel dintîi), dacă „triada" lui Ion Barbu este

„*una* essentia vel substantia, *tres* autem personae"...

> Dar [...] (în lumina *Fraţilor Karamazov*) cu vechi suflet din răsărit, iubesc *Craii de Curtea-Veche*...
>
> (Ion Barbu)

... Căci, între altele, ce-ar fi, să zicem, *Craii*... fără acel „principiu de pierzare" [20], carele este Pirgu... ; şi — încă — *Fraţii Karamazov* : Mitea, Ivan, Aleoşa, fără al IV-lea : Smerdeakov ?!... Or, într-un fel, romanul lui Feodor Mihailovici e tocmai o *Ars regia* — una „în plan", *sincronică* —, în care plumbul co-există cu aurul curat ! Brelanul e, de fapt, careu ; şi — aur, mercur, aramă, plumb — locurile sunt trase..., jocurile, făcute ! Căci plumbul, el, — cu o expresie a lui G. Călinescu — „cer precipitat în tenebre" [21], e — dacă nu cauza — *ocazia* Artei (acesteia) spagirice. Altminteri, fără el, viaţa devine un *dolce far niente* sălciu şi monoton, iar aurul însuşi — fără „referent" —, o nobilă zădărnicie..., ca, într-un fel, Aleoşa, cel prea de-a gata pur !

Şi nu ştim să existe roman mai pasional şi, deopotrivă, mai nepătimaş decît acesta, cu toate multele, ideologicele-i *parti-pris*-uri ! Desigur, nu se cade a-i „curăţi", noi, personajele de orice echivoc ; nici, între altele, a nu vedea în ipochimenul Smerdeakov — din capul locului — un „suflet mort", un *irecuperabil*... Cu toate că el însuşi (îi) *dublează* : cînd pe senzualul Mitea, cînd — mai cu seamă — pe „diabolicul" Ivan, după cum înseşi „seriile" romanului (ca şi, de fapt, ale poemei lui Ion Barbu) sunt : fie I-cu-II şi III-cu-IV, fie I-cu-III şi II-cu-IV...

... Iar în acest sistem de „rime" — cînd încrucişate, cînd perechi —, deşteptăciunea lui Smerdeakov, frigiditatea lui şi sinuciderea-i finală răspund senzualităţii reci, marii intelig(h)enţe şi nebuniei lui Ivan... ; tot astfel cum „rimează" iubirea de aproapele, filantropia lui Aleoşa cu liubovul (şi libidinea) lui Mitea..., entuziasmul („idiot") al unuia cu patetica „beţie"-a celuilalt... ; ba — la ex-

treme : I-cu-IV, dar, — însăși bunătatea *apriorică* a mezinului cu — *apriorică*, și ea, — răutatea fratelui „din flori“ !

Și tot astfel — în poema *Ritmuri* ... —, curăția Soarelui, „sfințenia“-i, cu „puritatea“ Fratelui Mercur ... ; *căldura* (viața) Venerii, ea însăși, cu a Soarelui ..., „vaporozitatea“ ei, cu „verdele“ lui „abur“/*aur* „rimînd“, la rîndu-i, cu *auritura* [22] lui Mercur ..., ba poate că și cu tainica lui „aură“ :

Mire, văzut ca femeea,
Cu părul săpat în volute,
De Mercur cumpănit, nu de Geea,
Căi lungi înapoi revolute ...

... Dar, cum acest al IV-lea, fie el „An al Geei ...“, Smerdeakov trist de moarte ori vesel Gore Pirgu : „... centru fictiv și buf“ [23], „principiu de pierzare ...“, Pol ... „minus“ (!) și perpetuă *negație* ..., *participă* la jocuri, dar n u m a i *ca absență* (un adamant fiind cu atît mai scump cu cît sunt „punctele“-i mai rare, mai puține), se face că, desigur, ceilalți *trei*, „brelanul“ (cum ziceam), alcătuiesc *o* carte, *una* singură ..., și că „selectul intelect“, carele e Ivan, cade — mereu — *la mijloc* ! Iar masla-i e *ambiguă* și *dublu*, jocul — cum *dedublat*, ca William Wilson, e el însuși, cel vizitat de Diavol (acest — la Dostoievski — duh al „mediocrității“ !), „miop“ [24] și *duplicitar* — ca Fra Mercur, acest inter-mediar prin excelență : î n t r e Soare aflător și Venus, pe cer ..., iar într-o altă „geografie“ : mijlocitor al zeilor și zeu, el însuși, al comerțului de orice teapă — negoț, schimburi elocutorii sau simple codoșlîcuri de Olymp ! Simbol, cît despre *Ritmuri* ..., — spuneam — al *dianoiei* : cunoaștere-a Ideilor ce „lasă umbră“, așa-zisele : „mixte“ ...

... Și :

O, select
Intelect,
Nunta n-am sărbătorit !

Cît despre „moalea Vineri", ea este însăşi „inima" poetului, iar rolu-i, în poemă, unul „isarlîcesc" ; căci :

— Isarlîk, inima mea...,

ori :

Inima — raiaua...,

e *ea* „inima" cărţii lui Ion Barbu !

După cum „capu"-i însuşi e (în) *Uvedenrode* [25] — „locul" acela *nedeterminat* : al „stărilor embrionare" şi al „nubilelor privelişti" [26], al unor „nunţi" ratate şi al zadarnicului *hybris* („cryptogamic"), al Oului „în amînare" şi al *dilemelor* lui William Wilson, ca şi al genului *neutru* [26], androginic, „gasteropódal" : un soi de „Limb" dantesc !

Un „Limb" în prelungirea *Isarlîk*-ului — ce este, însă [27], ca un „Purgatoriu" :

La mijloc de Rău şi Bun... ;

domeniu al platonicei „opinii"..., Rai „stîng", Rai... *feminin* : „raià" — a unui simplu „filodox" !

Iar *Joc*-ului *secund* — „Infernul" ca atare îi lipseşte ; *materia* (lui) se află-n altă parte ! În carte n-a intrat, rămasă fiind în paginile — vechi — ale „Sburătorului" lui E. Lovinescu (ca şi în „Criticele" lui, de partizan al unui Ion Barbu... „răposat").

Să spunem, dar, „Requiescat in pace !" ?...

...Ei bine, nu ! Căci dacă *Joc secund* e, totuşi, III, poezia lui Ion Barbu a fost IV... Cum, însă, III e, deopotrivă, I : *o* carte în *trei* părţi/*o* „parte" (*pars nostra* !) în trei „cărţi"..., „un"-ul fi-va şi „grad[ul] retrograd" pe care-l presupune (dacă vreţi :) „imparadisarea" ei totală, din ciclul — prim şi, totodată, ultim —, pe nume *Joc secund*... „*Un* grad" (s.n.), unul dat, însă, de — numai/tocmai — o „*a treia* cheie" (s.n.) :

Uite, ia a treia cheie,
Vîr-o-în broasca — Astartee ! —

Şi întoarce-o de un grad
Unui timp retrograd,
Trage, porţile ce ard,

Că intrăm
Să ospătăm
În cămara Soarelui
Marelui
Nun și stea.

Abur verde să ne dea,

Din căldări de mări lactee,
La surpări de curcubee,

— În Firida ce scîntee
eteree. [29]

Și sunt — aceste *Ritmuri*... — „diagrama" însăși a *Joc*-ului *secund*! Iar poezia lui Ion Barbu — „încă o dată" — e o *meta-poezie*, fie și numai pentru faptul de a-și fi :

Sfînt trup și hrană sieși... ;

ci nu în sens purist, dar în acela — care e unul, mai curînd, semiotic — de a-și conține propria-i lectură : „cheia" ei..., fiindu-și, dar, ca o „oglindă sie" [30] ; de unde și primejdia (ori amăgirea vană) ca, așezîndu-ne pe noi înșine între „obiectul" său și *imaginea*-i în „oglinda"... alipită, aceasta, vai, să nu ne mai întoarcă decît „figura spiritului nostru" — ca într-o „eclipsă", ca într-o vrajă rea !

Căci, într-un fel, „citindu-se pe sine", această poezie nici nu (prea) suferă citirea-i... din afară ! Or, *din afară* e toată citirea...

... Nu mai puțin — aceasta !

ÎNCHEIERE SAU DESPRE CONTRADICȚIILE INTERNE ALE POEZIEI LUI ION BARBU

Dacă, realmente, după Nicolae Manolescu, la părerea căruia, seducătoare, — cum că poetul nostru NU e un „autor plurivalent“, „mobil“, ș.a.m.d., fiind, dimpotrivă, unul prea-fidel „... față de o voce interioară, unică și obsedantă“ [1] — noi subscriem, *cum* — și *de ce* — ar mai putea să fie vorba tocmai de „contradicțiile interne“ ale poeziei lui Ion Barbu ? !

Ei bine, — ca și teatrul lui Artaud — această poezie își are „dublul“ ei. Acesta e *programu*-i teoretic [2], pe care, dat fiind, însă, caracterul său — mai mult ori mai puțin — accidental, ca și acela subiectiv, polemic, exclusivist, „fierbinte“..., se cade a-l trata ca *Dichtung*, mai abitir — oricum — decît ca *Wahrheit*...

... Or, *între* el, între această „umbră“ a poeziei lui Ion Barbu, *și* poezia-i însăși, nepotrivirile nu sunt puține !

Ele apar, de altfel, și *în lăuntrul* său.

La ce anume năzuie poetul ?...

... Să zicem : la o poezie fără subiect — adică : fără Eu [3]..., numai că și una „cu obiect“... i-„ar înșela ambițiunea“ [4] ! Și, în unul și același text [5] notoriu, Ion Barbu face gestul de-a anula *obiectul* (poeziei) :

Piei, chip ! Rămîi, cortină spartă...,

obiect pe care tocmai îl numise : ca întreită „Grecie“ [6]... Ba chiar — am zice noi — ca *împătrită*, a IV-a fiind aceea

„bizantină“ — de „aure“, de „izbăvite arderi“ și de „icoane vechi“ (din ciclul *Joc secund*) :

În văile Ierusalimului, la unul,
Păios de raze, pămîntiu la piele :
Un spic de-argint, în stînga lui, Crăciunul,
Rusalii ard în dreapta-i cu inele . . .

. . . Or, pentru cine *știe* și „vrea“, oricum, să vadă, în acest „sfînt (alterat, neutru, nepereche)“ — păgîn (cum figurează *și* Pămîntul) și, deopotrivă, pravoslavnic —, *noua* ediție a icoanei „preotului din Eleusis“, din stînga căruia lipsea — și știm de ce — chiar Spicul (triptolemic) :

[. . .] Drept sfînt odor :
O lance, iar în dreapta, un gladiu lucitor . . .,

consensul poeziei lui Ion Barbu, „consubstanțialitatea“ ei (cu sine însăși), cu toate multele-i „schimbări la față“, e . . . salvată !

Ce ne facem, însă, cu programul ? . . .

. . . Era vorba de trei — de fapt : de patru — „Grecii“, *obiect* al poeziei lui Ion Barbu . . . ; ba chiar : obiect (ori, baremi, *obiectiv* — cît nu e, încă, realizat) de predilecție . . ., căci :

„L'éminence d'une culture humaniste se mesure à son aptitude à se forger une image saissisante de la Grèce antique.“ [7]

Ceva mai *classicus* e de închipuit ? . . .

. . . Desigur, orice abordare a Helladei implică o anume *experiență de vocabular* — una, cît despre clasici, nu prea mare ; lingvistic, „Grecia“ lor e incoloră, abstractă sau „neutră“ (dacă excludem o anume onomastică și o toponimie de rigoare . . .), clasicizantul Valéry avînd să cînte marmoreenele *Coloane* în franțuzeasca unui Jean Racine :

Douces colonnes, aux
Chapeaux garnis de jour,

Ornés de vrais oiseaux
Qui marchent sur le tour...

... Era tocmai ocazia, ce unui parnassian (cu toate că, şi el, clasicizant) n-ar fi putut să-i scape, de a ne ţine-o „lecţie" cu privire la *ordinele arhitecturii elineşti*..., de-a face un *studiu* (tehnic) ; iar un Leconte de Lisle a şi compus, odată, nişte asemenea *Études latines*... În care, trebuie că e şi o ripostă la romanticii cei mult prea neglijenţi — care, fie şi îngrijindu-se de „pitoresc", de *colorit local* şi de Istorie, uită să se „supună la obiect", îngăduindu-şi chiar inadvertenţe şi regretabile anacronisme... ; pe cînd parnassienii, ei, fi-vor prea-plini de scrupul filologic, arheologic, etnologic..., pentru faimoasa-i *Salammbô*, Flaubert (parnassian — acesta — prin impasibilitate) documentîndu-se din greu, cercetînd Africa de Nord la faţa locului, făcîndu-şi fişe şi probleme de conştiinţă !

În ceea ce-l priveşte pe Ion Barbu, fie şi dacă nu :

His true Penelope was Flaubert...,

cum va fi fost a unui Ezra Pound [8], cu astfel de parnassiene griji îşi face el intrarea-n poezie (şi poate că nu chiar din întîmplare tocmai în foile „Literatorului", ca ultim „fin" — dintr-o ilustră serie — al lui Alexandru Macedonski !)

Lexicul său e saturat, oricum, de-antichităţi şi de mitologie, fie şi dacă propria-i Helladă e prea puţin a unui Louis Ménard ori a Parnassului — cîndva — „contemporan", fiind — mai curînd — aceea a lui Nietzsche [9] : „romantică şi orgolioasă"... Desigur, cu Zeiţa pămînteană, cu Drumul Sacru, cu Eumolpide, cu Calichor, ş.c.l., lesne se face un *poème antique* ! Numai că, unde un Leconte *versifica* — „decorativ şi academic" — astfel de... „ménardisme", poetul nostru, el, — nu prea impersonal, nici impasibil — are, totuşi, un... Eu, e un „romantic"..., iar aşa-zisul său antilirism — baremi la epoca aceea —, o iluzie. Căci toate-acele „mitologicale" nu vor fi fost (remarca e banală !) decît un mijloc, un pretext : felul poetului de-a se „trăda" pe sine... Ion Barbu NU *descrie*, NU „cîntă" Korybantul ; e s t e un Korybant el însuşi..., un *entu-*

ziast, un „mistic“, un — cu un cuvînt al lui Sainte-Beuve [10] — „prêtre de Cybèle“ în „danse continuelle et énervée“ ! Nu și, desigur, recele Leconte care, „cîntîndu-l“, *zugrăvindu-l* (cuminte, tacticos și cu metodă), n-are să-i uite nici pe — colateralii — Kureți, Daktyli, Kabiri... (așa cum botanistul, ocupîndu-se de varza albă, *trebuie* să se refere și la „brassica oleracea rubra“ !) :

D'écume furieuse et de sueurs baignés,
Les Nymphes de l'Ida, les sacrés Korybantes
Déchirent leurs robes tombantes
Et dansent par bonds effrénés.

Consumés de désirs, Daktyles et Kurètes,
Les Kabires velus délaissent leurs marteaux
Et l'âtre où nuit et jour ruissellent les métaux
Au fond des cavités secrètes...

... Căci parnassianul e un soi de... „om de știință“ ; Ion Barbu, un... poet !

„Mă recunosc armean și romantic...“ [11], citim într-o epistolă a lui din '22, epoca *Isarlîk*-ului... ; „romantic“, din instinct..., „armean“, prin... „sentimentul enibaharului“ — să zicem —, care-i lipsea, după Stănică Rațiu, spelbei și anostei lui consoarte !

Or, ce e *Isarlîk*-ul ?

... Cu înseși vorbele poetului, e „căutarea unei Grecii mai directe, mai puțin filologice“ [12].

Că *Isarlîk*-ul e o „Grecie mai directă“ (adică : mai puțin *livrescă*), fie... Dar și că este mai ne-„filologică“ ?... Asta, nu ! Fie și dacă Drumul Sacru, Zeița pămînteană, Eumolpide, Calichor, ș.c.l. — *cu numele* — au dispărut. Căci, ceea ce dăinuie, e tocmai experiența de vocabular..., lexicul „de specialitate“ ; desigur, *altă* experiență și *alt* lexic : ambele, însă, *de excepție*... Turcismele, de astă dată, țin locul „ménardismelor“ ; altminteri, *sensul* poeziei lui Ion Barbu va fi rămas *același*... Și ce e un :

Derviş cu faţa suptă de veghi, adus de şale...,

decît alt Korybant — al unei alte „legi“ ?... Tot astfel cum o Korybantă, o *menadă* în „danse continuelle et énervée“ :

Ea danţa
Acană...,

e însăşi d-şoara („noastră“) Hus... Şi un Eumolpide, cel „sfînt de muezin“... Cît despre Nastratin („... Hogea la Isarlîk“), el e — ziceam — şi Iason, şi Ulysse, în *altă* ipostază...

... Iar dacă *dionisianismului* dintîi i se substituie cu timpul, în poezia lui Ion Barbu, un soi de „heliosofie“, noi nu vedem — înrîuriţi de Nietzsche —, aici, *antinomia*..., ci, dimpotrivă, o firească evoluţie — pe firul vechilor doctrine, în care Helios (Apollo) „mai e supranumit şi Dionysos“ [13].

Apoi, turcismele, şi ele, fi-vor lăsate de izbelişte — de dragul altui lexic, aşijderi *de excepţie*...; cît timp Uvedenrode — „rîpa“ — este, şi ea, o „albă“ Isarlîk, însă : „germanică şi translucidă“...

... Extremele (acestea) se ating : neologismele barbare cu arhaismele cuminţi, termenii matematici cu cei de slujbă ortodoxă, ba chiar de „messă neagră“, *Jazz-band*-ul însuşi cu „oda pindarică“ [14], „stufos, bostonian“-ul William Wilson cu Hogea Nastratin, ţara „turcită“ cu „norvega“-i ţară..., *id est* — vorba „bălţatului“ Arghezi — „Mavrocordat cu Paul Verlaine“ [15] !

Poetul nostru este, dar, un... *poliglot*, cînd „turc“, cînd „neamţ“, cînd altele ca acestea..., căruia, însă, tocmai *koiné*-ul — NU şi, ziceam noi, *sensul* — „clarei“ şi clasicei „umanităţi“ [16] îi scapă...

... Ori nu „îi scapă“, doar că nu-l vorbeşte : n u p o a t e să-l vorbească !

Pesemne, nici n u v r e a !

Şi-i numai o părere că Ion Barbu se află în dilemă *între* o „poezie violent individuală“ [17] *şi* un „lirism“ fără *nimic* într-însul „din concurenţa încă darwiniană, a formulelor individuale“, în cuprinsul căruia „glasul ar continua glasul, cum un adevăr pe cel[ă]lalt“ [18].

Și este astfel — și fiindcă acest din urmă termen al „dilemei" : acest „lirism", această *convenientia*, această (imposibilă) „idilă" — pe el — l-ar . . . surclasa [19], i-ar umili trufia — aceea de „poet unic" [20], ba chiar rațiunea-i însăși de a fi — adică : *a fi altfel* . . ., „ceința", cum ar zice Cantemir [21], a unui astfel de poet fiind, de fapt, „altfelitatea" lui !

Ceea ce nu e, totuși, compatibil cu nici-un clasicism . . .

. . . Tot astfel cum nu va fi fiind nici faptul de a i-l prefera lui Valéry pe Mallarmé, și tocmai sub cuvînt că : „. . . Valéry plătește un bir trecutului analitic și didactic, al țării sale. Precum a lui Racine, poezia lui rămîne poezie Isle-de-France. Experiența lui Mallarmé se așeza într-un Absolut, într-un antihistorism, care interzice o prea mare apropiere poeziei lui Valéry." [22]

Acum, că Mallarmé e tributar, și el, unui „trecut" (al țării lui ori nu : cultismului și altor manierisme), Ion Barbu nu vrea să știe ; că, „trecutului" lui Valéry, el, unul, i-l preferă pe acela al lui Mallarmé (și, lui Racine, pe . . . Maurice Scève), nu e, din parte-i, decît altă probă de anticlasicism ; că, „epigon" al lui Racine ori nu, clasicizantul Valéry e, astăzi, istoricește mai puțin *databil* decît un Mallarmé, e lucru sigur ; tot astfel fiind, însă, și faptul că Mallarmé a cîștigat un „rămășag" cu Poezia mai *important* decît acela al lui Valéry, tocmai fiindcă NU „se așeza în antihistorismul" acestuia din urmă [23], consimțind — pînă la un punct — la descendența-i baudelairiană și la comunitatea-i de climat cu un Rimbaud, un Paul Verlaine, un . . . Moréas !

Ion Barbu însuși este un *modern*, ba chiar un autor de „avangardă" — fie și dacă sufletu-i fu, mai degrabă, „vechi", cu unele aleanuri paseiste și o anume — mateină — înclinație spre „dulcea" noastră patriarhalitate, în, mai cu seamă, latura-i „pestriță", adică : *pitorească* [24] . . ., iar el, adesea, o tăgăduiește . . .

. . . Și este astfel — fie și numai pentru acest fapt (pe care-l remarcase Mircea Zaciu [25]) : de a concepe poezia, „. . . *literatura* ca o *provocare*" !

E pentru ce — noi — nu îi luăm... „în tragic“ : nici îndoielnica-i vocaţie clasică, nici bunele-i — alesele — intenţii, nici penitenţele şi „umilirile“-i tîrzii, nici *lepădarea*-i ultimă [26] de-o poezie — ce nici nu-i va mai fi aparţinut *altfel* decît... cu numele !

Şi e — aceasta — limita la care propriu-i program (poetic), care fusese : cînd pamflet şi diatribă, cînd exhortaţie, cînd „odă“, ba chiar... „imn“, ca să ajungă — în sfîrşit — *palinodie*..., nu-i mai slujeşte poezia însăşi...

... În rest, făcuse totul s-o absolve de... „păcatul“ de-a exista sub soare !

Căci...

> Kunst-Werke sind von einer unendlichen Einsamkeit und mit nichts so wenig erreichbar als mit Kritik...
>
> (R. M. Rilke, *Briefe an einen jungen Dichter*)

... vocaţia „Increeatului“ nu prea consună cu *scrisul* ca atare, cu... creaţia, şi se observă lesne, la Ion Barbu, un sentiment de „culpabilitate“ [27], nu ştiu ce dezacord cu sine însuşi — care-l şi face foarte irascibil ! E limpede, de altfel, că reproşul din *După melci* [28] este, de fapt, un autoreproş — Melcul, ca şi Oul de mai tîrziu („dogmatic“), făcut fiind „... *să-l privim* la soare !“ (S.n.) Şi e, oricum, — aceasta — o atitudine incompatibilă cu critica, ea, critica, nefiind, totuşi, o pură contemplaţie a O(u)biectului poetic, nici criticul, el, unul dintre „duhurile“ celui de al VII-lea Cer al lui Dante... De unde şi lehamitea lui Ion Barbu de critică şi critici : de *toată* critica, de *orice* critici (fie ei şi apologetici ori nu se poate mai benevolenţi !) Aceasta — cu atît mai mult, cu cît demersul Eului copil faţă cu Melcul va fi fost tocmai unul al oricărui ins critic faţă cu Opera..., faţă cu „somnul“ şi cu starea ei de *expectativă*... Care Operă, fie şi ca „nadir latent“, ca Ou („dogmatic“), ca Melc „nedesfăcut“..., nu e, cu toate astea, mai puţin „origine et possibilité de la predication“ [29]. A o *determina* —

e/poate fi, să zicem, a-i da cu-o mînă, luîndu-i cu cealaltă ! Căci : *Determinatio est negatio* . . . „Determinația“ asta, ea, totuși, o implică, ba mai mult : o pretinde (din parte-ne), de vreme ce — ea însăși — se va fi autodeterminat, ca . . . Operă !

Cu care, iată-ne la antipodul lui . . . Proteu, al „existențelor substanțial indefinite“, ce ni le propunea poetul, odată, într-un interview [30] . . .

. . . Or, — acum — grija lui Ion Barbu e tocmai să(-și) sustragă O(u)pera acestei *practici* — care e lectura [31], acestei operații (manopere, manevre !) de „predicație“ — care e critica, precum și „incubației“ de sensuri (mai mult ori mai puțin embrionare), ce-o presupune ea [32]. Și, între altele, a(-și) „. . . polei versul cu cît mai multe sonorități“ [33], este, cît despre el, NU o ispită a „muzicuței bremondiene“ (cum ricana un Eugen Ionescu [34]), nici — doar — *logocentrism* [35], ci act de — „legitimă“ — apărare ; ca și „act clar de narcisism“ — dacă, prin propria-i suficiență, acest act face inutil demersul critic . . . Iar poezia lui Ion Barbu „cîntă“ și . . . fără noi !

În-cîntă.

Se va fi vrut poetul un soi de „innommable“ ? . . .

. . . Fapt e că, astfel, criticii nu-i cere decît să-și „alieneze“ funcția-i însăși, care e una *denominativă* . . ., luîndu-i-o — de-aceea — înainte, eschivîndu-i-se, întinzîndu-i curse, protestînd intempestiv și vehement ori . . . descotorosindu-se (la anticar) de *Istoria* . . . lui G. Călinescu [36] !

Și nelăsîndu-se, în nici-un fel, *numit* [37] . . .

. . . Ca, între altele, în „convorbirea“-i cu F. Aderca (un soi de „de-a v-ați ascunselea“ — aceasta) :

„Deosebești patru momente în evoluția acestor zece ani literari ai mei : parnassian, antonpannesc, expresionist și «șaradist». *Dă-mi voie să întîmpin cu cîte o obiecție fiecare din aceste epitete* . . .“ ; „Linia liricei mele o faci să treacă prin provincia Expresionism. *Nu vrei să vezi mai degrabă în această* . . .“ ; „A patra etapă o numești (neinspirat ? răutăcios ?) șa-ra-dis-tă ! *Ceart-o cum vrei* . . .“ (S. n.)

Şi, oricum, acesta-i un dialog ; riposta, explicaţia, cu putinţă... Ce se face, însă, Opera *în absenţa* (cronică) a autorului — *implicat,* în ea, şi *fără replică* ?... În ce chip să se apere ea, Opera, chiar şi hermetică fiind (ba, pare-se, mai abitir atunci !), de „epitetele" cele cu care o *denumesc* (şi „ceartă") d-nii critici ?...

... Reflex firesc, de altfel, al faptului — „ca o greşală" — de a-şi fi luat adio, întrupîndu-se, de la starea-i pur ne-predicativă, de la o „pace-întîie" (zisă şi Increeat).

Şi ce alta fac aceste „epitete" : pertinente ori... impertinente („neinspirate" ori „răutăcioase" — nu mai are nici-o importanţă : „ceart-o cum vrei" !), dacă nu tocmai, vai, să-i cînte-n cor *predicabilitatea*...

... Şi *peccabilitatea* !

— Că vinovat e tot făcutul,
Şi sfînt, doar nunta, începutul.

POST-SCRIPTUM
SAU
UN VIS AL AUTORULUI

Mai verosimil decît adevărul
e cîteodată un vis...
(Lucian Blaga)

Pesemne, orice abordare a poeziei lui Ion Barbu este un soi de „anghelomahie“, o... gală în nocturnă (fără lumini, însă ; nici public spectator), de pe urma căreia, se pare, n-ai cum să nu rămîi *marcat* pe viață...

...Complexe — de tot felul —, de inferioritate ; o stare de alertă și disgrație ; greul de a alege *între* alternative, de a *miza* pe una dintre ele, de a te „îmbarca“ ; presentimentul unor mari izbînzi, înăbușit, însă, — curînd — de gustul însuși al definitivului eșec ; nevoia (puerilă și absurdă) de a-l chema — așa-zicînd — „la telefon“, pentru a-i cere, după plac, avizul asupra osebitelor „soluții“ la „problema“ poeziei sale („răspunsurile“ căreia, desigur, nu se găsesc la... finea cărții !) ; plăcerea, conștiința și, uneori, trufia unei „dificultăți învinse“, amestecate, totuși, — ele — cu panică și cu anxietate, cu incertitudine și cu... — iată o parte, numai, din „romanul“ unei abordări a lui Ion Barbu !

Era, acesta, fondu-mi sufletesc, subconștientul meu prea-încărcat, în zorii unei zile de iulie sau de august, cînd, doborît de somn și de... Ion Barbu, am adormit, în fine, visîndu-mă la MON JARDIN, în București, — „grădină“-n care nu călcasem niciodată ; era, însă, *acolo* — cu acuitatea (imperioasă !) pe care numai visele o au.

La una dintre mese, „noi“, — bavarzi şi tineri ; şi, mai ales, *în viaţă*... Cînd, răsucindu-mă puţin spre dreapta, -i văd pe „ei“ — masă a umbrelor —, distanţi, abstraşi, cu toţii, şi, într-un fel, olympici... ; între noi, apa Styxului — închipuită de un superb gard viu de trandafiri (spalier ?..., pergolă ?...) ; şi-n capul mesei, el, Ion Barbu însuşi, dominator, regal, jupiterian, cu, nelipsit, însemnul puterii lui : bastonul, şi cu mustăţile-i de morsă... nietzscheiană, aşijderea „antenelor atente“ !

Le-am spus : „Mă duc la Barbu !“ M-am ridicat : încrezător, jovial, ca-n preajma unei cunoştinţe vechi... Nu am făcut, însă, nici doi-trei paşi, nu am trecut trandafiriul Styx în floare, cînd l-*am simţit* (oprindu-mă, el, — autoritar — cu policele-i care crescu monstruos, deodată, cît o paletă,-n aer, de ping-pong — singurul „trop“ oniric într-un vis, altminteri, „realist“...) că spune : „Ce-o mai fi vrînd şi ăsta ?!“

Şi m-am întors, din drum, ca un sărac !

NOTE ȘI TRIMITERI

SIGLE ȘI ABREVIERI

IB = Ion Barbu

IB/JS = Ion Barbu, *Joc secund*, Editura Cultura Națională, București, 1930

IB/PP = Ion Barbu, *Pagini de proză*, Ediție, studiu introductiv și note de Dinu Pillat, Editura pentru Literatură, București, 1968

IB/VP = Ion Barbu, *Versuri și proză*, Ediție îngrijită, prefață și tabel cronologic de Dinu Pillat, Editura Minerva, BPT, București, 1970

IB/P = Ion Barbu, *Poezii*, Ediție îngrijită de Romulus Vulpescu, Editura Albatros, București, 1970

TV/IB = Tudor Vianu, *Ion Barbu* (în *Scriitori români*, III, Editura Minerva, BPT, București, 1971, pp. 393-469)

BN/CJS = Basarab Nicolescu, *Ion Barbu — Cosmologia „Jocului secund"*, Editura pentru Literatură, București, 1968

DP/IB = Dinu Pillat, *Ion Barbu*, Editura Tineretului, București, 1969

GB/IB = Gerda Barbilian, *Ion Barbu. Amintiri*, Editura Cartea Românească, București, 1975

(Alte cîteva sigle privesc o serie de edituri, toate din București, anume : CR, Editura Cartea Românească ; EA, Editura Academiei R.S.R. ; EE, Editura Eminescu ; EFR, Editura Fundațiilor Regale ; EL, Editura pentru Literatură ; ELU, Editura pentru Literatură Universală ; ET, Editura Tineretului.

Apoi — mai trebuie s-o spunem ? —, s.n. înseamnă „sublinierea noastră" ; n.n., „nota noastră" ; s.a., „sublinierea autorului".)

PRELIMINARII (I)

1 „Gîndirea matematică este un tip de gîndire în care tragicul nu-și află loc. Poezia lui Ion Barbu [...] este o poezie lipsită de dimensiunea tragicului, dimensiune fundamentală a artei supreme." (Cezar Baltag, apud DP/IB, pp. 116-117)

2 „O poziție singulară, printre comentatorii lui Ion Barbu, o deține Basarab Nicolescu, a cărui formațiune intelectuală de fizician și matematician îl face să abordeze opera poetului în spiritul exclusivist al unui raționalism de natură scientistă." (DP/IB, p. 110)

Dimpotrivă, după un Al. Paleologu (*Introducere la poezia lui Ion Barbu*, în *Spiritul și litera*, EE, 1970, p. 198), Ion „Barbu e un mistic [...] de tradiție neoplatoniciană..."

... Ceea ce poate fi — și e — adevărat, fie și în pofida formației matematice a lui Dan Barbilian. Căci, dacă prin „om de știință" înțelegem (și e, acesta, cazul nostru) un *practician* al științei (matematice), nu un savant marxist, să zicem, — un om de știință mistic, idealist ori, baremi, religios (ba chiar un om de... știință mistică !) nu e, desigur, un non-sens, un scandal (logic), o contradicție în termeni — care să-ndreptățească, dacă vreți, fie și doar benignul paradox (de școală, evident, pozitivistă) al criticului Șerban Cioculescu : „Matematician, *dar* credincios !" (Apud DP/IB, p. 51, s.n.)

3 V. BN/CJS (*Umanismul barbian*, pp. 121-132).

4 „Cînd m-am prezintat întîi la d. E. Lovinescu, i-am spus că mă numesc Ion Popescu. Mai tîrziu mi-am luat numele [*numele*, NU *pseudonimul*, n.n.] de Ion Barbu ; adevăratul meu nume nefiind nici unul nici altul ci : Dan Barbilian. *Nu aveam curajul să amestec pe geometru în poezie*..." (IB/VP, p. 173, s.n.)

... Și totuși : „... matematica [...] n-am știut să [o] țin bine, să nu *prelingă* [«diminutiv» al verbului *a curge*, n.n.] în scrisul meu." (IB/VP, p. 188, s.n.)

Ceea ce, pe cît ne stă-n putință, vom sublinia — noi înșine — mereu... Numai că : despărțindu-l pe *Ion Barbu* de *Dan Barbilian* (raporturile cărora, de altfel,

nici nu sunt dintre cele mai cordiale!) Ci nu, totuși, de dragul polemicii în sine, ori pentru că am cultiva himera poetului așa-zis „pur"; dar: că matematicile unuia n-au să *explice* poezia celuilalt..., tot astfel cum nu este brigandajul *cauza* baladelor unui Villon, nici — a *Iliadei* —, cecitatea lui Homer!

5 Între așa-numiții „empiriocriticiști", apare și Henri Poincaré, ilustru „spirit geometric" și teoretician al științei de pe poziții ce se zic „constructiviste" (potrivit cărora, ea, știința, e o „invenție pur operațională").
Cît despre — între alții — Valéry, faimoasa-i afirmație, cum că savantul „... inventează, el singur, ceea ce descoperă!", ea este „complementaristă", adică: „... postulează un raport idoneist între descoperire și invenție." (Henri Wald, *Realitate și limbaj*, EA, 1968, p. 125)
Și, oare, i-am deschide un alt — și „de intenție" — proces lui I.B., dacă o propoziție a lui, precum aceasta că „... teoria are și o valoare pragmatică. O *unealtă* extrem de subțiată ce se intercalează între noi și creațiunea noastră" (IB/VP, p. 205, s.n.), am pune-o să „rimeze" cu aceea — care-a făcut carieră — a lui Henri Poincaré, anume: „Metoda e comodă așa cum e comod un *instrument*..." (s.n.)?!

6 *Introduction à la méthode de Léonard de Vinci* (Gallimard, Paris, f.a., p. 122).

7 „O poezie cu obiect creează necesar o *Fizică* sau o Retorică (același lucru), *forme închegate față de viața spiritului*..." (IB/VP, p. 178, s.n.)
... Și e — aceasta — o opinie la care-ar fi subscris însuși Bergson, de care el, I.B., nu e străin cu totul!

8 „Prin științele empirice ea [«autocunoașterea», n.n.] nu poate atinge decît o generalitate probabilă, prin cele eidetice ajunge la o generalitate apodictică, iar prin filozofie pătrunde în olimpul adevărurilor absolute." (Henri Wald — despre *Husserl* —, în *Homo significans*, Editura Enciclopedică Română, București, 1970, p. 145)

9 ... sau de către exegeții lui, între aceștia: A. Bastien (în Platon, *L'État ou la République*, Garnier, Paris, f.a., p. 301: „Le nom d'être ne convient proprement qu'aux idées

ou essences. Il y en a de deux sortes : les unes pures, dont le concept est sans aucun mélange d'image, comme l'idée du bon, du juste, du beau, etc. ; les autres mixtes, et dans le concept desquelles il entre nécessairement une image, comme le triangle, le cercle..."); *ele* fac obiectul d i a n o i e i, *id est* : „la connaissance raisonnée, celle qu'on acquiert au moyen de la géométrie et des autres arts semblables..." (*Republica*, cartea a VI-a, V, 7, ca şi a VII-a, IV, 5)

10 „Astfel, geometria apare ca metoda proprie a epurării, prin care se neagă condiţia negativă a «nedemnului pămînt». I se poate atribui deci un caracter *soteriologic.*" (Al. Paleologu, *op. cit.*, p. 210, s.n.)
Iar amărăciunea lui I.B., din : „Pot ajunge la cunoaşterea *mîntuitoare* nu pe calea poeziei, interzisă mie şi alor mei, dar pe calea rampantă a ştiinţei [*matematice*, n.n.], pentru care mă simt în adevăr făcut..." (IB/VP, p. 198, s.n.), este, la urma urmei, o victorie : o *certitudine* şi un „cîştig" (nu, însă, ale lui I.B. !)

11 În sensul unei „umane, prea umane" viziuni asupra tragediei ! Căci, altminteri, tocmai în poezia lui I.B. dăm de, baremi, *prezenţa*, dacă nu şi de însăşi „... *sinteza* a două componente, a două stări primare de conştiinţă : cutremurul dionisiac şi extazul apolinar" (I.B., *Dualismul psicologiei ariene*, în „România Nouă", II, 24, 1921, s.n.), adică — după Nietzsche — de înseşi elementele „spiritului tragic" !

12 În *Umanism, enciclopedism...* (*Scriitori străini*, ELU, 1967).

13 „... Ca şi la Ion Barbu [la F. G. Lorca, n.n.], e nevoie dar de o *iniţiere geografică.*" (G. Călinescu, *Impresii asupra literaturii spaniole*, ELU, 1965, p. 352, s.n.)

14 Cuvînt al lui Paul Valéry (*Monsieur Teste*, Gallimard, Paris, 4-*ème édition*, f.a., p. 111), despre „Jardin des Plantes"...

15 E vorba de tălmăcirea simplului nume „England" (cf. William Shakespeare, *Richard III*, I, 4, 13) ; „Anglia *de var*" (s.n.), adică *albă*, fiind — pare-se —, la I.B., o „trimitere" la vechiul *Albion* !

16 „O, cum întregul suflet, al meu, ar fi voit / Cu cercul undei tale prelungi să se *dilate*, / Să spintece văzduhul şi — larg şi înmiit — / Să simtă că vibrează în lumi nenumărate..." (I. B., *Umanizare*, s.n.)

[17] „Sait-on ce que c'est qu'écrire? Une ancienne et très vague mais jalouse pratique, dont gît le sens au mystère du coeur. Qui l'accomplit, intégralement, *se retranche*..." (St. Mallarmé, *Villiers de L'Isle-Adam*, s.n.)

[18] „Epoca matematicienilor generali, eclectici, se aşează mult înapoia noastră, în veacul al XVIII-lea. Veacul următor cunoaşte tot mai rar apariţia acestui tip armonios de geometru, a cărui întruchipare desăvîrşită pare a fi fost Felix Klein. În ce priveşte veacul XX pot afirma că singurii matematicieni care au făcut periplul ştiinţei lor sunt: Constantin Caratheodori, mort acum doi ani [în '56, n.n.] la München şi Jacques Hadamard, trecut astăzi de 90 de ani.
Fiecare matematician este ţinut să ia act de direcţia cercetării în sectoarele vecine specialităţii sale. Dar tot ce s-ar încumeta să afirme despre stările din aceste domenii, va fi neinstructiv, irelevant, adesea arbitrar sau fals." (IB/VP, p. 340, s.n.)

[19] În *Formaţia matematică* (IB/VP, pp. 347-351), eseu postum, datînd — pesemne — din 1958.

[20] Ion „Barbu [...] e moştenitorul unei tradiţii ce n-a trecut prin Renaştere." (Al. Paleologu, *op. cit.*, p. 199)

[21] „Cu toată rigoarea ei internă şi consecvenţa ei semnificativă, arta lui Ion Barbu ne oferă cumva un soi superior de joacă, cu o convenţie ale cărei reguli implică oarecum şi o «invitaţie la dans»; e ceva în ultimă instanţă ludic în această operă de o atît de strictă disciplină." (Id., *ibid.*, p. 192)

[22] Căci, altfel, cei ce vor să vadă, în I.B., un eminent, să zicem, *astrolog* — şi poezii ca *Paznicii* ori *Ritmuri*... par să le dea dreptate —, ar fi miraţi să afle că „grad[ul] *retrograd*" (s.n.), pe care ni-l propune, el, ca *fast*, e, în astrologie, — dimpotrivă — *malefic*, „neprielnic"! (V. Vladimir Streinu, în William Shakespeare, *Tragedia lui Hamlet*, EL, 1965, p. 390)
Aşijderea, cei cîţi ar vrea să facă, din acelaşi, un... „pneumatolog", aflînd (din Étienne Gilson, *La Philosophie au Moyen Âge*, I, Payot, Paris, 1976, p. 56) că: „Dans le mot âme (*psukhè*), Origène discerne la racine qui signifie «froid» (*psukhron*). Comme on l'a fort bien dit [...], les âmes ne sont pour lui que des «esprits

refroidis». Leur histoire personelle est celle de leurs efforts pour retrouver leur chaleur et leur lumière primitives..."

... Or, — ştie-se —, după I.B., *necurăţia* sufletului, chiar „păcatu"-i, e — tocmai — că e *cald* : „Iar sufletul impur, în calorii..." !

[23] Între aceştia : C. Dumitru, în *Joc terţ — joc secund* („Secolul 20", 12, 1967), altminteri o frumoasă „explicaţie" a poeziei lui I.B. (Citatul cu filosofii e de la pagina 167).

[24] „... înrudirea lui Barbu cu Caragialeştii — tatăl şi fiul — e [...] izbitoare." (Mircea Zaciu, *„Provocarea" lui Ion Barbu*, în *Lecturi şi zile*, EE, 1975, p. 131)

[25] În cunoscutele-i *Memorii* (*Scrieri*, II, Minerva, Bucureşti, 1970, p. 281), în care într-atîta se apasă pe „incomoditatea" *omului* : „... *Omul* nu s-ar putea spune că e comod. Acum, după treisprezece ani [...], n-aş putea să nu confirm că omul nu e comod", ş.a.m.d., încît de n-ar fi vorba de nişte „memorii" (gen literar în care primează tocmai „omul"), s-ar zice că, în schimb, *poetul*, el, este... comoditatea însăşi !

[26] E vorba de întîiul vers al strofei închinate lui *Taşcu Gheorghiu* (IB/P, p. 545), din care — singur — hemistihul prim : „scorţos ca Paşadia", de fapt, se potriveşte cu I. B.

[27] Mateiu I. Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*, ET, f. a., p. 138.

[28] Şi sunt „hermetice" ocazionalele, nu pentru că (precum aceasta, ce sugerează nu ştiu ce misterios — euclidian — raport „extrem şi mediu" între poezia lui Arghezi şi propria-i poezie...), ar fi, cu toatele, „dificultoase", ci pentru că nu... *ne privesc* !

Dar ne priveşte — *personal* — vre-o poezie ?

„Hermetică" e *toată* poezia ?

E ea, adică, o... *Gelegenheitsdichtung* ? !

PRELIMINARII (II)

[1] Apud DP/IB, p. 29.

[2] Părerile acestea sunt expuse în (după cum urmează) : G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, EFR, 1941, p. 808 ; E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, III, Ancora, Bucureşti,

f. a., p. 404 ; Șerban Cioculescu, *Aspecte literare contemporane*, Minerva, București, 1972, p. 17 ; Nicolae Manolescu, *Lecturi infidele*, EL, 1966, p. 98 ; Dinu Pillat, *Prefață* la IB/VP, p. XXXV ; Ov. S. Crohmălniceanu, *Ion Barbu* (în „Viața Românească", 6-7, 1963, p. 259) ; Pompiliu Constantinescu, *Scrieri*, I, EL, 1967, p. 282. Cît despre Ion I. Cantacuzino, cităm după DP/IB, p. 99.

*

Temeinice și subtile disocieri — în linie călinesciană — între : „ermetism" și „obscuritate", „ermetism" și „ezoterism", „poezie ermetică" și „poezie saturniană"..., face Al. Paleologu (în *op. cit.*, pp. 192-200).

[3] *Dadaiști, Suprarealiști, Hermetici* (*op. cit.*, pp. 803-823) ; aiurea, în *Principii de estetică* (EL, 1968, p. 27), „gramatica" — lui Ilarie Voronca — e „solitară".

[4] Apud C. G. Jung, *Psychologie und Alchemie*, Zürich, MCMXLIV, p. 313.

[5] ...spre indignarea — între alții — a unui Alexandru George (în *Semne și repere*, CR, 1971, pp. 275-276).

[6] *Principii de estetică*, p. 27.

[7] În IB/VP, p. 313 :

„Am pomenit de ermetismul memoriilor lui Gauss, în general, și al faimoasei secțiuni a cincea, în particular. El derivă dintr-o anumită concepție a artei teoremei, pe care Gauss o vedea ca un text august, ca o inscripție, al cărei laconism e însăși garanția durabilității ei Redactarea îi lua un timp considerabil, nu prin poleirea frazelor, ceea ce ar fi fost o zădărnicie, dar prin munca de eliminare a prisosurilor, de organizare internă a ideilor : de captare a lor la izvorul cel mai direct..."

...Nu alta este — în principiu — „metoda" lui I. B. !

[8] ...într-o accepție, mai curînd, „tradițională" ; în înțeles *mallarméan*, I.B. o dezaprobă :

„Évidemment, des problèmes similaires sur le lyrisme absolu, Mallarmé et Valéry se les posèrent aussi. Mais le premier en compliqua inutilement l'énoncé, par des *données syntaxiques* ou bien idéalistes..." (IB/VP, p. 253, s.n.)

[9] *Ibid.*, p. 185.

[10] Trimiterea ce o făcea I.B., în epistola-i din '59, la *elipsa* (din elinescul *elleipsis*, „lipsă") geometrilor — şi la ecuaţia ei —, nu era, dar, un „tic profesional"...

[11] *Crise de Vers.*

[12] Expresia este a lui Lucian Blaga : „Chiar şi atunci cînd scriu stihuri originale/nu fac decît să *tălmăcesc.* [...] Traduc întotdeauna. Traduc/în limba românească/un cîntec pe care inima mea/mi-l spune, îngînat suav, în limba ei." (*Stihuitorul*, s.n.)

*

De fapt, la poetul nostru — ca şi, de altfel, la Mateiu I. Caragiale —, nu (prea) e vorba de-o atare „tălmăcire", ci, mai degrabă, de-o „retroversiune"..., aşa precum însuşi I. B. pare să dea de înţeles, (retr-)aducîndu-şi la zi versul (din *Protocol — al unui club Mateiu Caragiale*) : „Nu străina frumuseţe, bunul plac şi veresia...", într-o notă explicativă, — astfel : „Adică : [nu, n.n.] frumuseţea exotică, arbitrarul şi gratuitatea."

[13] ...pe care chiar I. B. o pune, undeva, la... locul ei : „Ar fi deci între figuraţie şi alegorie deosebirea cunoscută între *operaţie* şi *formulă.* Operaţia : transformare, liberă permutare de chipuri în domeniul aceluiaşi grup. Formula [şi, aşadar, *alegoria*, n.n.], doar memoria consemnată a uneia singure din aceste operaţii." (IB/VP, p. 230)

[14] A se vedea, la pagina 105, nota 7.

[15] Éliphas Lévi, *Histoire de la Magie*, Félix Alcan, Paris, 1922, p. 77.

[16] Părerea lui C. Dumitru (*op. cit.*, p. 171), dedusă — pare-se — nu din I. B. însuşi, ci din... Platon (care vorbea, ce-i drept, de „gloata" simţurilor !)

[17] Părerea — aşa-zicînd : „peisagistică" — îi aparţine lui Dinu Pillat (DP/IB, p. 83).

[18] Părerea lui Ov. S. Crohmălniceanu (*op. cit.*, p. 255). Zadarnic, orice comentariu !

[19] *Peisagiu* (IB/P, p. 46) ; aceiaşi *nori*, într-o variantă (*Peisagiu retrospectiv*, *ibid.*, p. 22, s.n.), fiind *„haotici* şi obscuri".

A se vedea — aşijderea — *Selim* : „Cu ţîţe tăvălite-în funinginea din slavă / Tot mai aproape *norii* — ei mă-

înţărcau întîi ; / În somn plîngeam să-mi şteargă privelişteа hîrlavă / Şi piroteam pe prispă cu pragul căpătîi. / / Dar feţe mai lăţoase, mai cornorate — *turmă* / Năşteau sub ţarc de gene..." (S.n.)

[20] „... c'est la dépouille du soleil, c'est la lumière appropriée aux usages de l'homme ; c'est le grand secret des oeuvres magiques, c'est l'initiation enfin, que vont chercher en Asie les héros allégoriques de la toison d'or." (Éliphas Lévi, *op. cit.*, p. 86)

Cît despre aceasta din urmă, însuşi poetul nostru, în *Nastratin Hogea la Isarlîk*, îi cîntă — zice-s-ar — prohodul : „În loc de aur, pieptul acelui trist Argos / Ducea o lînă verde, de alge năclăite..." ; pentru ca, mai tîrziu, într-o improvizaţie (cam greoaie) pe pagina de gardă a cărţii lui Tudor Vianu despre el, să se identifice pe sine (sau propria-i poezie) cu Nourul-cornut pătruns de Soarele... exegetic : „Ca mîna instruită ce rătăcea Iason / Berbecului prin Lînă, să-l scarmene, să-l tundă, / Sarcasmul tău, o ! Tudor, numi acel ozon / Cornutei obstinate la «gaura profundă». / / Sub pinten, sub harapnic, un behăit obscur / Trecu în glas. Deci, slavă lui Tudor-Bici... El e / Pe bruta negativă : arc, praştie. — O ! martùr, / Ai cărui ochi în raze văzură pe Hellè."

[21] Marcel Olinescu, *Mitologie românească*, Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1944, p. 327, s.n.

[22] E însăşi „definiţia" dată, în poezia *Mod*, Pămîntului de către I. B., şi anume : „*Noroasă* pata-aceasta de infern !" (S.n.)

[23] Adică : „Resfiraţi cetatea norilor în caer..." (*Încheiere*) ; şi : „Tăind pe înecarea cirezilor agreste, / În grupurile apei..." (*Din ceas, dedus*...)

[24] ... fie şi dacă : „Parcurgînd totul, nu vom afla *ce vrea să spună* metafora...", avînd să aflăm numai „... ce fel de raporturi putem opera în text pornind de la ea." (Livius Ciocârlie, *Realism şi devenire poetică*, Facla, Timişoara, 1974, p. 48, s.n.)

Nu-i mai puţin adevărat, însă, că, la un Livius Ciocârlie, acest — aşa-zicînd — „agnosticism" e *programatic* ! Metaforei, dar, i-ar lipsi *substanţa* (noţională), caracteristic fiindu-i tocmai *cîmpul* (relaţional) creat în juru-i...

[25] Expresia-i aparţine lui Saussure... (Apud Roland Barthes, *Le Degré zéro de l'Écriture*, Gonthier, Paris, f.a., p. 131)

[26] Apud Jacques Charpier, *Essai sur Paul Valéry*, Seghers, Paris, 1956, p. 153.

[27] ... *aperta*, deci : „deschisă", deci : *la discreţia* a tot soiul de intruşi ! Or, I. B., el, e — dimpotrivă — pentru *esoterism*...

[28] IB/VP, p. 184.

[29] C. G. Jung , *op. cit.*, p. 323, s.n.

[30] *Ibid.*, p. 320.

[31] *Ibid.*, p. 309.

[32] *Principii de estetică*, p. 51.

[33] Éliphas Lévi, *op. cit.*, p. 87.

[34] „On ne classifiait pas des doctrines, on les expérimentait. Tout ésotérisme était vivant, agissant ; il participait au sacré, au magique..." (Jean Marquès-Rivière, *Histoire des Doctrines ésotériques*, Payot, Paris, 1940, p. 9)

[35] Căci : „A cunoaşte universul nu însemna pentru antici pasivitate, ci *participare* la viaţa universului, perceperea ordinei supra-istorice, absolute. Putem spune la fel şi despre poezia cu adevărat ermetică : spre a o înţelege, trebuie să trăieşti în ordinea de realităţi spirituale pe care le exprimă..." (G. Călinescu, *op. cit.*, p. 50, s.n.)

[36] Acest ultim cuvînt : *hermeneuţi* nu este pus, aici, din întîmplare... Puteam — la fel de bine — să scriem : *exegeţi..., cercetători...*

... Motivul preferinţei noastre e că, astfel, ajungem mult mai lesne la această opinie — despre Mallarmé — a lui Jacques Derrida :

„S'il n'y a donc pas d'unité thématique ou de sens total à se réapproprier au-delà des instances textuelles, dans un imaginaire, une intentionnalité ou un vécu, le texte n'est plus l'expression ou la représentation (heureuse ou non) de quelque vérité qui viendrait se diffracter ou se rassembler dans une littérature polysémique. C'est à ce concept h e r m é n e u t i q u e [s.n.] de *polysémie* qu'il faut substituer celui de *dissémination*..." (*La double Séance*, „Tel Quel", Printemps, 1970, p. 34)

... Ceea ce face — dintr-o dată — din I. B., nu Mallarmé-ul nostru (cum zic unii), ci — într-un fel — un... anti-Mallarmé !

ISARLÎK (I)

1 Ceea ce nu-l împiedică pe un Ov. S. Crohmălniceanu (*op. cit.*, p. 257) să vadă în poetul *Isarlîk*-ului nu ştiu ce „spirit încîntat de o indolenţă deprinsă cu corupţia administrativă, cu dispreţul principiilor morale, cu infinitele îndeletniciri neproductive..." !

2 „Zinco Şoiculeasco, ***himerică tîrgoveaţă***... Mă recunosc armean şi romantic, deci autentic nepot al dumitale..." (I. B., citat — apud DP/IB, p. 6, s.n. — dintr-o epistolă către Tudor Vianu, din 24/X '22)

3 IB/VP, p. 176.

4 „Bine" şi „Bun" nu sunt, desigur, decît *în parte* sinonime. Drept pentru care, Nietzsche, într-o *traducere franceză* a uneia din cărţile-i faimoase (căci, pentru noi, perechile antonime: „bon et mauvais" şi „bien et mal", mai *clare* sunt, şi mai *distincte*, decît semenele lor nemţeşti, anume: „gut und schlecht" şi „gut un böse" !), face acest *distinguo*: „... dans cette première espèce de morale [a «nobilului», n.n.], l'antithèse «bon» et «mauvais» équivaut à celle de «noble» et «méprisable». L'antithèse «bien» et «*mal*» a une autre origine." (*Par delà le Bien et le Mal*, Paris, MCMIII, p. 298)

Pentru I. B., *în* poemă cel puţin, ele sunt sinonime (şi, dar, *substituibile* unul prin altul), astfel fiind şi în ocazionala *Către C. Narly*: „Astăzi, fericitul Hoge — scump Narly, / Care are fuste-în nume : - Afuz Saly, / Subt salcîmul mesii mi-a vestit că-i *unul* / Cel ce rînduit-a *bunul* şi *ne-bunul*..." (s.a.), în care „Bunul" ţine, iarăşi, locul „Binelui"...

... De fapt, — în româneşte — „Răul" e, deopotrivă, antonimul : şi al „Binelui", şi al „Bunului".

Dar ce e, mai cu seamă, „prea-ciudat" (definitoriu, însă, pentru o anume „nepăsare" de poet — a lui I.B. — faţă

cu serioasele concepte), este că „Răului" îi ţinea locul, într-o mai veche formă a poemei (cf. IB/P, p. 219), un paşnic şi de tot neutru *rîu* : „La mijloc de rîu, vechi, bun..."

...La „Rău" se va fi ajuns, desigur, prin joc „paronomastic" (şi împotriva, parcă, a lui... Nietzsche !) *Rîul* — sau *Răul* — ăsta „bun", de altfel, nu este altul decît tocmai... Dună-rea ! Or, după cum ştim şi din Eminescu : „Fie vremea bună, rea, / Mie-mi curge Dunărea".

Cît despre „idealele" — ziceam — *coordonate* ale Isarlîkului : Binele şi Răul, ele sunt şi singurele-i *reale*. Astfel, geografic şi istoric — dacă vreţi —, cu tot violentu-i „colorit local", el / ea stăruie, totuşi, întru *nedeterminare,* fiind — deopotrivă — Giurgiul adolescenţei (lui I.B.), „ultima" Troie (*Le petit Larousse illustré,* 1973 : „HISSARLIK ou HISARLIK, village de Turquie, près du site de Troie...", toponimic însemnînd, în turcă, — după *Der grosse Brockhaus,* 1931 — „Schlossberg"), ba şi Constantinopolea : „S-aud multe, să mă bucur / La răstimpuri, cînd Kemal, / *Pe Bosfor,* la celalt mal, / Din zecime, în zecime, / Taie-*în Asia* grecime..." (s.n.) ; după cum e — deopotrivă — „peninsulă" şi òstrov, ţară („turcită"), „tîrg temut", „ultimă Grecie", „raià" şi „rai" !

Dar cum ar fi *localizabilă* o... Ou-topie ? !

5 *Republica,* V, IV, 5.

6 Şi, fie zis în treacăt, nu ştiu ce teutonică răceală, inospitalitatea „ţării şvabe" (de care se tot plînge prin scrisori, cu toate multele-i succese amoroase !), să-l fi făcut — acestea —, pe I.B., să se dezică (în Germania !) de Nietzsche ?... Mai bine-zis : *să-l uite* ?...

...Dar filosoful însuşi nu-şi prea făcea haz ursuza patrie, filistinismu-i mic-burghez, *tartufferiile*-i *morale* şi „la niaiserie allemande" ! Iar *Umanizare*-a (adică *Dezrobirea*-a lui I.B. : „Am părăsit în urmă grandoarea ta polară / Şi-am mers, şi-am mers spre caldul pămînt de miazăzi...", e, totuşi, (o poemă) nietzscheiană... Rămîne de văzut, desigur, ce înţelegem prin „umanizare", şi dacă ea cată să fie — ca-n *Isarlîk* — una... „umană, prea umană" !

7 ... un „precedat“, oricum, de propriu-i glas : „Un strigăt de-înserare își trăgăna cuvîntul / Ca o manea de moale și larg : — «Hai, bragă bun !» / / — Hazliu și larg, ca turul ce-l vîntură șalvarii, / Așa sporea un strigăt...“

8 „Suprarealiștii degajează din vis mai mult logica de succesiune a visului, bazată pe confuziunea contrariilor, fără a se apropia de ceea ce noi am îndrăzni să numim lumina visului. Trebuie să răscolești în domenii cu totul străine de literatură și de suprarealism ca să rezolvi problema de lumină imanentă ce l-a preocupat pe Rembrandt, cel dintîi suprarealist.“ (IB/VP, p. 174)

9 ... care ia forma unui *rallentando*, deopotrivă de nostalgic, în finalul ambelor poeme :

Acolo ... noapte, ulițî și vaguri suburbane
Topiră pe-îndelete năluca lui Selim.
În candel, pînza lunii se răsuci — turbane —
Și-o stea ilic de umbră cusu, cu ibrișim.

*

La Isarlîk, cea albă de lespezi, gloata suie.
Dar greii Pași prin ierburi și stuh se-împletecesc.
În ochi, din lîncezi ape, cum pîlpîie gălbuie
Și uleioasă, dîra caicului turcesc !

10 Nici — așa-zicînd — „epiphanie“, nici *transparență* absolută..., dar nu știu ce (care e poezia) „... qui laisse passer la lumière sans qu'on puisse distinguer au travers les objets.“ E definiția DIAPHANE-ului, după *Larrousse*-ul care-l înțelege puțin altminteri decît... J. Joubert : „Le caractère de la poësie est une clarté suprême. Il faut que les vers soient de cristal ou diaphane [«transparent», adică — n.n.] ou coloré ; diaphane, quand ils ne doivent nous donner que la vue de l'âme ou de sa substance ; coloré, quand ils ont à peindre les passions qui l'altèrent, ou les nuances dont l'esprit de l'homme se teint.“

11 IB/VP, p. 232, s.n.

12 G. Călinescu, *Estetica basmului*, EL, 1965, p. 41.

13 V. Nisam ed Din, *Cîinele mort* (în *Din lirica universală*, tălmăciri de Lucian Blaga, ESPLA, 1957).

[14] Pentru Arghezi, însă, — poezia căruia, rău-voitor, I.B. o descria ca pe un ce emasculat — *Ideea* e „femeie" (v. *Poeme noi*, EL, 1963, p. 32) ; ca şi, de altfel, pentru Nietzsche, *Adevărul*..., ori *Numenul*, pentru Kant, — la care (cu cuvintele lui G. Călinescu :) „Categoria e bărbat, lucrul în sine e femeie."

[15] Motiv prezent şi în sonetul *Delfica* : „Reconnais-tu le TEMPLE, au péristyle immense, / Et les citrons amers où s'imprimaient tes dents ? / Et la grotte, fatale aux hôtes imprudents, / Où du dragon vaincu dort l'antique semence ?"

*

O „explicaţie" într-adevăr savantă — a Dinţilor Dragonului — se află, însă, în Éliphas Lévi (*op. cit.*, p. 88), anume : „Les dents du dragon sont les acides qui doivent dissoudre la terre métalique par un double feu et par les forces magnétiques de la terre..."

...Cum, însă, noi, aici, nu facem exegeza miturilor înseşi, nu stăruim asupră-i.

[16] „De ce n-aţi încerca să vedeţi în Nastratin, fugar, indiferent la darurile turcilor de pe ţărm şi concentrat să-şi roadă ce-i mai rămîne din carne, — simbolul *caricatural* al unui individualism sumbru : apoteoza şi satira unei singurătăţi exasperate ?" (I.B., citat — apud DP/IB, p. 69, s.n. — dintr-o epistolă către G. Topîrceanu)

[17] IB/VP, p. 271, s.n.

[18] Acest „baremi" — pentru... d-l du Bellay, ce vedea — pare-se —, în *Odiseea*, un soi de preumblare de agrement cu... barca ! Dar el, desigur, „horaţianiza" : „Beatus ille qui procul negotiis..."

[19] E vorba de eroul lui Urmuz, „avatar" — şi el — al lui Ulysse : „În luptă puternică cu sine, pentru a putea să nu cadă pradă tentaţiei, Stamate închirià atunci în grabă o corabie şi pornind în larg, îşi astupă urechile cu ceară împreună cu toţi matrozii..." (*Pîlnia şi Stamate*, III)

[20] După J.-B. Dupuis, în *Explication des Argonautiques* (v. *Abrégé de l'Origine de tous les Cultes*, Paris, f.a., p. 152 şi urm.), Iason e însuşi Soarele, la epoca la care „... cet astre, vainqueur de l'hiver, atteint le point équinoxial de printemps."

Dar, cum spuneam mai sus, noi nefăcînd, aici, o „Explication des Argonautiques", n-avem nici-un temei să renunțăm la *umanitatea* miticului personaj.

[21] Nu prea inspirat, dar... economic, numim „sburătoriste" poemele lui I.B. din epoca debuturilor sale la „Sburătorul" — prima serie — al lui E. Lovinescu. Astfel, „sburătoriste" sunt : *Elan, Lava, Munții, Copacul, Banchizele, Pentru Marile Eleusinii*...

[22] Între altele : „armuri de fier", „fanfare", „lăncii", „scuturi", „asalturi", „trîmbiți", „coifuri"...

[23] V. I.B., *Pytagora* ; sonet din care reproducem terținele : „Dar mai apoi Crotona, cu zidul dorian, / M-au despărțit de-a pururi de glaucul noian.../O, Iöni!... Duhul Spartei încruntă strîmta zare ; // Și sus, prin golul nopții — mai trist și mai sever — / Cetatea siderală în stricta-i descărnare / Îmi dezvelește-în Număr vertebra ei de fier."

[24] Nu numai în *Desen pentru cort* (datată „mai 1927") : „O, veacul legiuise militar/În litere ca turnul țuguiate...", dar pînă și în evocarea unor figuri de „blînzi" geometri ! Astfel, în *G. Țițeica* (IB/VP, pp. 288-290), e vorba — între altele — de : „rîndurile oștirilor de algebre", „călugărul-soldat", „Cruciata", „neîntrecutul combatant", „tabăra de întuneric", „clara bătălie"...

[25] Un „paradox" — la urma urmei — de așteptat din partea unuia care, cu simbolismul, va fi respins și un anume *inefabil* : al „nuanțelor" lui Paul Verlaine... ; nu și „solubilitatea" versului „în aer" (IB/VP, p. 176), recomandată de același !

[26] „Și azi cred că locul întîi în Cetate e al Preotului, celelalte, urmînd, ale Învățatului și Luptătorului. Dar, fără îndoială, al patrulea loc îndată după acestea se cuvine Poetului." (IB/VP, p. 233)

[27] ... numele-i însuși, într-un fel, (pre)destinîndu-l la aceasta (*Nassreddin*, în arăbește, însemnînd „ajutătorul religiei" — v. Al. Graur, *Nume de persoane*, Editura Științifică, București, 1965, p. 31).

[28] V. epigraful sonetului *Hierofantul*, unul dintre cele mai frumoase ale lui I.B. — nu, dacă vreți, „formal", ci pentru sentimentul adînc-elen mărturisit într-însul.

HYBRIS

[1] IB/VP, p. 233.

[2] „Fii ai unor părinţi eminescieni, făgăduiţi dulcelui vis romantic, prin taina ierbii de omăt şi a *florii albastre*..." (IB/VP, p. 228, s.a.)
Şi nu e, oare, simptomatic că, din Eminescu, I.B., el, reţine tocmai *feeria*?... Anume: *Călin* („file din poveste"): „Acolo, lîngă isvoară, iarba pare de omăt, / Flori albastre tremur ude în văzduhul tămîiet..."

[3] „Şi ar trebui o coroană de sălbatice ierburi ca să încunun cu vrednicie pe un Marsyas, înviat în sfîrşit de Apolo: pe autorul acelei îmbătătoare *Ode sihastre* care evocă toată bogăţia şi confuziunea pădurii, în egale măsuri de tetracord..." (IB/VP, p. 231)

[4] Apud DP/IB, p. 60.

[5] Ceea ce nu va să zică o pură „socratie"..., „Idee" fiind: şi „Suflet", şi „Fiinţă"...; poema ca atare înfăţişîndu-ni-se, *lato sensu*, ca o *Phänomenologie des Geistes*...

[6] Că I.B. poate, uneori, să fie raportat la Sadoveanu, se va vedea, pesemne, într-o zi!

[7] Adică „extractivă": „Magie înseamnă ştiinţa care ne învaţă să scoatem la lumină (să *extragem*, de unde «artă spagirică»)." (G. Călinescu, *Scriitori străini*, p. 625, s.n.)

[8] A se vedea, în acest sens, Mircea Eliade: *Comentarii la legenda Meşterului Manole*, Publicom, Bucureşti, 1943.

[9] *Novalis' Schriften*, Berlin, 1901, p. 124.

[10] ... cum — admirabil — tălmăceşte Al. Philippide.

[11] IB/VP, p. 210.
Cît despre Ideea *ca absenţă*, nimic mai à la Mallarmé decît aceasta! Şi nu ne gîndim la: „Je dis: une fleur! et, hors de l'oubli où ma voix relègue aucun contour, en tant que quelque chose d'autre que les calices sus, musicalement se lève, *idée même* et suave, l'*absente* de tous bouquets..." (*Crise de Vers*, s.n.), unde *absenţa* florii „reale" (cum se zice; de fapt: a *unei* flori!) e — încă — tocmai garanţia *prezenţei* ei: ca *nume*, ca Idee...

[12] După o veche — sacră — comparaţie (pe care o menţinem, fie şi intervertindu-i termenii, aici): „Le corps [...] est attaché à l'âme comme l'huître (*ostreon*) à l'écaille..."

(Victor Magnien, *Les Mystères d'Éleusis*, Payot, Paris, 1938, p. 100)

[13] Adică : „la Pensée imprégnée de matière" (*ibid.*, p. 102).

[14] Jacques Derrida (*De la Grammatologie*, Les Éditions de Minuit, Paris, 1967, p. 263), expresia căruia — privind, de fapt, starea „inneităţii" (Ideilor) şi-a „naturalităţii", după J.-J. Rousseau, — o folosim, aici (cu inocenţă ?...)

[15] Opinie a lui Tudor Vianu (TV/IB, p. 413), corectată — o pagină mai încolo — de el însuşi : „Ar fi totuşi insuficient dacă am înţelege poema *După melci* numai în succesiunea dionisianismului experimentat în prima fază a poetului..."

...Şi ar fi astfel, credem noi, şi pentru faptul că, înţeleasă ca atare, ne-ar scăpa nu ştiu ce *tîlc moral* al poeziei — străin Dionysiilor, nu, însă, şi „tragòdiei" care e *După melci* !

[16] V. *Etymologicum magnum Romaniae*, „Bàbele".

[17] *Nouă* la număr, de la „cele 9 zile ale Babei Dochia" (Id., *ibid.*) ; şi, fie zis în treacăt, un supranume al Isidei e acesta : „la déesse *aux sept manteaux*" (Victor Magnien, *op. cit.*, p. 45, s.n.).

[18] „...în realitate sau în *Malte Laurids Brigge*" (IB/VP, p. 188) ; şi, între altele, ne pare rău că, fiind prea lungă, nu putem transcrie (pentru mai multă atmosferă !) scena agoniei şi a morţii cîinelui Cavalier — care, într-o ediţie franţuzească a operei lui Rilke (şi anume : *Les Cahiers de Malte Laurids Brigge*, traduction de Maurice Betz, Paris, 1935), se află la paginile 128-130.

Şi, dacă vreţi, poetul nostru putea, aşijderea, să spuie : „În realitate sau în..." — de ce nu ? — *T. Arghezi*, una din „şansele" acestuia — după I.B. — fiind, „oarecum", că : „Nene Arghezi, [...] Mi-ar părea rău să mă cert cu dumneata, fiindcă *ţii*, oarecum, *la cîini*..." (IB/VP, p. 246, s.n.)

[19] Ce, însă, nu este — decît în parte — „co-miseraţia" franciscană, presupunînd, ea, (şi) *fraternizarea*, întru Domnul, „con tutte le [Sue, n.n.] creature..." (şi nu atît *compătimirea* lor...) ; acestea — pe I.B., „fiară bătrînă" —, de-a binelea făcîndu-l (cu toată dragostea-i de cîini şi celelalte...) să se *însingure* în propriu-i — strict limitat — destin... Străin, amîndurora, fiindu-le ,oricum,

sentimentalismul lui Esenin (acesta văzînd — tocmai — animalul în aşa-zisa lui „umanitate" !)

[20] Expresia îl priveşte pe ... Arghezi (IB/VP, p. 198).

... Cît despre „Idee", citească-se aceasta, ca şi în nota 5, *polisemantic* — adică : „Fiinţă", „Suflet" ...

[21] Şi dacă zicem : „deocamdată", e pentru că acestea (toate ?) au să se „limpezească" n u m a i — ca şi (întreg ?) I.B. — „prin oglindă" ...

... Anticipînd, să spunem despre *Increeat*, „cu Novalis", că : „Sie [filosofia, n.n.] geht vom Zukünftigen und Notwendigen nach dem Wirklichen, sie ist die Wissenschaft des allgemeinen Divinationssinns. Sie erklärt die Vergangenheit aus der Zukunft..." (*Philosophische Fragmente*, 52) ; *id est* : „Ţi-e inima la vîrste viitoare...", adică — „prin oglindă" — *trecute* : INCREEAT !

[22] „Dilemă" ce poate fi aceea a lui „... Hamlet, pe terasa de la Elseneur, întrebînd apele *Sundului*" (IB/VP, p. 307, s.n.) : „... *de pe sund*" ; una vizînd, însă, nu chiar *postumitatea*, ci „pacea-întîie", noaptea *pre-natală* (ca şi, desigur, noima întrupării !)

[23] „Proclus, dans son commentaire sur la *République* de Platon, considère le soleil sous deux rapports, comme Dieu non engendré, et comme Dieu engendré. Sous le rapport du principe lumineux qui éclaire tout, il est sacré ; il ne l'est pas, considéré comme corps. Sous le rapport d'être incréé, il règne sur les corps visibles ; sous le rapport d'être créé, il fait partie des êtres régis et gouvernés. On voit dans cette subtilité platonicienne la distinction des deux natures du soleil, *et conséquemment de Christ*, que nous avons prouvé plus haut n'être que le soleil..." (J.-B. Dupuis, *op. cit.*, p. 251, s.n.)

... Ceea ce uită, însă, J.-B. Dupuis, e că această „distinction" *se stinge* — cît despre Christ — într-o aşa-numită : „uniune ipostatică" !

[24] Şi dacă disjunctivei „sau", I.B. îi preferă, totuşi, copulativa „şi", e, între altele (ca : evitarea unui retorism..., plăcerea echivocului sintactic...), şi fiindcă el *a şi ales* acest dintîi — ***inteligibil*** — Soare : „nadir latent", „aur netemporal" ...

... Cu care, ne întoarcem (desigur : *Soarele* citindu-l în felul lui J.-B. Dupuis !) la gnostici, manicheiști, docheți & Comp., (și) ei tăgăduindu-l pre Christul *en sarki* — „considéré comme corps“ / „în minutare-aprins“ — al drept-credincioșilor ?...

... Ori poate că I.B., cu Platon, *alias* Socrate (v. *Republica*, VII, IV, 1), are să ia aminte NU la corpurile cerești *în sine* (precum „idealiștii“ și... poeții !), dar la *raporturile* dintre ele, la „muzica“ lor (pythagoreică, adică, inaudibilă unui auz... nematematic !)

25 „Interpretate de Tudor Vianu ca exprimînd «trecerea din neființă spre creațiune» și, mai recent, de Edgar Papu ca o cuprindere a însuși actului demiurgic, stihurile lui Ion Barbu formulează neîncifrat o nouă ipoteză pentru definirea poeziei...“ (Leonid Dimov, *O apologie a evidenței artistice*, în „Secolul 20“, 2, 1970, p. 137)

... Și au, din perspectiva lor, dreptate — văzîndu-le într-astfel —, opera fiind „actul demiurgic“..., iar aceasta, opera, e, bine-înțeles, *ireversibilă* !

Nu (doar) „pogorîtoare“ sunt Treptele la E. Coseriu, pentru care : *Cu Treptele*...=„Cu *suirea* Treptelor“ (v. *O cercetare lingvistică a poeziei lui Ion Barbu*, în „Studii și cercetări lingvistice“, I, XVIII, 1967, p. 80, s.n.). Cum, însă, astfel sunt *din capul locului*, a doua strofă (singura „ascendentă“) devine i n u t i l ă (*zadarnică* fiind, desigur, și „oglinda“ !)

26 ...Cu care, — iarăși — ne întoarcem la nu știu ce „eresuri“, potrivit cărora însăși condiția pămîntească fiind una *inferioară* : un „infern“, Infernul ca atare e fără nici-o noimă ? ! (Căci „gnosticul“, el, — să zicem —, ca *străin*, ca „dezlegat“ de Lume, responsabilitatea-i — și, dar, sancțiunea lui —, ce sens ar mai avea acestea ?...)

27 Expresia îl privește — „încă o dată“ — pe... Arghezi : „*Proscris al speranței*, nu poate concepe că înfăptuirea e mai întîi un act de speranță ; că teoria e așteptare și meditațiune...“ (IB/VP, p. 205, s.n.)

...Și să mai spunem că, *aici*, ea-l are în vedere *numai* pe riga Crypto ?

28 După Nicolae Manolescu (*Glosse și comentarii*, în „Contemporanul“, 13, 1970, p. 3), *ne-născut*.

N. B. :
Liniile ce urmează continuă în parte — fie şi *prin negaţie* — cîteva fine intuiţii şi opinii ale acestui critic, între care una (*greu admisibilă*), anume : „Eminesciană e şi tema din *Riga Crypto şi lapona Enigel*, c a r e e u n *L u c e a f ă r* c u r o l u r i l e i n v e r s a t e..." (cf. *Lecturi infidele*, p. 104, s.n.) ; „greu admisibilă" sau, numai, *prea categoric formulată*..., pe care de altminteri, — cu discreţie — criticul însuşi avea s-o re-formuleze (în *Glosse şi comentarii*), de fapt : *s-o facă nulă*. Căci am admite ca poema lui I.B. să fie „un *Luceafăr* cu rolurile inversate..." ; cum să admitem, însă, — cînd ele, „rolurile", vor fi revenit la *vechea*-le distribuţie, adică : cui de drept (pentru Nicolae Manolescu, crai Crypto fiind, acum, însuşi Poetul... ; povestea lui, „povestea Poetului"...), că ea... e s t e *Luceafărul* ? !
(„Greu admisibilă sau, numai, prea categoric formulată...", dar cît de *sugestivă* ! Dovadă : nu, vai, rîndurile noastre..., ci faptul, între altele, că ea — dacă crai Crypto e *poetul*... Eminescu ! — confirmă, *à rebours*, o... *răutate*, o neagră „premoniţie" a lui Al. Macedonski — v. *Opere*, II, EL, 1966, p. 257 — faţă cu presupusu-i inamic : „Greoiul Eminescu, poet din şcoala nouă, / Era într-o ciupercă schimbat, ca să nu-l plouă !")

29 *Scriitori străini*, p. 698.

30 ...ele fiind şi „... un avertisment de natură a emoţiona pe miri şi pe tineri în general." (G. Călinescu, *Principii de estetică*, p. 323)

31 Căci — *prin definiţie* — Poezia „consacră" Eul (fie şi dacă, zice-se, „omul sfinţeşte locul" !)
Şi nu doar pentru că : „... în poezie, orice element verbal se transformă într-o figură a vorbirii poetice" (Roman Jakobson), ci — mai cu seamă — că : „Le nom d'un sujet philosophique [şi *poétique*, n.n.], quand il dit *Je*, est toujours d'une certaine façon un pseudonyme..." (Jacques Derrida)

32 Reamintim distihul : „— Ca la nebunul rigă Crypto, / Ce focul *inima* i-a fript-o..." (S.n.)

33 A se revedea nota 28.

34 ... cu F. Aderca (IB/P, p. 414) : „Tema transcedentă din *Jazzband* [în volum : *Ritmuri*..., n.n.] *pentru nunţile necesare* : sensul feminin al Luceafărului, iniţierea intelectuală, disociativă, a cercului Mercur, deopotrivă în dominaţia triumfală a Soarelui...", din care — nu se poate mai limpede — reiese că Luceafărul (iar nu : *Luceafărul*, „Luceafărul", L u c e a f ă r u l ori LUCEAFĂRUL) e NU *titlul* vre-unei poezii, dar (ca şi Soarele, ca şi Mercur) *numele* (popular) al uneia dintre planete (*Venus*).

35 „Idealist", în accepţiunea dată de G. Călinescu termenului (în *Poesia „realelor"*), şi atenuînd-o prin aceea că : „... Eminescu [...] e un poet aşa de mare, încît, chiar profesînd distanţa faţă de femeie, aspiră mereu către ea." (*Principii de estetică*, p. 230)

Iar „realismul" lui I.B. nu rezultă, dacă mai trebuie s-o spunem, *din contrastul* cu erotica lui Eminescu — ori a cutărui alt poet — al *propriei* lui erotici..., pentru motivul simplu că ea... nu (prea) există !

36 „Răpusele tale Madeline, Lenore, Ulalume — condiţii, desigur, gîndului poetic — sunt din natura *invaginată*, negativă, şi de aceea etern refuzată, a Tiparelor..." (IB/VP, p. 271, s.n.)

... Ceea ce nu înseamnă că „Valea" n-ar fi, totuşi, „... ein häufiges weibliches Traumsymbol" (Sigmund Freud) al poeziei lui I.B., căruia — în nota anterioară — erotica i-o negam, noi, nu erotismul !

37 Intitulată — iniţial — *Pentru Monica* (IB/P, p. 159).

38 „Sens", nu (numai) ca „direcţie în spaţiu", dar (şi) ca „înţeles" — ei neînţelegîndu-se..., tot astfel cum nici nu con-sună, „rima" lor fiind una *asonantică*, după cum şi „metafora" le este o *catahreză*, un abuz...

... Cum ar veni : un cuplu „sans rime ni raison" !

39 Teoria cărora o face (în sens aristotelico-thomist) poetul Staţiu — în *Purgatoriul*, XXV, 31-108.

Cît despre noi, „... poporul român recunoaşte omului s u f l e t propriu-zis, pe care-l crede nemuritor, pe cînd fiarelor şi dobitoacelor le acordă numai o suflare trecătoare, numită uneori b l e a s c=«scînteie», mai totdauna însă *abur*." (B. P. Hasdeu, *op. cit.*, „Abur")

40 Un soi, şi ea, de „fabulă solară", *solstiţială*, însă, — cum pomeneşte de „Sînziene", de „Drăgaice" : „Scăldînd la dublul soare, apos, de la Drăgaică, / Rotundul ..." ; pe care — grijuliu — I.B. o şi dată, la apariţia în „Sinteza", 2 4 i u n i e (1927).

Şi poate că e cazul să transcriem — cu titlu, dacă vreţi, de inventar —, în legătură cu poema lui I.B., acest ciudat fragment din *Dacia Fëniks* (de Ion Gheorghe, CR, 1978, pp. 238-239) : „Despre Încununatul cu Iederă-Oierul cu ied, fii ziditei *Mame Duble* — / Despre zeul iniţial *Dublu*, căruia Iedera şi Iedul, Broasca şi Mielul, Spicul de Mei şi *Napul* dedicatu-i-am ..." (S.n.)

41 Căci : „Eine Landschaft muss man als Dryade und Oreade ansehn..." (*Aesthetische Fragmente*, 1192) ; ceea ce poate să însemne, la Novalis — dacă nu chiar şi la I.B. însuşi —, şi o reminiscenţă schilleriană : „Eine Dryas lebt' in jenem Baum ..." (*Die Götter Griechenlands*)

42 Prin „etimologie populară", *chlorosphyllon* („verde-frunză") putîndu-se citi şi „chloro(s)philos" / „philo(s)chloros" !

43 Un minim de botanică nu-i fără nici-o noimă „... aici [unde, n.n.] se crează o legendă explicativă pentru natura veninoasă a anumitor ciuperci roşii pătate cu alb." (Ov. S. Crohmălniceanu, *op. cit.*, p. 260)

„Balada" lui I.B. ar fi, dar, un „deceu" ...

44 Reamintim versul : „Şi sucul dulce *înăcreşte* ..." (S.n.)

... Iar dacă, după G. Călinescu (*Universul poeziei*, IX), vinul „... în accepţia lui primordială e lichidul informat de duh, care pune în mişcare materia", oţetul e un soi de vin „senil" ; nu activează, ci... irită şi înţeapă : spiritul devenit *acid* şi ... „voltairian" !

45 „Marea durere originară, frămîntata mare a formelor *nedesfăcute bine din somn*, solicită cu tot infinitul ei întîmplătoarele armonizări, agregate nestabile a căror singurătate fără leac e botezată fiinţă ..." (I.B., *Dualismul psicologiei ariene*, s.n.)

... Cf., în acelaşi sens, şi strofa : „Că dacă-în iarnă sunt făcută, / Şi ursul alb mi-e vărul drept, / Din umbra deasă, *desfăcută*, / Mă-închin la soarele-înţelept ..." (S.n.)

[46] ...în înțelesurile-i primitive: „a scoate prin apăsare", „a extrage" (ba chiar și: „a smulge cu forța", „a lua cu sila"), și mai cu seamă: *în acestea* — fie și cînd e vorba de actul de creație (pe care celelalte înțelesuri, „gingașe", nu fac decît să-l *idealizeze*!)

[47] Opusul căreia e una *regresivă* („...procedeu de formare a unui cuvînt nou prin *suprimarea* unui sufix de la un cuvînt deja existent în limbă." — v. *Dicționar de neologisme*, ediția '66, s.n.)

... Și să mai spunem că *acesta*: „în sbor invèrs / „timp retrograd" (deci: *regresiv*), e însuși sensul poeziei lui I.B.?... Care a scris o poezie „regresivă"..., a scris o poezie *Regresiv*: „Din văi defuncte strig acele patrii..."!

[48] De-o (astfel de) „depredicație" e vorba, după Hegel, și la Plotin: „Unitatea simplă, devenirea ei, este amintita *suprimare a tuturor predicatelor* — negativitatea absolută..." (*Istoria filozofiei*, II, traducere de D.D. Roșca, EA, 1964, p. 176, s.n.)

[49] ...în înțelesul ce i-l dă Jacques Derrida.

„Poveste a Poetului" ar fi — e —, dar, și *După melci* — mai bine-zis: *a scriitorului* — și este simptomatic că I.B., avînd a-și îndemna (la... scris!) gasteropoda, optează, după niște „ezitări": „— Hai, întinde...", „— Haide,-întinde..." (IB/P, p. 149), pentru: „— *Tipărește* brîu de bale..." (s.n.)!

[50] ...văzîndu-se, *acum*, și ce improprie — din perspectiva noastră — e o expresie ca aceasta (îndatorată foarte... zînei Echo sau, baremi, catacusticei...): *rimă-ecou* — făcînd un derivat din (ce e) sursă..., antepunîndu-i „cauzei" „efectul", antepunîndu-i-l lui „cîntec" pe „descîntec"..., întîiul fiind, desigur, mai *scurt* — ca un... ecou!

[51] Apud V. T. Pamfile, *Jocuri de copii* (în „Analele Academiei Române", XXVIII, București, 1906).

[52] J.-B. Dupuis, *op. cit.*, p. 236.

[53] „L'âme subit le même sort que Dionysos..." (Victor Magnien, *op. cit.*, p. 78)

ISARLÎK (II)

1 „Surorii noastre mai mari, / Roabe aceleiaşi Zodii, / Prea-turburatei Pena Corcoduşa."

2 „Această întîie întîlnire cu Destinul meu Cometar nu mi-e îngăduit s-o uit. Dar uşurinţa-mi în cîntărirea acelei vestiri a fost mare. Mi s-a spus sau eu am botezat-o astfel — că poartă un nume ca... Domnişoara Hus [...]. Cînd numele ei, necesar ca o lege a minţii, nu putea fi decît acela de Pena Corcoduşa..." (IB/VP, pp. 223-224)

3 „Asemănătoare în unele privinţe cu poemele patibulare ale lui Jules Laforgue, întreaga ţesătură a bucăţii se urzeşte din întreitul fir al erotismului, grotescului şi magiei." (TV/IB, p. 423)

4 „*Domnişoara Hus* este idealul feminin al acestei lumi, care trăieşte «la mijloc de Rău şi Bun», profesînd o nelimitată adaptabilitate morală. Eroina lui Barbu e cadîna orientală [...], obişnuită să-şi împartă cu dărnicie graţiile tuturor solicitatorilor insistenţi..." (Ov. S. Crohmălniceanu, *op. cit.*, p. 256)

... Ceea ce poate fi adevărat!

Straniu e numai faptul că se confundă, încă, — un secol *după* Dostoievski, Victor Hugo şi ceilalţi... — sărmana prostituată cu prostituţia însăşi (care e, *ea*, — desigur — foarte imorală!)

5 „Michelet ne dit-il pas quelque part cette chose surprenante, *qu'on faisait périr les sorcières à cause de leur beauté*?" (Roland Barthes, *La Sorcière*, în *Essais critiques*, Éditions du Seuil, Paris, 1964, p. 122)

6 ... în sens de „farmec, vrajă" (v. DEX, „fapt").

Şi este semnificativ (nu numai pentru persistenţa cutărei magice mentalităţi şi a magiei propriu-zise, dar şi pentru aceea însăşi a unor tehnici, ale ei, particulare...) rolul *făinii* şi al *cerii* — în *Domnişoara Hus*: „Fluturai la vînt făină...", „Ceas de ceară"..., aidoma ca în bimilenara bucolică a lui Vergilius, amintită: „Sparge molam...", „...et haec ut cera liquescit"!

7 Dacă, desigur, nebunia e o „circumstanţă atenuantă"...

[8] Dimitrie Cantemir, *Istoria ieroglifică* („Scara a numerelor și cuvintelor streine tîlcuitoare").

[9] Pentru un Jules Michelet — să zicem —, ea, Vrăjitoarea, fiind „toujours une femme jeune..." (Roland Barthes, *op. cit.*, p. 117)

[10] „Sa [a lui Michelet, n.n.] Sorcière est physiquement solitaire (dans les landes, les forêts), elle n'est pas socialement seule : toute une collectivité la rejoint, s'exprime en elle, se sert d'elle. Loin de s'opposer noblement à la société (comme le fait le pur Révolté), la Sorcière micheliste participe fondamentalement à son économie." (Id., *ibid.*, p. 122)

[11] „Voici la folle qui passe en dansant, tandis qu'elle se rappelle vaguement quelque chose. Les enfants la poursuivent à coups de pierre, comme si c'était un merle. Elle brandit un bâton et fait mine de les poursuivre, puis reprend sa course. Elle a laissé un soulier en chemin, et ne s'en aperçoit pas. De longues pattes d'araignée circulent sur sa nuque ; ce ne sont autre chose que ses cheveux. Son visage ne ressemble plus au visage humain, et elle lance des éclats de rire comme l'hyène. [...] Sa robe, percée en plus d'un endroit, exécute des mouvements saccadés autour de ses jambes osseuses et pleines de boue. [...] Elle a perdu sa grâce et sa beauté primitives ; sa démarche est ignoble, et son haleine respire l'eau-de-vie..." (Lautréamont, *Les Chants de Maldoror*, III, 2) ; ceea ce e (mai puțin „taina" rătăcirii ei) întreagă... Pena (pînă și-acel „picior desculț" — nu, însă, de condurul, vai, al Cenușăresei !) : „Bătrînă și veștejită, cu capu-i dezbrobodit și numai zdrențe toată, cu un picior desculț, ea părea, în turba-i cumplită, o făptură a iadului. Beată moartă, vărsase pe ea și o trecuse neputința, ceea ce umplea de o bucurie nebună droaia de derbedei și de femei pierdute ce-i făceau alai strigînd : «Pena ! Pena Corcodușa !»." (Mateiu I. Caragiale, *op. cit.*, p. 112)

[12] „Inima-în doliu suspine / După acel vavilon [!] / Și află că totul un spin e / De astăzi lui *Barbu-Villon*." (IB/P, p. 119, s.n.)

13 Căci, mai mult decît o Pena Corcoduşa, o mateină „aspră floare de maidan“, ea va fi fost vre-o *Ioană* („română macedoană“) de a Bolintineanului :

Are-n meşi piciorul ei,
Nud, alb, mic, ca o Diană,
Sub al persicii tulei,
Sub şalvarii de sultană...;

sau vre-o — şi mai exotică — *Esmé* :

Feredjeaoa-i se-mlădie
Pe kiahiul, bogat cerchez,
Cu dalga de selemie,
Cu *şalvari largi* de geanfez... (S.n.)

14 *Craii*... neconfirmînd, se pare, că Pena, ea, ar fi „...*dănţuit* [...] săltăreţ, pierdut sau lunatic cu cavaleri guarzi muscali ori rotunde paşale.“ (IB/VP, p. 224, s.n.)

15 Expresia-i aparţine lui I.B. (v. IB/VP, p. 217).

16 ...după „citirea“ căruia — fără pereche — de către Al. Paleologu (în *op. cit.*, pp. 205-206), nemaifiind vorba de a-l pune din nou, aici, sub telescoape !

ISARLÎK (III)

1 Al. Rosetti şi Liviu Călin (în *Cuvînt înainte* la I.B., *Joc secund*, EL, 1966, p. XV) : „Dacă în *Isarlîk* tabloul are transparenţa unei diorame, aici [în *Nastratin Hogea la Isarlîk*, n.n.] paleta lui Ion Barbu recurge la culoarea puternică pentru a sugera cadrul pitoresc.“

2 „Negaţia *spiritualistă* a lumii este în poezia lui [I.B., n.n.] unul din motivele constitutive ale ciclului ermetic...“ (TV/IB, p. 444, s.n.)

...Putem să numim, dar, „spiritualist“ acest „ciclu ermetic“.

3 Nu ne gîndim, desigur, la *stanţa* tip Malherbe :

- - - - - - - - - - - - - - -
- - - - - - - - -
- - - - - - - - - - - - - - -
- - - - - - - - -

a lui Jean Moréas, dar la „dubletele" lui I.B. (*Din ceas, dedus...*, *Timbru*, *Grup*, *Inecatul*, *Increeat*, *Izbăvită ardere*, ș.c.l.), amintindu-le pe-ale „bătrînului antart" și dînd paginii sale acel *espacement*, acel „aer" specific...; „Aérez, aérez les mots!" fiind tocmai ceea ce-i cerea unui Paul Fort (v. *Je ne suis pas un écrivain*...) același foarte ascultat — cîndva — maestru...

4 După Tudor Vianu, *Păunul* e o „...concisă și săge[tă]toare viziune a unei pasiuni lăuntrice și violente" (TV/IB, p. 441); după Ov. S. Crohmălniceanu, aceeași poezie „... fixează o înclinare sadică" (*op. cit.*, p. 258).

5 După Al. Rosetti și Liviu Călin (*op. cit.*, p. XXII), *Păunul* nu e „... altceva decît o admirabilă acuarelă intelectualizată."

6 „**nubilus**, *-a*, *-um*, *adj.* 1. noros, întunecat, negru, de culoare închisă. 2. care aduce ploaie..." *Dicționar latin-român*, Editura Științifică, București, 1962)

7 Cu sensul de (după *Le petit Larousse illustré*): „Fluide subtil remplissant, selon les Anciens, les espaces situés au-delà de l'atmosphère. [...] *Poét.* Les espaces célestes..."; dar și cu acela — mai rar, astăzi, — de „foc Ether". Astfel, vorbind de cel dintîi Cal apocaliptic, J.-B. Dupuis (*op. cit.*, p. 383) afirmă: „Le premier cheval appartient à l'élément du feu Ether, appelé Jupiter."

8 V. epigraful poemei *Ixion*: „La mesele Olimpului, Ixion, sărbătoritul, zămisli poftă vinovată pentru Junon. Dar Nephélé închipui o Junon de umbră din norii care împrejmuiesc locașul zeiței. Ixion îmbrățișă doar norul." („...Din Soarele îmbrățișat de Nour..." stă, în exergă, scris la *Ultimul centaur*, pereche a poemei amintite, — aluzie la originea, desigur, *solar*, adică „ixionico"-, *nubilă* a neamului centauresc!)

9 „Trăim cu toții pe fundul oceanului (pe fundul oceanului aerian)", notează Christian Morgenstern (apud Nicolae Balotă, *Prefață* la *Cîntece de spînzurătoare*, Univers, București, 1970, p. VI).

De fapt, imaginea aceasta e un — alt — mare *loc comun*... Iat-o și la G. Călinescu (*Aerul*): „Prin guri de pești sorbim această apă, / Pe fundul tău căzuți ca-n-tr-un ocean / Cu valul uriaș și diafan / Din care sufletele

vii se-adapă. // Vrînd să ieşim cu toţi la suprafaţă, / Spre èter ne săltăm mai sus, mai jos, / Şi fiecare a zbura învaţă..."

[10] Dovadă : „Deci, *versul meu* legat în largi turbane, / De *lănci* zbîrlit, *ca ţeasta unei cegi*..." (I.B., *Portret*, s.n.)

[11] Fie şi dacă — cronologic — nu e vorba de cel din urmă „cînt" al lui I.B. !

[12] „Titlurile sub care figurează majoritatea poeziilor, în culegerea de faţă [*Joc secund*, n.n.], nu corespund celor primite la apariţia lor în reviste. *Autorul a subordonat distribuirea acestor titluri, unui anumit efect, al întregului.*" (*Index cronologic*, IB/JS, p. 98, s.n.)

[13] Este, desigur, vorba de : „... [le] plus grandiose de tous les poèmes de l'homme : *l'Apocalypse de Saint Jean.*" (IB/VP, p. 239)

Nu-i singura aluzie, de altminteri, la marele „poème" — cf. şi IB/VP p. 183.

[14] Adică *666*...

...Şi, făcînd abstracţie de toate misticele implicaţii ale acestui număr, să spunem (după George Şt. Andonie, *Varia mathematica*, ET, 1969, p. 84) că : „...666 [...] este un *număr triunghiular*, adică se poate scrie sub forma $\frac{1}{2}n\ (n+1)$; într-adevăr, $666=\frac{1}{2}\cdot 36\cdot 37$..."

[15] „Deux choses d'abord frappent tout lecteur attentif, c'est la répétition fréquente que l'auteur a faite dans son livre du nombre sept et du nombre douze ; nombres sacrés dans toutes les théologies, parce qu'ils expriment deux grandes divisions du monde, celle du système planétaire, et celle du zodiaque ou celle des signes, les deux grands instruments de la fatalité, et les deux bases de la science astrologique, qui a présidé à la composition de cet ouvrage." (J.-B. Dupuis, *op. cit.*, p. 373)

[16] V. *Apocalipsul Sf. Ioan Teologul* (traducere de Gala Galaction), 12, 1 : „... luna era sub picioarele ei şi pe cap purta cunună din douăsprezece stele." ; şi 1, 16 : „În mîna lui cea dreaptă avea şapte stele..."

...Şi nu altminteri — între alţii — la Nerval, la care : „Tout gravite autour d'une femme géante, *nimbée de sept étoiles* qui appuie ses pieds sur le globe, où

rampe le dragon..." (Maxime du Camp, apud Jean Richer, *Gérard de Nerval*, Seghers, Paris, f.a., p. 111, s.n.) Or, ea, — după acelaşi — „... à la fois Diane, Sainte Rosalie et Jenny Colon", pare să fie, mai degrabă, o aluzie la a III-a carte a Tarotului (cunoscut bine de Gérard), „Împărăteasa", adică: „... la fontaine de vie universelle, Vénus-Uranie des Grecs. Elle est influencée par les douze signes du zodiaque (*les douze points de son diadème*)." (Jean Marquès-Rivière, *op. cit.*, p. 307, s.n.)

17 „Vino să-ţi arăt pe mireasa, femeia Mielului. Şi m-a dus pe mine, cu duhul, într-un munte [...] şi mi-a arătat cetatea cea sfîntă, Ierusalimul..." (*Apocalipsul*..., 21, 9, 10)

18 V. IB/P, p. 225.

19 ... în înţeles, desigur, teologic, de „viaţă-a-lumii", „lume" (ca antonim, dar, al *eternităţii*).

20 Fără s-o dovedească în vre-un fel, Romulus Vulpescu (IB/P, p. 225) ţine această formă: „dovedeţii" de „... evident, greşeală de tipar", forma corectă — după el — fiind: „dovediţii".

Cum, însă, — din „a călări", din „a citi", din „a iubi" — avem aceste substantive, anume: „călăreţ", „citeţ", „iubeţ"...

21 Trimitem iarăşi la *Portret*-ul lui I.B. (ce pare, mai degrabă, un „autoportret" — în, baremi, prima-i parte): „Deci, versul meu legat în largi turbane, / De lănci zbîrlit, ca ţeasta unei cegi, / Cu albele-i prăpăstii şi capcane / Şi munţi opiomani, nu-l înţelegi! // E drept, *l-am scris cînd ochii mei văzură / Rusalca unui iezer scandinav*..." (S.n.)

...Or, această „Egerie" scandinavă pare a fi norvegiana Helga, marele amor — prematrimonial şi münchenez — al lui I.B. (V. GB/IB, pp. 126-128)

N.B.:

Nu ignorăm, desigur, faptul că următoarea strofă: „Inegală creastă, suliţată cegă, / Lame limpezi duse-în ţara *lui* norvegă! / Răcoriţi ca scuţii zonele de aer, / Resfiraţi cetatea norilor în caer...", care, într-o mai veche variantă a poemei (IB/P, p. 225) păstra — încă — amintirea ei: „Suliţată creastă, inegală cegă, / Limpezi lame prinse-în ţara *ei* norvegă..." (s.n.), poate să fie

o „trimitere“ la mitul obîrșiei Soarelui, a celei hyperboreene !

22 Explicație orală dată nouă, în seara zilei de 21 decembrie '74, de regretatul Yves Goldenberg (fost profesor la catedra de orientalistică a Universității din București). (Pe lîngă „ignorant“, același *El Gahel* mai va să zică și „războinic“ — fapt explicabil prin aceea că arabii preislamici se aflau în veșnică gîlceavă.)

23 „Știm [...] că existența heptagonului regulat (neacceptînd alte mijloace de construcție decît rigla și compasul) nu poate fi garantată decît de *o construcție fără sfîrșit*...“ (Imre Tóth, „*Ahile*“, *Paradoxele eleate în fenomenologia spiritului*, Editura Științifică, București, 1969, p. 85, s.a.)

24 De o „*exauție* prin uitare“ vorbea I.B. însuși... (IB/VP, p. 271, s.n.)

OVOSOFIA

1 În *Scriitori străini*, p. 805.

Și să adăugăm că, indirect (și... „rinascimentale“ !), formulată de același G. Călinescu, chestiunea *Joc*-ului *secund* ar fi aceasta : „Dumnezeu, forța creatoare prin excelență, e «arta absolută», omul («humanitas») renaște lumea sensibilă, exercitîndu-și libertatea creatoare asupra ei, dîndu-i o formă mai apropiată de «idee» *. Vasăzică om de Renaștere e acela care *imită și continuă* demiurgul...“ (*Ibid.*, s.n.)

...Acum, că I.B. zice „concurează“ (demiurgul) : „Suntem contemporanii lui Einstein care concurează pe Euclid în imaginarea de universuri abstracte, fatal trebuie să facem și noi [...] concurență demiurgului în imagin[ar]ea unor lumi probabile...“ (IB/VP, p. 171), nu

* Reamintim *motto*-ul *Joc*-ului *secund*: „... ne fût-ce que pour vous en donner *l'idée*.“! Numai că, după G. Călinescu, „ideea“ e *in rebus*, iar „lucrul“ in-format (artisticește) *e* „idee“ („... mai apropiat“, deci, „de «idee»“ doar printr-un... pleonasm!) ; după I. B., *ante res*... Și-așijderi, după el, „lumea sensibilă“ nu e de „renăscut“, ci (dacă *e*) e de *negat*! Dar ce Renaștere mai e și asta ?!

e, din parte-i, act de „demonism" (v. BN/CJS, p. 129), care „demonism", la rîndul său, nu e o garanție a „umanismului barbian" (Id., *ibid.*) — și, poate, nici a altor umanisme !

[2] G. W. Leibniz, *Discours de Métaphysique*, 5, IX.

[3] Pentru *ea* „omagiindu-le" geometrul (acest... ultim aristocrat !), care le și consideră, de altfel, nu sub raport *cantitativ* (în absoluta lor „singurătate", cum ar fi *mici* sau *mari* : un Cub, un Tetraedru sau... un Ou ? !), ci *structural* — apt (numai el) să le releve *excelența* și caracterul „de elită"...

...Deci : „Eu voi continua cu fiecare bucată să propun existențe substanțial indefinite : ocoliri temătoare în jurul *cîtorva* cupole — *restrînsele* perfecțiuni poliedrale." (IB/VP, p. 178, s.n.)

[4] Ion Ghica, *Anexă* la „Programul școalelor pentru partea literară" (în *Opere complete*, IV, Minerva, București, 1915, p. 457).

[5] Nu avem, dar, a zăbovi nici noi, aici, asupra multelor întruchipări ale mitului Oului cosmic — de la vechii perși la polinezieni, de la egipteni la finii nordici...

[6] Cuvîntul este al lui J. L. Borges (v. *Histoire de l'Infamie. Histoire de l'Éternité*, traductions par Roger Caillois et Laure Guille, Éditions du Rocher, Paris, 1964, p. 219).

[7] *Op. cit.*, p. 258.

[8] *Principii de estetică*, p. 52.

[9] Expresia-i aparține lui Vladimir Streinu, care vorbește de : „...viziunea [...] zdruncinată, strîmbă [a poetului, n.n.], deplin caracterizată sau, ca să-i zic așa, *sașie*." (*Pagini de critică literară*, I, EL, 1968, p. 81, s.n.)

[10] Reamintim „dogma" : „Și Duhul Sfînt se purta deasupra apelor."

[11] A se vedea, la pagina 119, nota 14.

[12] Aceeași tandră, suavissimă „ecuație" : Frumoasă (adormită)=Ou, în — după știința noastră — singur acest „Cîntic" armînesc „de dzîua ci se mărită feata" (apud M. G. Obedenaru, *Texte macedo-române...*, EA, 1891, p. 112) : „Ia, scoală-mi-te, pirdica mea,/ Mea, di-mi ți spealā fața ta...", „pirdica mea" fiind „oul meu încondeiat" !

OGLINZI

[1] În TV/IB, pp. 431-439.

[2] IB/VP, p. 206.

[3] *La double Séance*, p. 11.

[4] IB/VP, p. 203.

[5] „Le sens intellectuel du poème [e vorba de *Edict*, n.n.] réside sans doute dans son final qui dénonce notre siècle — selon un mot d'André Gide — «céphale et aptère» — cérébral et sans les ailes de l'inspiration..." (Dan Botta, *Ion Barbou* : *„Joc secund"*, în *Scrieri*, IV, EL, 1968, pp. 280-282)

[6] „I have been looking at the timbers of the ship. She is built of a material to which I am a stranger. There is a peculiar character about the wood [...]. I mean its extreme *porousness*..." (*Ms. Found in a Bottle*, în *Poe's Tales of Mystery and Imagination*, EL, f.a., pp. 264-265, s.a.)

...Cum nu e locul să intrăm, aici, în tîlcuirea „extremelor porosităţi" poeşti, să spunem — numai — că „in-foliul" lui I.B., din poezia *Dioptrie*, cel „saturat de semn" — ca *Joc secund* —, însă *„poros"* (s.n.), pe care el, poetul, l-ar citi ca un alt doctor Faust (Vladimir Streinu) ori „ca [...] Alecsandri, la gura sobei" (Nicolae Manolescu), dacă nu chiar ca un al doilea... Descartes (o *Dioptrique* a scris şi el !), la gura sobei „... de la Ulm, suabă" (IB/P, p. 97), cată a fi citit (de către noi) în maniera d-lui Legrand (cel din *The Gold-Bug*, al lui Poe), acest „geometru al hazardului", lectura căruia fu una-*n filigrană* şi ca o „iluminare" („in close proximity to the fire") ; căci — numai astfel — Spiritu-i *transpare* prin „mărăcinişul" Literei (ca „ziua", ca *lumina*, „prin cenuşă"), *transpiră*, dar, prin porii „filei vibrătoare", prin... pielea ei de „tobă" !

[7] „The studding-sail is now bent upon the ship, and the thoughtless touches of the brush are spread out into the word DISCOVERY." (*Ibid.*, p. 264, s.n.)

[8] IB/P, p. 273, s.n.

Cît despre cuvintele subliniate, ele lipsesc din textul shakespearian : „And cited up a thousand fearful times, /

During the wars of York and Lancaster..." (*Richard III*, I, 4, 14-15)

[9] Că I.B. nu e străin cu totul de influenţa unui Rudolf Steiner, o atestă însuşi Tudor Vianu : „Şi altă dată duhul care-şi trage virtutea din Mercur a fost invocat de poet, care-l identifica atunci cu mistica *aură* care învăluie tot corpul, *poate corpul astral al antroposofilor*." (TV/IB, p. 441, s.n.)

Or, Rudolf Steiner e antroposof...

...Prezumţia lui Tudor Vianu, de altminteri, avea să fie confirmată, peste ani, de chiar I.B., care, într-un tîrziu text critic, se referă — fără nici-un dubiu — la acest „corp astral", anume : „Peste scheletul dramei shakespeariene aruncă [este vorba de Gala Galaction, n.n.] haina fluidă a limbii sale. Dar foarte adesea această mantie nu aderă, ci flutură pe axă ca un *corp astral*." (IB/P, p. 357, s.n.)

[10] IB/VP, p. 269.

[11] V. Mariana Şora, „Tabel cronologic" la *Castelul* lui Franz Kafka (EL, BPT, 1968, p. XLVIII).

[12] *Op. cit.*, Plon, Paris, 1911, p. 426.

[13] Ar mai putea fi pomeniţi, desigur, — în acest sens — încă mulţi alţii : Musset, Esenin, Dostoievski, Oscar Wilde..., fără, însă, ca poema lui I.B. să „cîştige" — prin aceasta — în vre-un fel !

[14] „Le même Esprit qui m'avait menacé, [...] passa devant moi [...]. Je m'élançai vers lui, le menaçant, mais il se tourna tranquillement vers moi. O terreur ! ô colère ! c'était mon visage, c'était toute ma forme idéalisée et grandie..." (*Les Filles du Feu*, „Livre de Poche", Paris, 1964, p. 244)

[15] *Le Teinturier masqué : Hakim de Merv* (în *op. cit.*, p. 88, s.n.).

[16] *Der goldne Topf* (în *Klingsohrs Märchen*, Kriterion, Bucureşti, 1970, p. 282).

[17] Această „iconoclastie", aici, în înţeles nu — strict — istoric..., religios... — mai însemnînd „eikona" : *imagine, chip, „desen"*... ; iar — după un I.B. — „Desenul corupe raţionamentul." (IB/VP, p. 353)

„Iconoclast", în acest sens, era şi Plotin, vorbind (în *Enneade*, IV, 3) de spargerea „oglinzii" (care ar fi *con-*

știința) și de „gîndirea fără de imagini" (care decurge din aceasta).

18 Reamintim că William Wilson, în momentul „cheie" al nuvelei, demult nu mai era „student [...] bostonian".

19 ... al cărui verb dintîi e „a studia" : „Habe nun, ach ! [...] durchaus studiert..."

20 Cuvîntul (franțuzesc) înseamnă : amalgam metalic de *staniu* (sau mercur), pentru oglinzi ; „fund" de oglindă...

21 „În chip naiv, ea [conștiința așa-zis «desăvîrșită», n.n.] te duce cu gîndul la o asistență invizibilă instalată în obscuritatea unui *teatru*. Prezență care nu poate să contemple, condamnată la spectacolul advers, și care simte, totuși, că ea alcătuiește toată această gîfîitoare noapte, irevocabil orientată..." (Paul Valéry, *Introducere în metoda lui Leonardo da Vinci*, traducere de Șerban Foarță, Meridiane, București, 1969, pp. 99-100, s.n.)

22 V. *Fenomenologia spiritului*, traducere de Virgil Bogdan, EA, 1965, p. 99.

23 „Gestul care sfîșie oglinda nu este al conștiinței morale în luptă cu sine însăși, ci al conștiinței intelectuale care probează consistența imaginilor care compun experiența. Iar cînd această consistență îi apare precară, sentimentul care se dezvoltă nu este al dezastrului moral, ci al *perplexității* minții." (TV/IB, p. 436, s.n.)

24 G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu*, I, Minerva, București, 1976, p. 620.

25 J.-B. Dupuis, *op. cit.*, p. 244.

26 Intervertirea versurilor ne aparține.

27 Poema *Paznicii*, la apariția în revistă („Contimporanul", V, 67, 1926), se chema : *Dansul planetelor exterioare.*

ALTE „OGLINZI"

1 IB/VP, p. 199.

2 „Poeziile din *Plumb* al lui Bacovia îmi apar astăzi ca aparținînd unei alte epoci. [...] E adevărat că o netăgăduită durere se mărturisește în versurile lui și admirăm în ele un simț rar al desenului. Dar o poezie depresivă, de spovedanie și atmosferă, poezia care nu conține un

principiu liberator, e o poezie lirică și ca atare nu mă interesează." (IB/VP, p. 181, s.n.)

[3] V. *Arghezi, poet al omului*, EL, 1964, p. 140. (Și e îndeajuns de evidentă similitudinea aceasta, dintre un I.B. ce încă nu-și găsise glasul propriu și un Arghezi care, pentru o vreme, și-l pierduse pe al său !)

[4] Expresia — atît de sugestivă și, totodată, cît se poate de exactă, precum un termen tehnic — e a lui Tudor Vianu : „Viziunea sa [a lui I.B., n.n.] suferă mai totdeauna o transfigurare ! Adeseori o transfigurare sacrală ca un *polei charismatic* care dăruiește lucrurilor o strălucire din altă lume." (TV/IB, p. 499, s.n.)

[5] V. G. Călinescu, *Ion Barbu* (în *Literatura nouă*, Scrisul Românesc, Craiova, 1972, p. 218). În, oarecum, aceiași termeni se pronunțase, altădată, un N. Iorga : „Era o încercare [e vorba de întîia fază a poeziei lui I.B., n.n.] de a presinta *istoria Creațiunii* altfel decît în limbagiul geologic al bătrînului Beldiceanu." (*Istoria literaturii românești contemporane*, II, Adevărul, București, 1934, p. 281, s.n.)

[6] Cf. TV/IB, pp. 432-433.

[7] IB/P, pp. 238-239.

[8] A se revedea *motto*-ul din Dan Botta.

[9] ... pentru care Umbra(-i) era o „... ennemie, / [...] la mobile et la souple momie" !

[10] Expresia e a lui Paul Valéry (v. *L'Âme et la Danse*).

[11] „O dangereusement de son regard la proie ! // Car l'oeil spirituel sur ses plages de soie / Avait déjà vu luire et pâlir trop de jours / Dont je m'étais prédit les couleurs et le cours. / L'ennui, *le clair ennui* de mirer leur nuance, / Me donnait sur ma vie une funeste avance..." (Paul Valéry, *La jeune Parque*, s.n.)

[12] *Mallarmé par lui-même*, Éditions du Seuil, Paris, 1964, p. 87.

[13] A se vedea și (în *op. cit.*, p. 162) : „Ce qui est sûr, c'est que la succession est une intolérable mesquinerie et que les appétits généreux veulent toutes les minutes du temps et toute la variété de l'espace."

[14] St. Mallarmé, *Le Mystère dans les Lettres*.

[15] IB/VP, p. 270.

[16] ... ceea ce, desigur, nu exclude orice „mistică" a Triunghiului !

[17] „... spațiul este esența ideală a acestei lumi a fenomenelor,

mijlocul care uneşte pozitivitatea cu negativitatea, iar modurile lui determinate sînt figurile. Şi anume între dimensiunile spaţiului suprafaţa este aceea care trebuie considerată ca adevărata esenţialitate, fiindcă între linie şi punct ea este în spaţiu mijlocul pentru sine şi în prima ei delimitare reală ea este trei ; astfel triunghiul şi este prima dintre figuri, în timp ce cercul nu-şi are hotarul ca atare în el." (G. W. F. Hegel, *Filozofia lui Platon*, în *Istoria filozofiei*, I, p. 536)

18 „În terminologia de specialitate, franceză mai ales, circulă [...] denumirea : «courbes gauches», adică în traducerea literală, «fire stîngi»." (Ov. S. Crohmălniceanu, *op. cit.*, p. 254)
Adăugăm că, în româneşte, aceste curbe se zic „strîmbe", ele — ca, între altele, elicea — nefiind *plane* ... Negîndu-le, I.B. e — implicit — poetul „planului" (poema *Mod*, de altfel, intitulîndu-se — întîi — *În plan*), al *suprafeţei*, dar, ce, după Platon, cu vorbele lui Hegel, — „încă o dată" — e : „... între dimensiunile spaţiului [...] adevărata esenţialitate" !

19 ... căruia — ca dintr-o „superstiţie", ca sub imperiul unei *interdicţii de vocabular* — nici nu-i (mai) zice altfel decît : „taler", „inel" sau „roată" !

20 V. *Séraphîta* : „Dragostea marilor spirite pentru linia dreaptă nu indică, ea, într-însele presentimentul cerului ?..."

21 Căci el, Dodecaedrul, — după Pythagora (şi Platon) —, apropiindu-se cel mai mult de Sferă („desăvîrşitul" corp), reprezenta — cu ea — Cosmosul însuşi ...
... Cît despre Eudox din Cnid (406-355), una din marile-i preocupări era tocmai *înscrierea*/„reducerea" dodecaedrului în/la sferă (şi — respectiv — a poligoanelor regulate în/la cerc), prin metoda(-i proprie) : a *exhaustiei*..., mai bine-zis : „a *inexhaustibilităţii*" (cf. Imre Tóth, *op. cit.*, p. 301).

22 A se vedea, la pagina 109, nota 7.

23 Cf. : „Ah, ingrată/Energie degradată ..." (I.B., *Ritmuri pentru nunţile necesare*)

24 Expresia-i aparţine — pare-se — lui Imre Tóth (*op. cit.*, p. 270) şi defineşte (metaforic ?) un domeniu al ***purei linearităţi***.

[25] IB/VP, p. 271...

...Or, „ființa" — după fenomenologi — născîndu-se din chiar „privirea eului", ne întrebăm, acum, dacă — pentru I.B. — *noema* nu decurge din *noesă* (ceea ce e un soi de „esse est percipi"), ori dacă — numai — „întîlnirea" lor dă fenomenul..., așa cum, după Platon (pentru care ochiul *luminează*, iar soarele *vede*), „corpul vederii" e efectul unei *synaugii*... Cu care, n-o să spunem, însă, că fenomenologia ar fi un soi de paragraf al... vechii optici!

[26] Expresia e a lui Paul Valéry.

[27] IB/VP, p. 271.

Cf. și: „Matematicienii și poeții vor înțelege, singurii, taina acelui procedeu de «exhauțiune», de epuizare a calităților unei figuri — generoasă și liberă construcție a transcendenței..." (*ibid.*, p. 225), adică tocmai „faptul taumaturgic al Analysei [matematice, n.n.]"!

URMAREA PRECEDENTULUI

[1] Aflătoare, ele, în IB/P, p. 154.

[2] Cf.: „Hydre absolue, ivre de ta chair bleue, / Qui te remords l'étincelante queue..." (Paul Valéry, *Le Cimetière marin*).

[3] Așa rezultă, cel puțin, din cele 5-6 variante pe care le dă Romulus Vulpescu...

[4] „...pentru determinarea sau provocarea Versului Jubilator, *Consistență și Nedeterminare unite*, tehnicile oamenilor abia ajung." (IB/VP, p. 217, s.n.)

[5] IB/VP, p. 287.

[6] *Die Lehrlinge zu Saïs* (în *op. cit.*, p. 25).

[7] *Sur Novalis* (în „La Nouvelle Revue Française", 7, 1962, pp. 107-108).

[8] Căci versului acestuia — 2 — al poemei (care numără, de toate, opt): „Inel și munte, iarbă de abur înzeuat..." — și știm că, la I.B., *aburul* („verde") e un „predioat" solar —, îi corespunde, ca într-o oglindă, versul 7, simetricu-i perfect: „Scăldînd la *dublul soare*, apos, de la Drăgaică..." (s.n.), în care epitetul „dublu" poate că nici nu va să zică alta decît tocmai *dublu-definit*: ca „munte" și „inel"!

Or, ar fi asta încă o dovadă că poezia lui I.B. se citeşte, uneori, pe sine însăşi...

[9] A se vedea, la pagina 131, nota 21.

[10] ...dintre care, cîteva au fost incluse în „hibridul" de la pagina 73.

[11] Cf., mai departe, *„Cele trei hagialîcuri"* (pp. 81-91).

[12] IB/JS, p. 101.

[13] Cît despre a doua, *Înecatul*, „izvorul" ei se află în *Driada* : „Mă pomenii în faţa stingherului din luncă, / Sălbatecului arbor întrezărit prin geam. / Părea trudit şi vîrstnic... *Un noduros mărgean / Încununat cu alge, un trunchi răpus de muncă. // Un trunchi cu prăpădite crăci vechi ce stau să pice / Din care ramuri hîde — năpraznici şerpi lemnoşi — / Zbucnesc, ca sus în baia albastră să despice / Limbi verzi, şuierătoare, prin dinţii veninoşi.*" (S.n.)

[14] IB/P, p. 196.

[15] IB/VP, p. 171.

[16] Cum remarca şi Tudor Vianu, I.B., nu este străin cu totul de înrîurirea — *formală*, cel puţin, — a lui Laforgue, din care-i vin unele ritmuri complicate şi cîteva cuvinte rare : „(milieux) aptères", „méninge", „(la stérile) Astarté"...

[17] V. *Le petit Robert*, „nadir".

[18] „Ainsi le faiseur de tragédies, en qualité d'imitateur, est éloigné de trois degrés du roi [«c'est-à-dire du juste, du philosophe», nota lui A. Bastien] et de la vérité." (Platon, *Republica*, X, 1, 2)

[19] TV/IB, p. 432.

[20] A se revedea eseul *Joc terţ — joc secund* de C. Dumitru.

[21] TV/IB, pp. 432-433.

[22] TV/IB, p. 469.

[23] V. *Republica*, X, 1, 1.

[24] Victor Magnien, *op. cit.*, p. 65, s.n.

[25] „Ces astres véritables, ces astres *intelligibles* sont, pour Platon, les idées que Dieu a contemplées dans la formation des astres que nous voyons. Ainsi la vue des astres visibles doit nous élever à la contemplation des idées qui en sont les modèles et les archétypes. De là, il est aisé de passer à la connaissance du souverain bien, auteur de tout ce qui existe dans le monde visible et dans le

monde intelligible." (Nota lui A. Bastien la *Republica*, VII, 4, 2, s.n.)

[26] V. G. Călinescu, *Istoria literaturii române* ..., p. 808.

[27] A se vedea, la pagina 129, nota 6.

[28] Titlul dintîi al poeziei *Timbru* fusese *Apropiat* (v. IB/P, p. 155).

[29] Dovadă : sistemul însuși de rime (a-b-b-a // a-b-b-a) al poemei.

[30] IB/VP, p. 255.

[31] La apariția în revistă („Sburătorul", IV, serie nouă, nr.-ul 5, 1926), „durerea divizată..." era „durerea *fiecărui*..." (S.n.)

[32] A se vedea, la pagina 124, nota 45.

[33] Expresia este a lui Mallarmé. (Apud Charles Mauron, *op. cit.*, p. 6)

Cf. și : „L'explication orphique de la Terre, [...] le seul devoir du poëte et le jeu littéraire par excellence : car le rythme même du livre, alors *impersonnel* et vivant, jusque dans sa pagination, se juxtapose aux équations de ce rêve, ou Ode." (St. Mallarmé, *Autobiographie*, s.n.)

[34] „... Dionysos y [e vorba de *Discurs*-ul — V, 173 — împăratului Iulian, zis Apostatul, n.n.] est considéré comme identique au soleil, comme le Dieu sauveur et attracteur des âmes." (Victor Magnien, *op. cit.*, p. 200)

[35] Victor Magnien, *ibid.*, p. 79.

[36] ... comentat, după cum urmează, de Șerban Cioculescu (în *Introducere în poezia lui Tudor Arghezi*, EFR, 1946, p. 30) : „Cîte odată, ne vine a crede că și cuvîntul *veac*, la singular, ia înțelesul de *veșnicie* ; ne vine a crede, întrucît, altfel înțeles, ni s-ar părea un non-sens :

Cel-de-Sus și din *veac* binevoiește
Să-și scoboare sfintele scule
Pînă la tubercule ...

(*Har*)

Cel-de-Sus și din *veac* (veșnicie) este Dumnezeu ; din *veac*, în sensul temporal, de secol, este preotul. Sensul temporal al cuvîntului *veac* îl regăsim în [...] *Miez de noapte* (*Cuvinte potrivite*) :

Fiind cu toate-n *veac* nepotrivit ..."

[37] „În fizică se vorbește de trei tipuri de simetrii : *P*, *C* și *T*. Operația *P* constă în transformarea spațiului prin reflectarea într-o oglindă. Datorită acestei simetrii, o mînă

dreaptă devine o mînă stîngă — deci tot o mînă posibilă. Precizăm că litera *P* vine de la *paritate*..." (Edmond Nicolau, *Addenda* la Pierre Rousseau, *Călătorie la capătul ştiinţei*, Minerva, BPT, Bucureşti, 1972, p. 408)

„CELE TREI HAGIALÎCURI"

[1] Cf. Victor Magnien, *op. cit.*, p. 98.
[2] TV/IB, p. 406.
[3] În *op. cit.*, p. 281.
[4] G. Călinescu, *Istoria literaturii române*..., p. 808.
[5] Şi, fie zis în treacăt, cîţi alţi poeţi vor mai fi-nfăţişat, asemeni lui I.B., în *Legendă*, zilnica înserare ca pe un vechi — mithriac — *taurobol* şi, deopotrivă, ca pe o *hematidroză*, mărturia căreia fu Sfîntul Graal ?...

... Scris, rîul trece-în mai-albastru
Şi varurile zilei scad,
E rana Taurului astru.
Vădita ţară, Galaad.

[6] V. Ambrosius Macrobius Theodosius, *Saturnalia*, traducere de Gh. Tohăneanu, EA, 1961, p. 97.
[7] ...fie şi dacă din eseul lui Al. Paleologu ar rezulta absenţa, la I.B., a unei astfel de tendinţe : „Poezia saturniană a lui G. de Nerval e încărcată de ezoterism orfic şi *sincretist*. La Ion Barbu se găsesc urme de ezoterism gnostic şi alexandrin..." (*Op. cit.*, p. 198, s.n.)
[8] Quintus Horatius Flaccus, *Ad Venerem*.
[9] Expresia revine — în mai multe rînduri — în GB/IB.
[10] „Răpusele tale Madeline, Lenore, Ulalume — condiţii, desigur, gîndului poetic — sunt din natura invaginată, negativă, şi de aceea etern refuzată, a Tiparelor. Zenitul sagitar al cerurilor noastre le menţine, departe, printre coruperi..." (IB/VP, p. 271)

... Pentru I.B., dar, „matricea" nu există, totul fiind — plinul — „pattern" ! Putem vorbi de „suficienţa virilă" a poetului, pe care — pare-se — nici, baremi, în formele-i cele mai nobile, mai elevate, „cultul" Femeii nu-l atrage... Printr-asta — mai cu seamă — diferă el, I.B., de cei trei-patru „preferaţi" ai lui.

Astfel, Novalis adora Fecioara, scrisese *Hymnen an die Nacht*, dîndu-i, ca un romantic ce era, cîştig de cauză acesteia şi Poeziei (sale) : „Die kalte Nacht wird diese Stätte räumen, / Wenn Fabel erst das alte Recht gewinnt..."

... Şi, nu altminteri, gîngaşul Gérard — cu gnosticii — făcea, din Verb, *Sophie* : o „Pneuma Agion", femeie ori fecioară..., populîndu-şi cerul nu cu Îngeri, ci cu tainice, imateriale *Filles du Feu*, suav-eteroclit numite : Angélique, Corilla, Octavie, Sylvie..., „prin Şvabii verzi", el, poate că „la drum cu Novalis" :

Sophie ist ewig Priesterin der Herzen...

... Şi, nu altminteri, însuşi Edgar Poe, romanticul (cel fără *Märchen*, însă), „My Mother" neavînd cui spune..., visînd — iată de ce — o revenire-n sînul *Magnae*-i *Mater* — prin pîlnia vre-unui crater glorios, a vre-unui Maelström, printr-un *vîrtej*/„vertij" (al lumilor) final!

11 A se vedea, la pagina 135, nota 9.

12 Intelectul definit, dar, bergsonian — ca „formă închegată faţă de viaţa spiritului." (IB/VP, p. 178)

13 I.B., *Umanizare*.

14 ... în înţeles şi de „închidere", „încercuire"..., „anul [*crugul*, n.n.] Geei" — în acest sistem heliocentric — *circumscriind* într-adevăr „planetele interioare" : Soare, Mercur şi Venus.

15 A se revedea, în acest sens, ediţia Romulus Vulpescu — graţie căreia putem, „pe viu", surprinde cum se preface „rîu" în „Rău" (p. 219), „sălciu *murea*" într-un „sălciu *muia*" (p. 168, s.n.), „*mere*-întoarse şi lactee" în „... căldări de *mări* lactee" (p. 189, s.n.), ş.a.m.d.

16 ... Venus fiind teza ; Mercur, antiteza ; „Soarele marele", sinteza (lor).

17 „Depuis que Maria m'a quitté pour aller dans une autre étoile — laquelle, Orion, Altaïr, et toi, *verte Vénus*? — j'ai toujours chéri la solitude..." (St. Mallarmé, *Plainte d'Automne*, s.n.)

... Şi în heraldică, de altfel, culoarea venusiană e *verdele* („sinople").

18 ... în opoziţie cu Venera „vulgivagă", „pandemos" Aphrodita (cf., între alţii, Plotin, *Enneade*, III, 2).

19 Reamintim versurile : „Uite, ia a treia cheie, / Vîr-o-în broasca

— Astartee ! — // Şi..."
... Or, invocarea Astarteei (*Ishtar*), aici, nu pare fără de nici-o legătură cu ascensiunea însăşi a zeiţei în cerurile, *trei* la număr, — pînă la supremul zeu Anu, cu care ea „nunteşte". (Cf. şi Victor Kernbach, *Miturile esenţiale*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1978, p. 177)

20 IB/VP, p. 224.

21 V. *Opera lui Mihai Eminescu*, I, p. 607.

22 „Mercur, astră *aurită*, / Cu peri doi împodobită / Lungi / Cu pungi / Pe bomba mare, / Oarbă, de cercetătoare..." (S.n.)
... Cît despre „portretul" lui Mercur (care-l făcea să rîză pe Eugen Ionescu), el corespunde — punct cu punct ; mai puţin crucea subiacentă : marcă, aceasta, a feminităţii („Mire, văzut ca femeea..."), — semnului ca atare al planetei : ☿.

23 IB/VP, p. 224.

24 Cf. „Crescut, între mîini ca de apă, / Ce lucru al tainei cercai ? / Sub verdele lumilor plai / Arai o lumină *mioapă*." (*Aura*, s.n.)

25 E vorba de *ciclul* intitulat astfel.

26 IB/VP, p. 238.

27 Altminteri, ce noimă să aibă „ezitarea" asta între genuri : „gasteropozi" / „gasteropode", „(mod)-moduri" / „(modă)-mode" ?...

28 ... căci, de fapt, Limbul ţine de Infern.

29 Ca orice „basm" (cuvîntul e al lui Nicolae Manolescu), nici *Ritmuri*... nu sfîrşeşte altfel decît printr-un „ospăţ de nemurire", *un festin d'immortalité* (cu o expresie a lui Dumézil).

30 V. I.B., *Scepticul mîntuit*.

ÎNCHEIERE

1 *Lecturi infidele*, p. 88.

2 ... care include nu numai *Note*-le (exprese) *pentru o mărturisire literară*, „cuvintele către poeţi", răspunsurile lui I.B., din anii '27-'29, la întrebările unor I. Valerian, Paul B. Marian ori F. Aderca..., dar şi faimoasele pamflete

(*Poetica domnului Arghezi*, *„Evoluţia poeziei lirice" după E. Lovinescu*, *Poezia leneşă*), „elogiile" (*Răsăritul Crailor*, *Salut în Novalis*, *Legenda şi somnul în poezia lui Blaga*, *Omagiu lui E. Lovinescu*), eseurile propriuzise (*Dualismul psicologiei ariene*, *Rînduri despre poezia engleză*, *Rimbaud*, *Jean Moréas*), unele texte „matematice" (*Autobiografia omului de ştiinţă*, *Formaţia matematică*), o „parafrază" după Edgar Poe, epistolele înseşi — atît de puţin „private", atît de literare, de *compuse* — ale poetului, ş.c.l.

[3] „Această poezie vrea să trăiască prin excluderea din corpul ei al unui centru (să-l numim :) al subiectivităţii originare a oricărui act artistic şi, de fapt, a oricărei conştiinţe..." (Alexandru George, *op. cit.*, p. 269)

[4] IB/VP, p. 178.

[5] E vorba de răspunsurile lui I.B. la întrebările lui F. Aderca (în IB/VP, pp. 176-180).

[6] IB/VP, pp. 176-177.

[7] IB/VP, p. 256.

[8] V. E. P. *Ode pour l'Élection de Son Sepulchre.*

[9] „Helada la care aderasem acum zece ani era Helada lui Nietzsche : Elanul, cutreierînd dinamic fiinţele şi ridicînd extatic un cer platonician." (IB/VP, p. 176)

[10] *Premiers Lundis*, II, Calmann Lévy, Paris, 1894, p. 366.

[11] Apud DP/IB, p. 6.

[12] IB/VP, p. 176.

[13] V. Macrobius, *op. cit.*, p. 108.
A se vedea — aşijderi —, la pagina 141, nota 34.

[14] „În poezia mea, ceea ce ar putea trece drept modernism, nu este decît o înnodare cu cel mai îndepărtat trecut al poeziei : oda pindarică." (IB/VP, p. 174)
Cît despre *Jazz-band* (fie, acesta, şi „...pentru nunţile necesare"), el nu va fi fost, totuşi, decît... micul snobism de-o seară al poetului anilor '25-'30 !

[15] V. *Preludiu* (la *Poarta neagră*).
Şi e, de fapt, — acesta — însuşi *regimul* limbii româneşti (într-o anume latură a ei, să-i zicem : „contingentă"), dispunînd — ea — de cel puţin trei-patru „registre" osebite.

16 „Formele revelate ale poeziei stau [...], în suvenirea unei umanităţi clare : a Greciei..." (IB/VP, p. 211)

17 IB/VP, p. 231.

18 IB/VP, p. 178.

19 Căci — zicem noi — lesne se poate trece, de la acest „lirism" (de-o nediferenţiere îngerească), la unul *otova*, haotic şi gregar : al „noii generaţii" ! Or, „... vîrsta acestei generaţii e paleozoică, judecînd după rudimentul organismelor şi lipsa lor de individualitate" (IB/VP, p. 268) ; „Spiritul ei de grup mă jigneşte, obligîndu-mă să-l compar cu nevoia organismelor primare de a se grupa în colonii..." (IB/VP, p. 183)

20 ... o (numai) „poză", după Nicolae Manolescu, a lui I.B.

21 Adică : *quidditatea* — „C f i d d i t a s, lăt., *Ceinţa, singură fiinţa lucrurilor, ceea ce iaste*" (Dimitrie Cantemir, *op. cit.*)

22 IB/VP, pp. 178-179.

23 ... al lui fiind, totuşi, „antihistorismul" — fie şi doar în sensul (lăudabil) de „... rendre un ouvrage indépendant de toute époque." (Paul Valéry, *Introduction à la méthode de Léonard de Vinci*, p. 109)

24 ... pe care el o (re)găsea — oricînd — în Ion Ghica ori în Anton Pann, pentru ca mai tîrziu, la bătrîneţe (o „bătrîneţe" foarte relativă, dar *asumată* — tocmai de aceea — de timpuriu şi, oarecum, ostentativ), s-o caute în *Biblia* zisă a lui Şerban Cantacuzino — „pour mourir en beauté" ! (V. DP/IB, p. 52)

25 În *op. cit.*, p. 133.

26 „Voi putea distruge legenda, că am fost ori că sunt modernist ? [...] Toate preferinţele mele merg către formularea clară şi melodioasă, către construcţia solidă a clasicilor. Un duh rău s-a amestecat şi a voit, dimpotrivă, să mă realizez într-un fel de îngînare şi sugrumare, de precar tunel fără ieşiri... Sunt cel mai demodat poet. Ceva mai mult, un rătăcit, un intrus în uşoara şi înaripata gintă..." (I.B., *Fragment dintr-o scrisoare* [către Nina Cassian], din '47 — în IB/VP, pp. 188-189)

27 „— Numele meu este Dan Barbilian, student în matematici. Dar nu merge... [...], nu, nu sună, rimează şi e dulceag... [...] Şi apoi nici nu voiesc să public poezii sub numele meu adevărat... Ce ar spune profesorii mei

de la matematici? Ce ar spune tatăl meu de la Cîmpulung cînd ar afla că mă țin de nimicuri la București... căci în familia mea de magistrați poezia e încă un lucru de rușine... Se impune deci un pseudonim..." (E. Lovinescu, *Memorii*, în *op. cit.*, pp. 277—278)

[28] „— Melc, melc, ce-ai făcut / Din somn cum te-ai desfăcut?..."

[29] Expresia e a lui Jacques Derrida (*L'Écriture et la Différence*, Éditions du Seuil, Paris, 1967, p. 206) și se referă la Ființă.

[30] V. IB/VP, p. 178.

[31] „Lire — Cette pratique..." (St. Mallarmé, *Le Mystère dans les Lettres*)

[32] Reamintim „comandamentul" lui I.B.: „Și nici la cloșcă să nu-l pui! / Îl lasă-în pacea-întîie-a lui..."

[33] IB/VP, p. 174.

[34] În *Nu*.

[35] Căci: „... *neputînd să apar* înaintea concetățenilor mei, ca poeții de altădată, cu lira în mînă și florile pe cap, *mi-am poleit versul cu cît mai multe sonorități.*" (S.n.)
Or, „sonoritățile" acestea ar ține — tocmai — loc de *voce*, de „viu grai"! Adică: de *prezență*...

[36] V. DP/IB, p. 42.

[37] ... numit de către alții! Altfel, să-și dea el singur nume, nu-i displace.
Programul lui I.B. e și o „uzurpare" a criticilor (săi).

P.-S.

Ajuns la capătul acestor — atîtea — *Note și trimiteri*, cînd autorul își dă seama și regretă că, între multe altele, va fi uitat să lămurească — să zicem — „fluierul în drum" prin vre-un eres al nostru, poporan...; „frimitură [...] astru", de „pe slujite vinuri", prin nu mai știu ce *asterisc* liturgic...; absența, dintre „Paznici", a lui Pluton, prin prea tîrzia lui descoperire — patru ani *după* apariția poemei în revistă...; ori înzecita „oglindire" punitivă, în „pielea chială"-a regelui-ciupearcă, a Soarelui, prin... cele zece „Inteligențe" ale lui Maimonide...; cînd, mai cu seamă,-i pare rău că nu a zăbovit îndeajuns asupra „exauției (prin uitare)"..., că nu s-a referit mai insistent la *Veghea lui Roderick*

Usher, de unde — pare-se — ar trebui să se înceapă orice eseu asupra lui I.B., poet — prin voia-i proprie — „abdicat"..., că a citat, în fine, atîtea din acesta (versuri, proză) — ca şi din alţii, mulţi —, făcînd şi ancombrantele trimiteri (convins, însă, că n-ar fi imposibil un *Ion Barbu „par lui-même"* — de scris odată...), sacrificînd — într-astfel — eleganţa şi eseistica dezinvoltură, *graţia* însăşi unei acribii de grămătic..., el nu poate să nu-l parafrazeze pe Mallarmé, adică să se mîngîie cu, baremi, gîndul că :

Atîta minuţie,-n semn de deferenţă faţă de cititor !

iulie '69—ianuarie '79

INDICE DE NUME*

* Acest „Indice“ fiind „de nume“ (iar nu — în sens restrîns — „de autor“), îi pomenim, într-însul, pe toţi aceia care (ilustre personaje ori simpli, uneori, particulari — nu fără, însă, legătură cu I.B.) vor fi jucat un rol în paginile noastre... ; aceasta — pentru, mai cu seamă, „atmosferă“...

...Altminteri, singura lui noimă (această carte nefiind, desigur, una de strictă erudiţie, nici „de ştiinţă“) stă în aceea că-i îngăduie — dintr-o ochire — cititorului (grăbit) să „realizeze“ o anume ambianţă (culturală), sfera lecturilor, *bibliografia* şi „biblioteca“, dar, a lui I.B. (şi, într-un fel, a noastră).

CUPRINS

Lector : ION ANGHEL
Tehnoredactor : IOAN I. IANCU
Coperta : ZOLTÁN MOLNÁR

Bun de tipar : 4.03.1980. Apărut : 1980.
Coli tipar : 9,75.

Întreprinderea poligrafică „Banat"
Timișoara, Calea Aradului nr. 1.
Comanda nr. 204.

ÎN SERIA „CRITICĂ ŞI ISTORIE LITERARĂ"
A EDITURII FACLA AU MAI APĂRUT :

Livius Ciocârlie
REALISM ŞI DEVENIRE POETICĂ

Nicolae Ciobanu
INCURSIUNI CRITICE

Cornel Ungureanu
LA UMBRA CĂRŢILOR ÎN FLOARE

Nicolae Ţirioi
PREMISE LITERARE

T. L. Birăescu
PROUST AZI

Sorin Titel
PASIUNEA LECTURII

Lucian Alexiu
IDEOGRAFII LIRICE CONTEMPORANE

Henri Zalis
ESTETICA IMPERFECŢIEI

Titu Popescu
NECESITATEA ESTETICII

* * *
ROMÄNISCHE REVUE

Alexandru Ruja
VALORI LIRICE ACTUALE

Virgil Vintilescu
POLEMICA MAIORESCU-GHEREA

Lei 5,75